

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

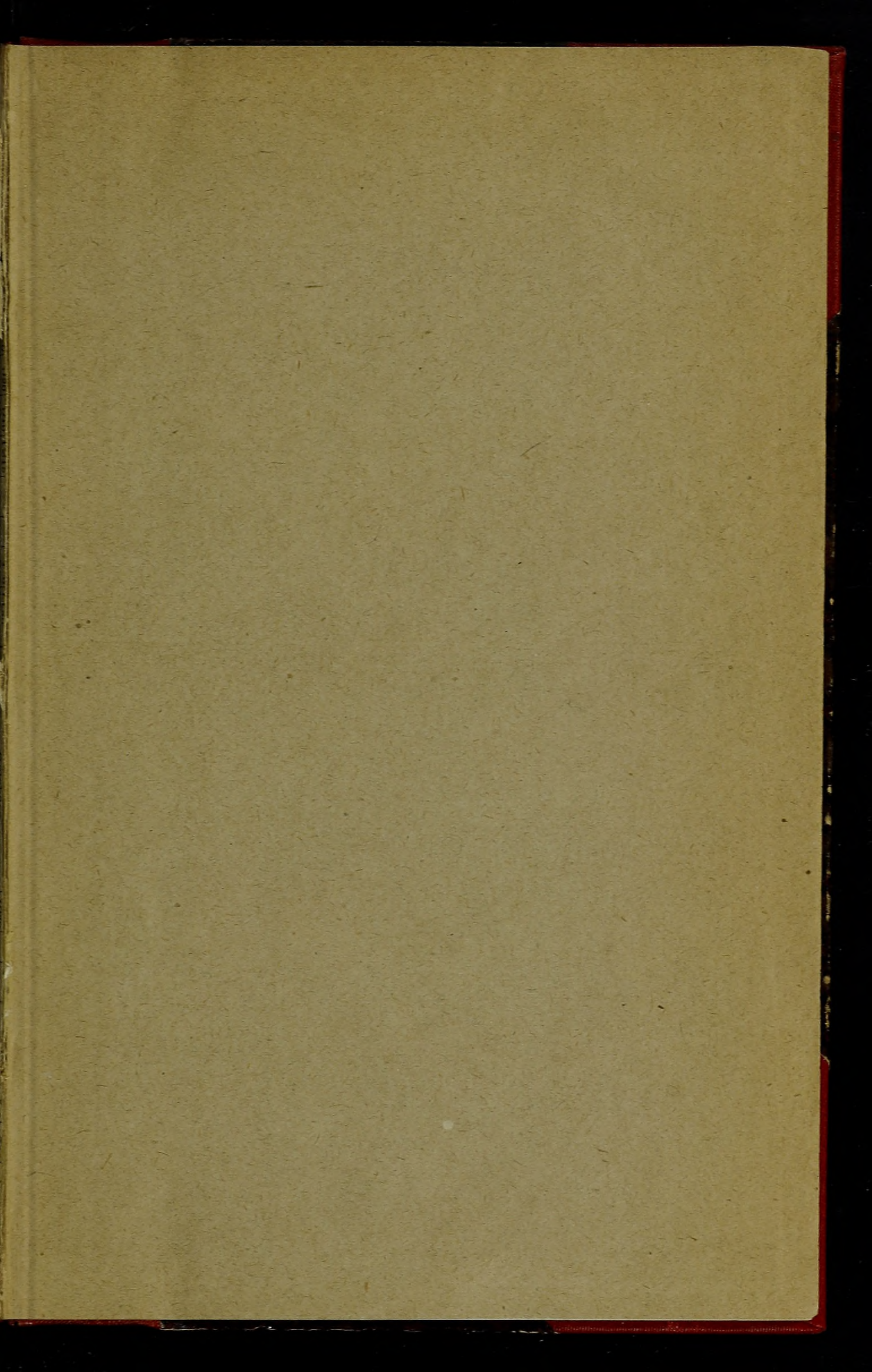

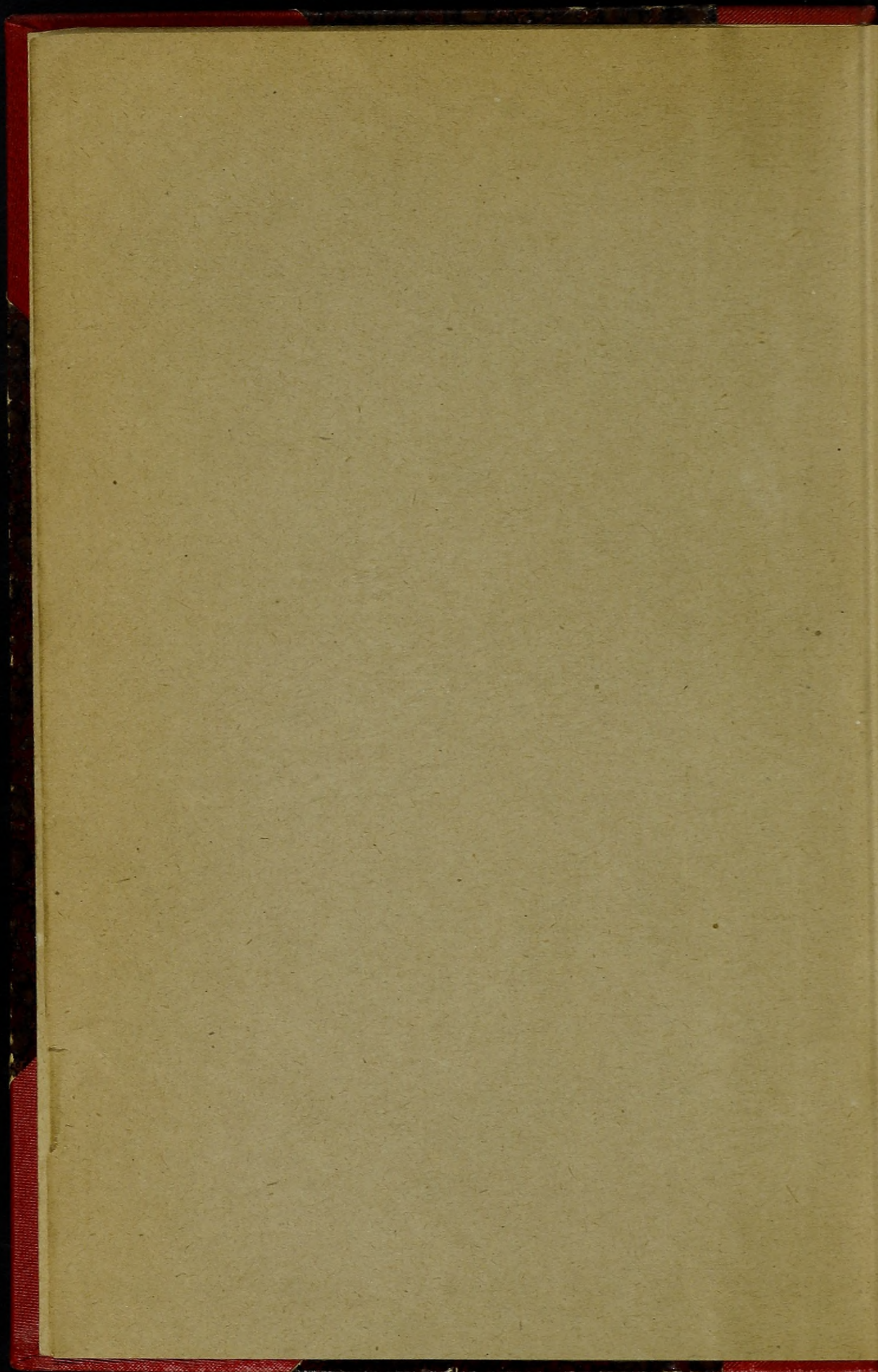
LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt,
Su

HORATIO (= J. P. Wieselgren)

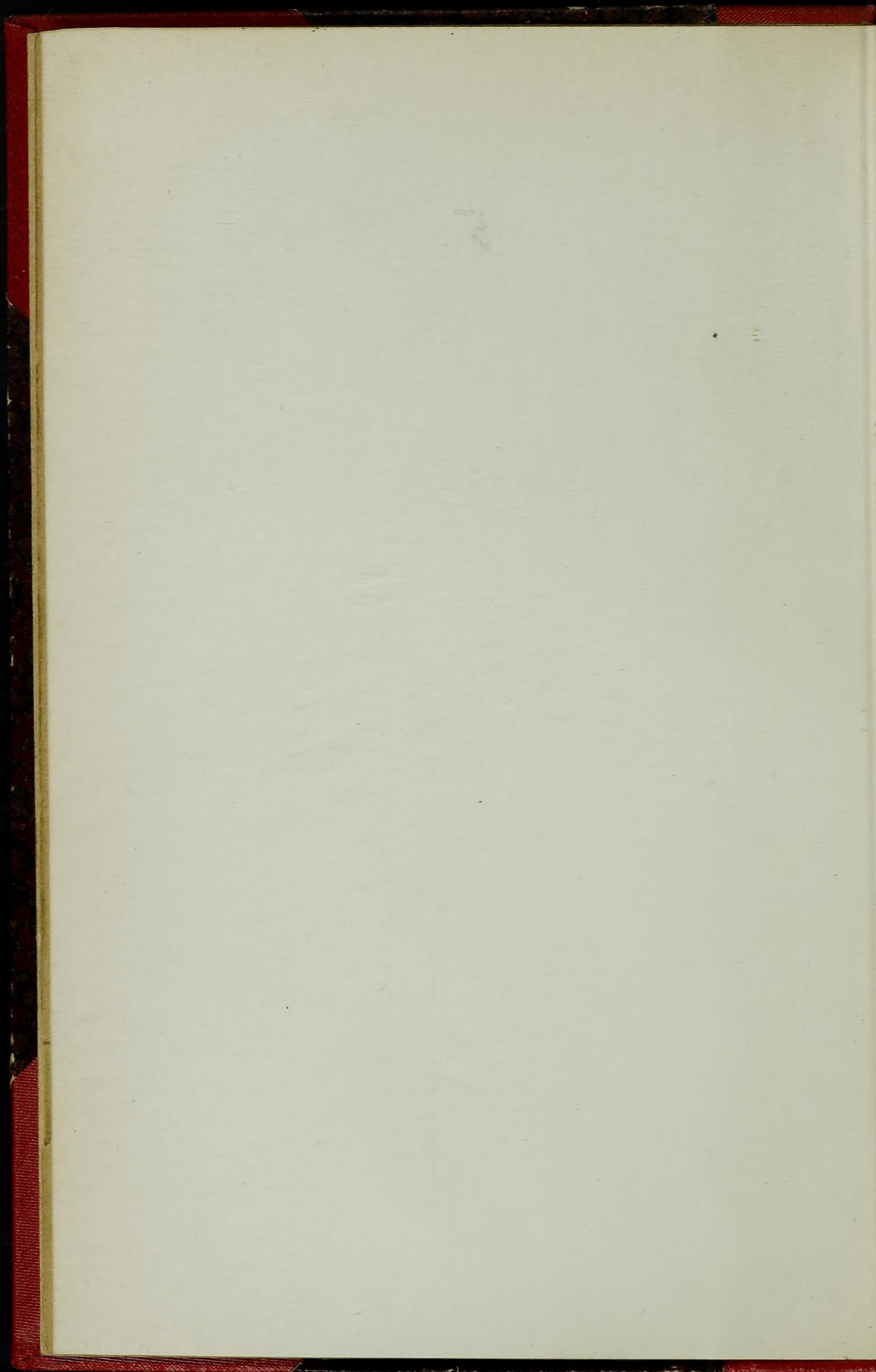
UNDER SVÄRDET

UR SJELFVETS KRÖNIKA.

FÖRSTA TUSENDET.

STOCKHOLM
FAHLCRANTZ & Co.

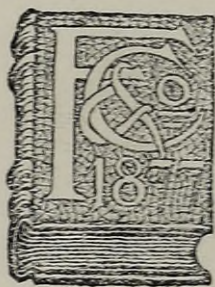

UNDER SVÄRDET

UR SJELFVETS KRÖNIKA

AF

HORATIO

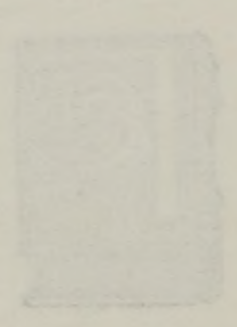

FAHLCRANTZ & Co.
STOCKHOLM

ÖRNEN SVARDET

DR. S. H. P. & K. B. N. S. A.

STOCKHOLM

STOCKHOLM
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI 1897.

Öfver hela arbetsplatsen herrska sträfvan, id och
möda,
Alla ha sin del i verket, hugga, lyfta, foga, löda;
Strängt de hårda muskler knyts uti böjda mensko-
kroppar
Och från ofta sänkta pannor ned i sanden svetten
droppar.

Men är mödan stor, ej mindre är det verk, man
mödan egnar.
Här man reser ju den byggnad, hvilken verdens
odling hägnar,
Det kulturens stora tempel, som vill menskligheten
samla,
Leda alla framåt, uppåt, små och stora, unga, gamla.

Gruset siktas, kalken blandas och man slår och brän-
ner tegel,
Stenar huggas, marmorn mejslas efter konstens mått
och regel;
Och det färdiga man sedan passar in i tempelmuren,
Som sig sakta höjer, ledd af andan i arkitekturen.

Män och qvinnor, skiljda åldrar, lägga ifrigt hand vid
verket,
Tillse om materialet stämplats med det rätta märket,
Granska noga hvad som bjuds dem, gilla somt och
annat vraka,
Allt som ej för muren duger, lägges undan, ges
tillbaka.

Kommer så en man ur hopen, vill en blick mot ver-
ket rikta,
Ser en lucka uti frisen, der i bild man söker dikta,
Söker skildra lifvets saga i dess underfulla skiften,
I dess ljus och i dess mörker, ifrån vaggan intill
griften.

Ty ibland de tusen bilder, hvilka murens ytor smycka,
Vittnande om konstens höghet och om snillegåfvors
lycka,

Andra må ju också rymmas, som, ehuru sämre, smärre,
Ändå djerfvas söka leda blicken upp till templets
herre.»

I.

Vid det landsvägen närmade sig staden vexlade dess omgifningar. Åkrar och ängar gingo ej mer ända in till dikeskanten; den ena lilla gården efter den andra mötte som förebud om hvad som komma skulle, och i eller utanför dörren till hvarenda stuga stodo eller sutto flockar af små barn, som fröjdade sig åt de varma strålar, höstsolen för dagen bestod dem.

En ung man med ränsel på rygg och käpp i hand kom vandrande vägen framåt. Nyss hade han tagit farväl af skogen, som en stund lång med barrträd och björkar kantat hans stråt; sedan hade han nickat afsked till de vajande sädesfält, som på andra sidan gärdesgårdarne väntade på skördemannens lie; nu svängde han med mössan en munter helsning till barnflocken utanför första stugan och det: »goddag, ungar!» som följde efter, gällde antagligen hela linien.

Förstadens stugor och smågårdar uppblandades snart med ett och annat större hus; dessa blefvo flertalet — då var han inne i sjelfva staden. Midt igenom den drog sig Parkgatan; den var hufvudådern

för stadens fina verld. Upp och ned efter gatan rörde den sig som bäst, utlockad, äfven den, af september-solen, som lade sin glans öfver staden och gjorde skuggan under trädens ännu lummiga kronor dubbelt angenäm. I små grupper promenerade damer och herrar under mer eller mindre lifligt samspråk fram och åter å gatans breda gångbanor, längs med hvilka träden stodo som ett grönskande räckverk; å andra sidan, ute å sjelfva gatan, slamrade trafiken; den icke lustvandrande delen af allmänheten sökte ock der sin väg.

Men den unge vandringsmannen tycktes icke lägga märke dertill. Han gick helt obesväradt ena gångbanan framåt, ehuru damerna, vid det han passerade dem, drogo åt sig sina klädningar och herrarne bugtade åt sidan. Det kunde icke nekas: hans dräkt var något sluskig, det låg ett uttryck af sorglöst slarf öfver hela hans personlighet och han tycktes verkligen en smula på trots välja sin väg emellan desse, hvilkas utstyrsel dock var så mycket finare än hans. Han mönstrade dem, det var tydligt; men icke lika lätt var att afgöra om han gjorde det med spe eller med afund.

Hans gestalt var välväxt och smärt, hans steg spänstiga, anletsdragen i sjelfva verket vackra; men det intryck han gaf, var ändå icke fördelaktigt. Det sorglösa i hans uppsyn gränsade intill slapphet; man måste ovilkorligen fråga sig, om icke denne unge

man redan kommit oroväckande långt på det utför sluttande planet.

Vid en tillstötande sidogata vred han af.

Så saktade han farten; hans ansigtsuttryck blef allvarsammare, då och då stannade han, det såg ut som om han kände sig obeslutsam huruvida han skulle fortsätta den inslagna vägen. Men han gjorde det dock, om än med allt mera dröjande steg.

Vid »Svarta gränd» böjde han af än en gång.

»Hvad gör du här, Krister Bröms?» frågade någon.
»Det var tur att få råka dig!»

Han vände sig om och såg en magerlagd, skäggig karl stående utanför en ölstuga i gränden. »Du bedrar dig, Svante», svarade han kort; »du får inte råka mig. Jag vill dig ingenting.»

»Dermed är saken icke afgjord», svarade den andre. »Om du än icke vill mig någonting, kan jag dock vilja dig desto mer. Så är det ock för en gångs skull... Hör du», tillade han, »har du fått någon matbit i dag? Kom med mig — jag bjuder!»

Krister Bröms hade redan fortsatt sin väg. Svante, den afspisade kamraten, stod stilla, men följde honom med ögonen. I ett nu var dock Bröms försvunnen.

»Det måste vara någon gränd eller någon port der borta», mumlade Svante. »Jag skall se efter.»

Öfver en med allsköns bråte uppfylld gård hade Bröms hunnit in uti en förstuga. Der knackade han på dörren.

»Regina», sade han halfhögt; »öppna!»

»Hvem är det?» frågade inifrån en barnröst.

»Öppna bara, lilla Brita — det är jag, din far.»

Haspen innantill aflyftes, dörren öppnades och ett litet flickhufvud stack ut. Mannen böjde sig hastigt ned, lyfte upp barnet på armen och skyndade in i stugan. Sedan han åter stängt dörren satte han ned flickan och såg på henne med glänsande ögon:

»Hvad du har blifvit stor sen jag sist såg dig», sade han varmt. »Du ser ut som en riktig Guds engel, Brita! Och så fin du är! Men hvar är din mor? Och har ni något till att äta?»

Barnet, en spenslig fyra års flicka med bleka kinder och ljust vågigt hår, fäste på honom sina stora frågande ögon. »Är du min far du?» sade hon. »Hvarför är du då inte alltid här och hjälper mor?»

»Det förstår du inte än», svarade han hastigt, i det han befriade sig från ränseln och ställde käppen i vrån vid dörren. »Du känner inte igen mig, hvad? Men du var så liten när jag var här sist. Mins du mig alls icke?»

»Inte mer än att det var far, som gaf mig den här.» — Och från en låda i vrån hemtade hon skyndsamt en liten i trä fint snidad figur, föreställande en sjömansgosse. »Mor säger», fortsatte hon, »att du

sjelf gjort den och att du kan allt hvad du vill, men att du vill ingenting.»

»Säger hon det», utbrast han buttert. »Jaså.»

Han gick bort till en vid rummets spis stående kökshylla, å hvilken han såg en mugg med mjölk, en brödkorg och ett par fat med strömming och potatis. Det var det lilla hemmets matförråd. Han tog först helt litet deraf, men hans hunger dref honom att fortsätta; när han gick derifrån fanns ingenting kvar i mjölmuggen, i korgen och faten.

Det hade blifvit skumt i rummet. Han satte sig tungt i träsoffan och såg sig omkring. »Brita, du», sade han långsamt, »hur har din farmor det... jag jag skall sen... helsa... på... hos hen... ne...»

Ett uttryck af djup trötthet lade sig öfver hans anletsdrag. Han lutade sig bakåt, ögonlocken slöto sig; han sof.

Den lilla flickan stod en stund och såg på honom; sedan gick hon på tå bort till hyllan, klef försigtigt upp på en stol och tittade i faten, i muggen och brödkorgen. »Han var mycket hungrig», suckade hon. »Ingenting öfver för mig, ingenting öfver för mor!»

Hon tog en liten pall och stälde den vid soffkanten, der fadren satt. »Han frågade om farmor», sade hon för sig sjelf. »Jag skall säga honom det, när han vaknar.»

Allt tätare sänkte sig skuggorna; ljuset från en

lykta glindrade fram och åter ute på gården — det var gårdsegarens dräng, som gick derute och stökade. Hon undrade om han tagit någon smörgås med sig till stallet? Och så tänkte hon på huru det hädanefter skulle gå, om hennes återkomne far alltid skulle vara lika hungrig som denna qväll. Men kanske skulle han snida åt henne någon vacker leksak — någon riktigt stor hund eller någon soldat. Det skulle vara det roligaste!

Drängen hade gått in, det lilla lyktskenet var försvunnet. Hon satte sig ned å pallen, lutade hufvudet mot sin fars knä och blundade. Snart sof äfven hon.

En timme hade gått. Då knackade det på dörren, först en gång, så än en gång, litet hårdare. »*Brita!*»

Barnet spratt upp ur sin sömn, lyssnade och skyndade sen till dörren. »Är det du, mor?» frågade hon. Det jakande svaret kom henne att lyfta upp haspen och öppna. »Var mycket tyst», sade hon sakta; »han sofver.»

»Talar du i sömnen, barn?» sade modern. »Men du vaknar nog, sen jag tändt.»

Hon drog en sticka och tände lampan på byrån. Men från soffan bakom henne hördes tunga, långsamma andedrag; rädd vände hon sig om för att se hvem det var.

Det lade sig en dyster skugga öfver hennes drag.

»Det är far, du», sade barnet bredvid henne.
»Han åt upp all maten och sedan somnade han.»

En blick åt kökshyllan intygade riktigheten af den lillas uppgift. »Alltid densamme!» utbrast hon.
»Fick du ingen enda smula med — ingen enda?»

»Nej», sade barnet.

Skenet från lampan föll på den sofvande. Tysta stodo modern och barnet, betraktande honom. »Är han snäll?» frågade Brita slutligen och såg sin mor i ögonen.

Hon vände sig om, gick ett par steg, stannade hastigt och dolde ansiktet i sina händer. Ett par tunga suckar bände sig fram ur hennes bröst och när hon lät händerna falla, glänste ögonen våta.
»Han har icke varit snäll mot oss», svarade hon barnet. »Nu är det ju snart två år sen han var här sist.»

Vid en rörelse vaknade den sofvande. Han reste på sig och såg sig omkring. »Nej, se Regina», sade han; »har du kommit nu!»

Hans ton ville låta obesvärad, men gjorde det icke.

»Jag kunde hellre ställa den frågan till dig», svarade hon med någon bitterhet. »Och hvarför kommer du?»

»Hvarför?» upprepade han. »Håller du då icke mera af mig, Regina? Är det dig emot att jag kommer?»

»Ja, det är det», svarade hon beslutsamt. »Jag

vet hvarför du kommer, Krister. Du är som vanligt lat och utblottad och du vill icke arbeta; därför skall jag arbeta också för dig och så länge jag gör det, är du nöjd och säger, att du håller af mig. Men du gör det icke, och jag *vill icke* längre arbeta för dig. Det må vara nog att jag ingenting begär af dig för barnet. Har du kunnat sköta dig sjelf dessa sista åren, så må du kunna göra det fortfarande.»

»Så häftig du låter», sade han litet förebrående. »Jag har hastat hit utan rast eller ro, jag har drifvits hit af min längtan efter de enda i verlden, jag bryr mig om, de enda, som bry sig om mig — och så möter du mig med så hårda, så obarmhertiga ord. Du menar dem icke, Regina.»

Han närmade sig henne och räckte henne sin hand. Hon fattade den icke. »Jag är icke häftig», sade hon, »jag menar allt hvad jag säger. Längre nog har jag sträfvat och lidit för din skull — nu är jag trött; jag begär ingenting annat af dig än att du förblir borta och sköter dig sjelf.»

»Låt oss tala förnuft», svarade han mulnande, i det han satte sig och sträckte fötterna ifrån sig. »Du är ond på mig; det förundrar mig icke — du har rätt att vara det. Jag är hvad du kallar »lat», jag är icke skapad till maskin, ännu mindre till träl; jag passar blott att gå som de fina lättingarne på parkgatan nyss och njuta af solskenet tills jag blir trött — då passar jag för ett godt bord, som andra

dukat för mig liksom andra ock duka deras för dem. Om ingen föraktar dem för det de njuta frukten af andras slit, hvarför skall man förakta mig för det jag gör som de? Det är en naturlag, ser du; somliga äro skapade att arbeta och de böra göra det, annars trifvas de icke; andra äro skapade att göra ingenting och de måste följa sin bestämmelse, annars trifvas icke de. Du vet, Regina, att jag aldrig föddes till valet mellan att bli träl eller slusk; hade icke min farfar gjort af med slägtens pengar, skulle jag lefvat i min rätta ställning; då hade du icke visat mig på dörren, då hade det låtit annorlunda än nu!»

»Då hade du aldrig stigit in genom min dörr», svarade Regina med ett bittert leende. »Det hade varit finare fruntimmer än mig förunnadt att under sådana förhållanden tjena dig.»

»Nå», sade han och ryckte på axlarne, »det gagnar föga att tvista om möjligheter. Som det är, känner jag mig alldeles nöjd med dig. Så bra du ännu ser ut! Lifvet har farit mycket mindre illa med dig än med mig. Du kan icke tro hvad jag slitit ondt denna sista tiden!»

»Hvarför lefver du då som du gör?» sade Regina med en viss skärpa i rösten. »Du hade arbete hos snickarmästaren i 32:an — hvarför lemnade du det? Hvarför gick du icke till någon annan, om du ej trifdes hos honom? Nej, jag skulle ensam släpa; och när jag ej längre kunde det, när jag sjuknade och

det borde varit din pligt att, åtminstone då, arbeta för mig och det stackars barnet — då bara gick du din väg från alltsammans, frågade icke efter oss minsta grand utan helt simpelt försvann, sedan du pantsatt, snart sagdt, allt hvad du kunde få dem att ta emot.»

»Men Gina lilla», svarade han, »nu är du åter orättvis. När du låg, behöfde du ju inga kläder, allra minst helgdagsfraset, och det var ju alltid min mening att lösa igen det, om det skulle visa sig att du blefve frisk. Och jag gick ju sta' för att söka arbete å annan ort. Inte kunde jag få något här i staden; han i 32:an hade ju alldeles förgiftat mitt renommé. Det var heller icke mitt fel, att jag ej hastigare kom igen; du anar icke, du, hvad en fattig stackare har att utstå i den stund arbetet tryter — men jag har fått erfara det!»

»O, Krister», utbrast hon, höjande handen, »den, som är så skicklig som du, skulle *aldrig* sakna arbete, om han blott verkligen ville ha det. När jag ser dig så ruskig och eländig framför mig och tänker på huru det kunde vara» — — —

Häftiga snyftningar qväfde fortsättningen.

»Kunde vara», upprepade han hånfullt. »Ja, det vill säga: slafveri från morgon till qväll, år ut, år in, för ett magert bröd och en lappad rock. Nej du. Hellre svält och lumpor men — *fri!* Du förstår icke det adelsdraget i mitt väsen, men jag förstår det och jag följer det!»

»Så var då fri», utropade Regina; »men gå!»

De sista tårarne blänkte ännu i hennes ögon, men både blick och hållning voro helt andra än ögonblicket förut. Stel och stolt stod hon framför honom, med den utsträckta armen pekade hon mot dörren och med den andra omslöt hon det lilla barnet, som förskräckt smugit sig intill henne. Öfverraskad såg mannen på henne. »Hvad du är ståtlig», sade han helt ofrivilligt. »Du skulle passa till drottning!»

Men i hennes anlete förändrades icke en min. Det leende, som sökt färga mannens drag, dog bort af sig sjelf; han drogs emot sin vilja till dörren, han grep mössan, ränseln, käppen, såg ännu en gång åt den upprörda qvinnan och fattade i dörrlåset. »Nåväl», sade han, med en ton som ville låta sorglös, »jag går; beklaga dig icke hädanefter, att jag lydt dig!»

»Aldrig!» löd hennes svar, kort och kallt.

När hon icke mera såg honom, vek den spänning, som öfverväldigat henne. Hon stapplade bort till träsoffan, satte sig der och grät.

Från den lilla förstun hade ett par steg fört Kristers Bröms ut på gården. Der stod han oviss, obestutsam.

Månljuset strömmade ned från den stjernstänkta himlen. I dess sken såg han en liten varelse komma ut från förstun; det var Brita. Nu stod hon bredvid honom.

»Farmor är död», sade hon stilla. »Hon dog på fattighuset. Hon grät för det du aldrig kom.»

En stund stod han stum och orörlig — så böjde han sig ned, lyfte upp flickan och slöt henne hårdt till sitt bröst. Derpå satte han henne åter ned på marken. »Gå in till din mor», sade han med darrande stämma. »Blir jag bättre karl än jag är, skall jag komma igen; annars — glöm mig.»

Han kysste ömt hennes lilla hand. Ett ögonblick senare såg hon honom försvinna i den djupa slag-skuggan vid porten mot gatan.

* * *

I portlidret stod ett arbetsåkdon. När Krister Bröms passerade derförbi, reste sig från dess botten en mörk gestalt, hoppade ned på marken och skakade på sig. Det var åter Svante.

»Du dröjde bra länge derinne», sade han. »Jag har legat här och blifvit frusen.»

»Hvem bad dig om det?» sade Krister snäft. »Studerar du till spion?»

Han fortsatte vägen ut på gatan. Svante skyndade efter honom.

»Hvart går du?» sporde han.

»Jag vet icke», ljöd svaret, häftigt och afvisande.

»Nå, gå då lika gerna med mig», bad kamraten.

»Jag är tillfälligtvis stadd vid kassa; ett par supar och en smörgås skulle allt smaka godt.»

Krister fortsatte att gå utan att svara. Den andre höll sig alltjemt vid hans sida. Så gick deras marsch i snabb fart gata upp och gata ned, till dess Svante på en gång stannade och högg honom i armen.

»Nu ha vi lupit länge nog», sade han; »låt oss gå in här på 'Falska Katten'. Jag har ett förslag att göra dig; derinne kunna vi få språka i fred.»

Viljelöst följde honom Krister.

Genom det yttre, sparsamt upplysta krogrummet, vid hvars spridda bord åtskilliga kunder sutto, togo de vägen till en inre kammare, i hvars bortersta vrå de slogo sig ned. Svante tillsade om förtäring. Den kom; men Krister rörde den icke. »Du är svåra katig i qväll!» sade kamraten under det han sjelf med desto större ifver försåg sig. »Men du spisade nog inne i stugan, under det jag låg och väntade i portlidret.»

»Hvad är det du vill?» sporde Krister retligt.

»Jag har ett förslag, ett godt förslag att göra dig», svarade Svante. »Har du något arbete?»

»Nej.»

»Nåväl, du», återtog den andre, »jag har reda på ett ställe, der ett par dugtiga karlar kunna med rätt litet besvär göra sig en mycket god förtjenst. Den skall kunna betala en biljett till Amerika och ändå räcka till för några års fritt kosthåll. Du är händig och klok; det behöfves. Är du med?»

»Nej», ljöd svaret, korthugget och argt.

»Låt oss dock tala om saken», fortsatte kamraten. »Efter allt att döma, behöfver du ej vidare tänka på kvinnan derborta i Svarta gränd. Men något måste du göra. Du ernar väl inte' svälta ihjäl i din ungdoms vår?»

»Jo», svarade han, »om det är min enda resurs, då jag icke vill vara med om dina skojerier och tjufknep. Jag har aldrig så som i qväll känt hurudan usling jag är; men, Svante, du är vida värre.»

»Hoppas sjelf något ditåt», genmälde denne med ett hest löje; »men vi skola icke kifvas om rangen. Du är litet 'blöt' i qväll; man blir det ibland, efter att ha helsat på 'familjen'. Jag har ingen, det är bättre. Men vill du hjälpa qvinnan, bör du just vara med om min plan; det är en mästerkupp, så mycket du vet det.»

»Jag förbjuder dig att tala ett ord mer om den», utbrast Krister. »Gör du det, anger jag dig för första polis, jag möter. Du är icke blott som jag en odåga och en lump — du är dessutom en bandit.»

Svante skrattade. »Ännu är du litet grön», sade han gäckande; »när du varit med så länge som jag, ser du saken annorlunda.»

Utan att svara fäste Krister sin blick på kamraten. Dennes magra, skäggiga ansigte med sina grofva drag erbjöd intet ovanligt; för ögonblicket höll han på med sin ätning, tuggade lugnt och be-

tänksamt, anlidade då och då bränvinsflaskan och tycktes finna sig nog sysselsatt härmed. Han fortsatte icke samtalet. »Hur gammal är du?» frågade Krister slutligen.

»En fyratio år, skulle jag tro», ljöd svaret.

»Jag skulle således behöfva ännu femton år», sade Krister, »för att kunna täfla med dig i år och uselhet. Men säg: när du var vid mina år — kunde icke också du vid den tiden någon gång känna dig litet 'blöt'?».

»Nej», svarade han torrt; »dertill hade jag ingen anledning. När jag var pojke kunde jag gråta i arge — men blöt var jag inte ändå. Far eller mor har jag aldrig känt; jag växte upp på fattighuset; alla skällde på mig och tidigt nog lärde jag mig skälla igen. Svälta och frysa fick jag — hade jag varit en stackare, skulle jag aldrig hållit ut. Men nu tog ingen bugt på mig, inte ens polisen; *en* försökte, jag var bara en pojke, tyckte han — men jag satte honom knifven mellan refbenen och sen aktade man sig. Den, som alltid haft att hjälpa sig sjelf, lär sig fort att det icke duger vara slak; då vända de en snart öfver ända.»

I Kristers inre uppstod minnen från flydda tider — han såg det lilla hem, i hvilket han växt upp, den mor, hvars afgud han varit och som för honom offrat allt hvad hon hade att offra, han såg det hem, i hvilket den unga qvinna, han lofvat sin tro men

svikit, tjenat och sörjt för honom; han stödde armarne mot bordet, slöt ögonen och teg.

Kamraten fortsatte långsamt ätningen. Lampan å väggen brann dåsig, det var nästan halvmörkt i rummet, blott surret från några flugor störde tystnaden derinne.

Då öppnades dörren från yttre rummet; ett rundt, rödbrusigt ansigte stack fram och såg sig omkring med ett par godmodigt plirande ögon.

»Jag kunde tro att det väl ändå någonstans skulle finnas goda vänner i det här kvarteret.»

Svante vände sig om; rösten lät så bekant. »Åh, se Tralle!» sade han förvånad. »Är du här?»

Äfven Krister Bröms såg upp, räckte mannen sin hand men sade ingenting.

»Det ser ut», sade Tralle fundersamt, »som om dessa båda aktade vandringsmän vore i färd med att tänka stora och maktpåliggande tankar. Om jag får fråga: hvilket är föremålet?»

»Föremålet?» upprepade Krister. »Jag vet icke. Jag tänkte blott på att Svante nog är en stor usling, men att jag allt är vida värre!»

»Sådana tankar», sade Tralle, »häntyda på dålig helsa. Du ser verkligen klen ut. Men stor sak i det. Äfven uslingar hafva sina glädjekällor. Jag erinrar dig om den vackra vers, den mäktige och ädle konung David till allas vår tröst och uppbyggelse skref i ett högstämdt ögonblick:

Från Norra Semlans fjäll till Sjalons brända dalar
Hvarhelst en usling finns, är han min vän, min bror!»

»Hvad är det för galenskap?» utbrast Krister.
»Inte skref kung David vers?»

»Gjorde han icke det?» genmälde Tralle lugnt.
»Är du så obildad att du icke hört talas om kung Davids psalmer? Han skref och sjöng så mycket vers, att de aldrig afbildade honom annorlunda än med en harpa i hand. Han var intet mindre än sin tids störste harpunist.»

»Hvad är 'Sjalon' för något?» sporde Svante.

»Ett land, ett stort och herrligt land», svarade Tralle och lyfte på ögonbrynen. »Du borde veta det, Svante, ehuru jag ursäktar dig din okunnighet. Det är icke *ditt* fel att din bildning blifvit försummad. Men du kunde gjort som jag. Hvem lärde mig något? Skolmästaren, gamle Rask, slog bättre än han stafvade; det var naturligt för en gammal korpral. Men jag lärde mig sjelf, du. Jag har läst allt hvad jag kommit öfver och hvad jag icke läst, har jag tänkt mig till — man kommer långt på det viset, derpå är jag bästa exemplet!»

»Skryt nu lagom», sade Svante litet buttert.
»Att Sjalon var ett land, det visste jag med och mer tycks du inte sjelf veta.»

»Inte?» utbrast Tralle försmädligt. »Vet du hvar det ligger?»

»Någonstans i Tyskland, kan jag tro», svarade Svante.

»Nej, gubbe lilla, der røjde du dig!» utbrast Tralle med ett belåtet skratt. »Det ligger mycket längre ned. Det ligger till och med något litet söder om Söderhafvet, du! Der är så varmt, du, att man inga kläder behöfver och alla äta från träden, der sliter och släpar man inte för födan, der växer bröd, riktiga finbröd på somliga träd, ser du, det är visdomens träd, sådana som också växte i paradiset. Det är därför som det inte finns länsmän eller poliser eller ens borgmästare i hela det landet.»

»Håken i det!» sade Svante och det sken till i ögat; »är det verkligen möjligt?»

»Ja visst», förklarade Tralle med bestämdhet. »Hvad äro sådana till för? Jo, för att beskydda de girige och deras egodelar mot dem, som ingenting ha; men inte ha de något att göra, då alla ha lika mycket? Så är det der, ty alla ega ju hvad som finns.»

»Talar du sannt», sade Svante, »så är det landet ju ett riktigt paradiset. Hur kommer man dit?»

»På skepp», upplyste Tralle, »stora väldiga skepp — men det kostar mycket pengar att komma dit. Och hur skola fattiga karlar som vi få dem här i detta land, der de girige ställt länsmän och poliser utanför hvarenda stuga? Så kalla de ändå det här landet för kristet! Det kan man kalla bespottelse!

Vore det någon ruter i presterna skulle de säga dem, att de äro ingenting annat än den ondes tjenare, ty bibeln säger uttryckligen, att girighet är en rot till allt ondt.»

»Hör du, Tralle», sade Svante med låg, men uttrycksfull stämma, »vi kunde kanske ändå komma dit. Jag var inne häromdagen på ett ställe... det ligger några mil härifrån, kanske litet mera; ensam kunde jag ingenting uträtta, därför gick jag hit till stan för att skaffa mig sällskap; jag har talat med Brömsen, men han är för tillfället alldeles omöjlig. Vill du?»

»Skall tänka efter», svarade Tralle. »Hoppas ditt förslag icke strider mot mina principer? Är det fråga om pengar?»

Krister reste på sig. »Det är fråga om mer än så», sade han. »Svante förstår icke skillnaden mellan att vara en ärlig resande yrkesbroder och en bof. Låt honom icke locka dig med på något kanaljeri.»

»Tag dig i akt, din mes», sade Svante hotfullt, i det han med en ed reste sig och närmade sig Krister. »Du har rätt att svara för egen del; men lägg dig icke i mina affärer med andra. Det skulle bekomma dig illa; du gör klokt i att undvika det.»

»Tror du verkligen», utbrast Krister förvånad, »att jag ställer mig under ditt kommando? Jag talar fritt och du skrämmer mig icke.»

Det blixtrade till i Svantes öga och han knöt handen.

»Hvad är det här för spektakel, gossar?» frågade Tralle godlynt. »Det ser ut som ernaden I börja krig? Men låt oss lemna sådana göromål åt denna verdens majestäter; de ha råd till det, men icke vi. Seså, Svante, lugna dej. Du är väl icke bättre du än den store Gustaf Adolf, som slogs med hela verlden, men ändå inte höll sig för god att sluta freden i Vestfalien?»

»Jag tål icke hvad som helst af en pojkspoling», sade Svante bistert.

»Nej förstås», genmälde Tralle; »men du vet ju att han der är bortskämd från första början af mor sin och hela verlden och nu är det för sent att rätta. Han menar ju heller inget ondt med det. Mins du hans visa om mej och länsman — inte blef jag ond på honom ändå, fast den allt var ettrig nog; var den inte? De der verserna isynnerhet:

»Herr länsman, gå ur vägen, jag är en fri gesäll!»

Sa' Tralle, titta' upp ur ena diket;

»Ja visst, ja», svarte länsman, »herr'n är nog smord i qväll
Till att regera i det hära riket!»

»Uff, uff», sa' stora suggan, han hvila hufvet på,

Det var hans vän, hon hade länge känt'en;

»Bevars . . . förlåt ers nåde», sa' genast länsman då,

»Jag märkte icke genast *medregenten!*»

Tralle beledsagade citatet med ett belåtet skratt. »Hade du inte varit så rolig», sade han och ruskade Krister godmodigt i kragen, »borde du allt haft en smula raffel. Men dig kan ingen bli ond på, inte ens

Svante. Glo nu inte illa på honom längre; nu äro vi vänner igen, som Karl den tolfte sa' till drottning Pultava, sen de gett hvarandra stryk. Sådant passar alla redliga bröder. Säg, Krister, hvart ämnar du i morgon styra kosan?»

»Mot norr», svarade denne. »Jag måste skaffa mig arbete och hoppas få det hos den mästare, jag för ett år sedan hade kondition hos; han lofvade ta igen mig om jag kom tillbaka.»

»Du måste allt vara bra pank, gosse», skrattade Tralle; »jag ser det på din uppsyn. Annars hade du väl icke på ännu en månad tänkt gå i kvarter. — Och du Svante?» frågade han denne, som på nytt slagit sig ned vid bordet och nu tecknade åt Tralle att återtaga sin plats. »Du har väl icke så brådtom?»

»Nej», svarade han, »jag stannar här ett par dagar eller så der omkring. Hoppas, vi sen få sällskap.»

Krister Bröms axlade sin rensel. »Farväl med er», sade han. »Jag vet icke rätt hur det är med mig, men det är nog bäst att jag tillsvidare går för mig sjelf.»

Och så gick han sina färde ut i den mörka natten.

II.

Vägen drog sig i åtskilliga bugter fram genom skogen. Höstsolen lade sin veka drömmande glans öfver trädens toppar, här och der kunde den till och med kasta en ljusflod ned öfver de högväxta om än redan längesen utblommade epilobier och hvita spiræor, hvilka bildade täta snår längs efter vägkanten; men vanligen nådde den icke så långt och mångenstädes glindrade gräset fuktigt. Då och då strök en vindfläkt, litet mera bångstyrig än vanligt, fram mellan träden och de darrande asplöfven kunde icke hålla stånd; de släppte sina fästen, sväfvade sakta genom luften, sänkande sig djupare och djupare, till dess de ändtligen hamnade dernere bland skuggörna i de multnande lager, till hvilkas ökning hvarje gående år i sin ordning bidrog.

Det var tyst derinne i skogen. Någon hackspett lät då och då höra sitt knäppande läte och en eller annan ekorre prasslade väl till under sina hopp från gren till gren; men i öfrigt hördes knappt minsta ljud. Den djupaste söndagsfrid rådde derinne; en stund af stilla besinning före den stora pröfningstid, som inom kort förestode naturen.

Fru Märta Ek kände det så, vid det hon lät sin blick öfverfara den framför henne liggande taflan. För en stund sedan hade det från dagens gudstjenst hemvändande kyrkfolket lagt lif öfver densamma; men af dess åkande och gående skaror hade redan den sista passerat. Sjelf hade hon skiljts från den väninna hon följt, och vände nu åter till sitt hem, prestgården dernere på sluttningen mot sjön, i närheten af kyrkan. Blott några få steg till — och hon skulle se det kära lilla hemmet med rödstrukna väggar och hvita fönsterluckor ligga i sin ram af högvuxna lönnar, speglade sig i sjön. Dernere var, i trots af den framsmygande hösten, ännu så mycket svällande lif i den lummiga infattningen, och dessutom så mycken fullhet och rikedom i människornas hjertan och sinnen; häruppe deremot — o, hvilket vemod tyngde icke allt! Huru tung hvilade icke öfver dessa mensklighetens rotbundna anförvänder den enahandahetens lag, som tvang dem att i evigt samma vexling spira, knoppas, slå ut och vissna utan möjlighet att i frihetens namn ens en enda gång få fordra ändring i denna dem ådömda tågordning mot förgängelsen!

Förgängelsen?

Sakta och klagande summo klockljuden från kyrkans öppna torngluggar ut öfver nejden. De nådde hennes öra; hon förstod dem, hon visste hvad de sjöngo om. Der nere på kyrkogården stod ju nu

hennes make vid en öppen graf och kastade mull på den nedsänkta kistan: »af jord är du kommen... till jord skall du åter varda» — — hade hon då icke sjelf en dyster erfarenhet af att äfven den fria delen af naturens stora familjekrets vore underordnad samma lag som den rotbundna delen, att alla tillsammans vore förgängelsen underkastade?

Det glänste till i hennes blick, hon höjde sitt hufvud och såg uppåt med en känsla af stolt förtröstan. »*Nej*», ljöd det inom henne. »Icke så. Det består en skillnad — ty orden slutade icke der de afbrötos. 'Jesus Kristus skall dig uppväcka på den yttersta dagen!' Så lyder fortsättningen! O, ljufliga, herrliga fortsättning!»

Hennes hjerta vidgade sig af glädje under det att ett par stora tårar välldes fram i hennes ögon. »Huru underbart lyckliga borde icke detta löfte göra oss — och ändå kommer det ju så många af oss att bäfva!»

Hon vände sig om och lockade på sin hund, som blifvit efter men nu i fullt språng ilade till henne. »Leo, käre Leo, hvar blir du af? Trifs du icke längre med din matmor? Tycker du hon är för tråkig, när hon går så här och drömmer?»

Det dröjde icke länge förrän Leo på nytt blifvit efter. Hans matmor märkte det ej. Hon hade just nått den punkt, der skogen slöt och der hela den sköna taflan, hon så väl kände, ånyo utbredde sig

framför henne, prestgården, kyrkan, sjön, de skogklädda höjderna derbakom i allt mera förtonande sträckningar, allt öfvergjutet af den sjunkande solens glans.

En liten bris kom farande öfver sjön. Hon såg dess färd i den krusning, som vattrade den annars lugna ytan. Nu nådde den stranden; nu gick den vidare uppför ängsluttningen — hon såg hur den kom i de höga skallergräsens, i nyponbuskarnes, i träd-kronornas svajande rörelser, liksom ock i de på marken liggande löfvens hvirfveldans. Den första brisen efterföljdes af ännu en. Från en liten dunge i närheten af vägen förde den med sig något — hvad var det? Det blåste med, först ett stycke, så ännu litet längre; det var ett papper — nu låg det nästan vid hennes fötter. Hon böjde sig och tog upp det. »En gammal räkning», sade hon, »som ligger och flyger så här ute i skog och mark!» Men också på andra sidan stod något skrifvet, dock blott med blyerts. Der läste hon följande:

Under skämt och sång
 Jag gjorde mig en luftballong.
 Dess tyg jag väfde af mor mins ro,
 Af allt hvad hon egde i torftigt bo.
 Jag fyllde den sedan för egen lust
 Med min kärestas suckar och sorg och pust.
 Så lät jag den gå; och mitt vännelag
 Det hurrade för mig med friska tag.

Men bäst för lekande vind den gick
 Den träffades af ett ord, en blick —

Hvad skedde? Hur gick det? Den skälfde och brast,
 Den tog eld i hast,
 Och jag störtade uti en afgrund ner,
 Der endast mörker och natt jag ser.
 Ett svidande hugg af ett flammande svärd
 Det lyktade brådt min himlafärd!

»Hvilket egendomligt fynd», sade hon för sig sjelf, i det hon sammanvecklade papperet. »En half-färdig räkning på sex stolar och så ett stycke vers, som låter såsom ett nödrop, en bekännelse, ett skri ur djupet.»

Hon fortsatte vägen, efter att åter ha lockat till sig sin hund. Men denne hade knappt hunnit fram till henne, förrän han började nosa, gläfsa, morra; i nästa ögonblick satte han af emot den lilla dungen, utanför hvilken han stannade med häftigt skall.

Fru Märta skyndade dit. Innanför de buskar, som mot vägsidan omgäfvade trädgruppen, fann hon en man ligga utsträckt; ansiktet kunde hon ej se — det var täckt af händerna och vändt mot marken. Ränseln och käppen angäfvade dock den vandrande gäsällen; drägten i öfrigt motsade icke detta antagande.

Hur häftigt hunden än fortfor att skälla, rörde sig mannen dock icke.

»Tyst, Leo», bjöd fru Märta, »tyst! Att du icke blyges skälla på en fattig man. Hur ofta har jag icke förbjudit dig det!»

Hon böjde sig ned mot den liggande och vidrörde honom sakta. »Är ni sjuk?» frågade hon vänligt.

Med någon möda lyfte mannen litet på hufvudet.
»Vet icke», hviskade han; »orkar ej längre.»

Fru Märta hörde bullret af åkdon; det var folket som vände åter från begrafningen. Hon skyndade fram till vägen och bad den förstkommande om hjälp att föra en sjuk vandringsman ned till prestgården. Ja, inte kunde man neka prestfrun en så ringa begäran; alla voro lika villiga.

Leo stod fortfarande och skällde.

»Är det icke förtvifladt», utbrast fru Märta, »att jag ej kan få hunden tyst! Hans skall riktigt nedkallar en dom öfver dem, som lärt hundarne skälla så styggt på de fattige.»

»Gud ska' välsigna henne», sade en af bönderna, »för det hon har hjerta för de fattige! Men annars ser nog detta ut som en vanlig strykare. Det är lättingar; det båtår föga att tjena dem.»

»Säg inte så, snälle Sven Anders», genmälde fru Märta ifrigt. »Också de äro menniskor; vi måste göra för dem hvad vi kunna.»

Sven Anderssons gerning stämde icke med hans ord. Med ett kraftigt tag lyfte han den liggande upp ifrån marken och det dröjde icke länge, innan han med både denne och fru Märta i sin vagn stannade utanför prestgårdens manbyggnad. Och i rummet midt emot drängstugan fann sig Krister Bröms snart nedbäddad i en säng.

I det härberge i staden, der han sökt »logis»,

hade han nekats inträde, då han ej kunnat i förskott gälta den fordrade afgiften. Natten hade han därför tillbragt i ett redskapsskjul, som han funnit öppet. Tidigt på morgonen hade han sedan anträdt sin vandring och efter åtskilliga raster hunnit ända till den plats nära Storby kyrka, der fru Märta fann honom; men längre hade han icke kunnat komma. Alldeles öfverväldigad af hunger och inre själsrörelser hade han satt sig att hvila i dungen vid vägen, utan att veta hur han skulle mäga komma vidare.

»Var det inte besynnerligt», sade fru Märta till sin man, »att först skulle ett så trööstlöst qvåde komma blåsande fram till mig och sen skulle jag strax derpå finna en menniska i en så ömkelig belägenhet?»

»Det var kanske hans egna vers», anmärkte kyrkoherden.

»Men, käre du», genmälde fru Märta förvånad, »det var ju en vandrande gesäll!»

»Ja», svarade kyrkoherden leende, »jag endast gissade — men från konsten att rimma äro icke ens gesällerna uteslutna. Och de der verserna tala ju om ett förderfvadt lif.»

»Du kan ju taga dem med dig», föreslog fru Märta, »när du går in till honom. Det kan möjligen ge dig ett uppslag, en utgångspunkt. Han har fått mat och ligger nu och slumrar; men han har nog behof af att du sen talar med honom.»

Och mot aftonen besökte ock kyrkoherden sin gäst.

»Ni känner Er ännu klen, gissar jag», sade han, vid det han tog plats bredvid sängen. »Det är väl icke så sällan vandringsmannen far illa under sina färder kring landet?»

Krister Bröms svarade icke genast. Han såg forskande på sin värd. Dennes magra, högresta gestalt syntes honom bjuda vördnad; den blick, som mötte hans egen, var mild men likväl allvarlig.

»Det är icke så sällan», sade han dröjande. »Men man vet ju sådant på förhand.»

»Och ändå bjuder man ödet spetsen», fortsatte kyrkoherden.

»Ja, man gör det, herr pastor», yttrade Bröms filosofiskt.

Kyrkoherden såg på honom, vred stolen litet på sned, stödde armbågen mot sänggafveln och lutade hufvudet mot handen, med hvars fingrar han bröt igenom sitt yfviga gråa hår. »När jag var ung», sade han, »lekte mig ofta i hågen att tillsammans med någon god vän för en hel sommar bli landstrykare. Vi skulle ha positiv med oss. Planen tilltalade lifligt den kamrat, hvilken jag delgaf förslaget; vi utarbetade rätt sorgfälligt vår vandringsplan, vi längtade med riktig otålighet efter sommarens ankomst, då den skulle sättas i verket, och år förgingo, innan jag kunde försona mig med att hela saken dock till slut gick i qvaf.»

Med förvåning och synbart intresse hade Bröms

åhört kyrkoherdens yttrande. »Så det blef ändå ingenting af?» sporde han nu.

»Nej», sade kyrkoherden, »allt strandade på omöjligheten för oss att komma öfverens i *en* punkt: den, som rörde bärandet af positivet. Båda ville att *den andre* skulle bära det.»

Kyrkoherden log ett blidt löje vid minnet af dessa förhandlingar. »Så spetsfundig som då», sade han, »har jag aldrig varit; men hur fint jag lade mina ord för att bevisa kamraten det förmånliga i att *han* bure instrumentet, var han ändå alltid till reds med lika förträffliga bevis för häfdandet af *min* förmånsrätt. Till slut kände vi oss nästan förlägna för hvarandra.»

»Men inte' var väl positivet nödvändigt», inföll Bröms intresseradt. »Herr pastorn skulle icke orkat långt med det; men herrarne kunde ju gått såsom yrkesmän!»

»Nej», sade kyrkoherden, »det vågade vi icke. Vi hade ju inga gesällböcker och det som var ändå värre: ingen yrkeskunnighet.»

»Ah bah», utlät sig Bröms öfverlägset, »sådant betyder föga. Af de många, som gå omkring som yrkesmän, kunna de fleste ingenting.»

»Det är nog så», sade kyrkoherden; »men det är väl det som gjort, att gesällvandringen numera mist allt anseende?»

»Det är möjligt», sade Bröms dröjande; »men jag

har på senaste, på *allra* senaste tiden funnit anledningen ligga djupare. Jag tror att de flesta icke blott äro okunniga i sina yrken utan också mycket dåliga menniskor.»

»Jaja men», sade kyrkoherden, 'fåfång gå lärer mycket ondt'. Men nu får jag icke längre störa er hvila; det är tid för den trötte att komma till ro. I morgon kunna vi nog vidare språkas vid, om det annars roar er och ni känner er bättre.»

Kyrkoherden reste sig och räckte honom sin hand. »Må Gud välsigna er hvila!» sade han. »God natt!»

Vördnadsfullt besvarade Bröms hans handtryckning. »Ni är en god man, herr pastor», sade han stilla; »det är... inte... jag.»

Hans röst vibrerade så eget.

Kyrkoherden lade sin hand på hans axel. »Ingen är god utan Gud allena, det vet ni ju», sade han allvarligt; »vi menniskor äro ingenting annat än förloerade söner och döttrar, hvilka räddas genom hans godhet. Det finns en bok, deri ni kan läsa åtskilligt härom. Jag lägger den här. Godnatt!»

Med en vänlig nick lemnade han rummet.

Krister Bröms såg på den kvarlemnade boken. Han behöfde ej fråga hvad det var för en.

Men han kände ingen lust att begagna den. När han blåst ut ljuset för att försöka sofva, låg den ännu orörd. Hans sinne var tungt, hans mod brutet —

hvarför skulle han öka sin börda med att läsa en bok så tråkig som bibeln? Han skulle väl icke till råga på allt bli »läsare»!

Det blef en lång natt. Sömnen var så nyckfull Den kom och gick. Ändtligen bräckte morgonen.

Samma gamla ordkarga tjenarinna, som qvällen förut bragt honom aftonvard, kom nu med frukosten. Han lemnade ingenting qvar af den. Men så kände han sig ock tillräckligt stärkt för att kunna lemna sängen.

De föregående dagarnes vackra väder var förbi. Redan under natten hade han hört regnet på en gång vresigt och tungsint smattra på fönstret till den lilla kammaren; det höll i ännu. Utanför stugan hade det bildat en liten sjö. När han klädt sig, satte han sig vid fönstret och såg ut: midt emot på andra sidan den stora gårdsplanen låg sjelfva manbyggnaden, ett rödfärgadt bredt envåningshus med frontespis; gårdsplanen var kransad af högvuxna lönnar och på båda sidor om manbyggnaden sträckte sig den trädgård fram, som omgaf huset. Vid dess bortre kortsida nedom kökstrappan gick en flock ancor och borrhade i det äfven der nästan öfversvämmade gräset. Nu tycktes deras forskningar der visa sig mindre lönande; högt snattrande vaggade de af åt motsatt håll och stannade snart vid vattenpussen utanför drängstugan.

Bröms vände sig inåt rummet. »Jag gitter ej se

dem», sade han för sig sjelf. »Det är som ville de påminna mig om mina egna vanor. Stryka kring och rota i dyn — nej då!»

Men hvarmed skulle han sysselsätta sig? Icke kunde han väl utan vidare taga sitt pick och pack och gå? Han skulle väl dessförinnan åtminstone tacka kyrkoherden och den snälla frun, som fört honom dit? Och det föreföll honom så besynnerligt motbjudande att på nytt börja vandra; han kände sig innerst icke vilja det.

Men hur kunde nu detta förklaras?

Hade han icke alltid förut känt det så lockande, så hänförande, detta fria vandringslif vägen framåt öfver berg och dal, genom skog och mark under den höga himmelen, hvars friska vindar och klara ljus lyfte sinnet och gånge senorna spänstighet? Huru hade han icke alltid förut ifrån tvånget i de mörka, qvafva, ruskiga verkstäderna längtat ut till den fria stora naturen med dess i oändlighet omvexlande taflor, dess vare sig spirande, blomstrande eller ty-nande lif, dess uppror eller dess hvila, dess skuggor eller dagrar, dess solljus eller stjerneglans? Funnes icke allt detta ännu kvar? Hvarför kände han sig då så hejdad, så fjettrad i denna skumma lilla kammare?

Var han alltför utsvulten och matt? Nej, han skulle nog, som så ofta förut, känna sig stärkt och uppfriskad, om han blott satte sig i gång. Var det

kanske regnvädret, som afskräckte honom? Han ryckte på axlarne.

Nej, det var denna underliga inre oro, som bitit sig fast i hans sinne och ej ville lemna honom.

Han såg boken på bordet; den låg ännu orörd, der kyrkoherden qvällen förut hade lagt den. Besynnerlig vidskepelse, som ännu alltid bedrefs med den boken! Hur i all världen skulle det kunna hjälpa någon, att man satte sig att läsa i den? Gamla berättelser om hvad som händt eller icke händt för ett par tusen år tillbaka! Men pastorn sjelf var allt en bra karl. Också han förstod sig på och kände sig lockad af vandringslifvet! Han borde då ock kunna tala med en sådan der stackare, som blygdes öfver sig sjelf och ville bli bättre, men icke rätt visste hur det skulle gå till. Ja, redan det att få någon att tala med, vore en tröst i eländet.

Regnflödet från taket plaskade ideligen i den stora vattenpussen utanför, anknäbbarne slaskade oförtutet i den uppblötta gyttjiga botten och stora gulnade blad från lönnarne sjönko ned i det våta, ännu gröna gräset kring stugan. Det riktigt tydde på höstrusk.

Han vände åter sin blick inåt kammaren. Der stod hans käpp med sitt stora bugtande handtag — en tanke bröt honom genom hufvudet, han reste sig, tog käppen, drog ur fickan sin knif och började karfva i handtagets afskärningsyta. Efter några för-

beredande snitt stannade han, letade fram några verktyg ur renseln och började grubbla; en stund förgick — så fortsatte han arbetet med ett alltmera ökad intresse. Då han efter några timmars arbete slöt, hade han förvandlat handtagets hittills jemnskurna afslutning till ett ansigte, ett litet förtjusande flickansigte, hvilket han nu med tårade ögon betraktade.

»Det är du, Brita», sade han för sig sjelf. »Det är alldeles du. Männ' tro du skulle känna igen dig, om du finge se det?»

Ett uttryck af belåtenhet lade glans öfver hans drag. Men det försvann fort.

»Inte kan jag låta dig följa med en usel landstrykare? Inte passar du tillsammans med honom och hans sällskap? Nej, det duger inte.»

Han såg utåt gården. Der kom kyrkoherden.

»Kanske kommer han hit?» tänkte han glad.

Och det skedde så. Kyrkoherden steg in, vänligt hälsande godmorgon. »Ni har redan stigit upp», sade han. »Betyder det, att ni åter känner er som vanligt?»

»Nej, nej, icke som vanligt», svarade Krister; »då hade jag icke nu suttit här. Jag befinner mig tvärtom mycket ovanligt; jag vet blott icke alldeles huru!»

»Och anledningen?» sporde kyrkoherden.

»Ja, anledningen?» upprepade Krister Bröms ovisst.

»Men bäst», citerade kyrkoherden med ett menande leende,

»Men bäst för lekande vind den gick,
Den träffades af ett ord, en blick» — — —

Förvånad stirrade Krister på honom och tog i bröstfickan efter sin annotationsbok.

»Här är det», sade kyrkoherden och räckte honom papperet. »Jag gissade att det var ert. Min hustru hittade det i går i närheten af den dunge, der hon sedan hittade er sjelf.»

»Det var icke meningen», sade Krister, i det han med förlägenhet mottog det, »att bildade personer skulle få se hvad jag kunnat sätta ihop.»

»Skrifver ni ofta vers?» frågade kyrkoherden.

»Lätt för att rimma», svarade Krister, »har jag alltid haft och för att roa mina kamrater har jag ofta diktat visor, dumma, slarfviga visor förstås, men med godt humör sådant mitt eget brukat vara. En sådan här utgjutelse har jag inte skrivit förr. Men så har jag heller aldrig förr känt mig så förtviflad som i går. Och det räcker än.»

Han vred litet på sig, han hostade, han for med handen öfver ögonen; det var tydligt att han försökte hålla sig karsk. Men det ville icke lyckas. Ett par stora tårar trängde sig fram i hans ögon, rullade sakta ned öfver kinderna och droppade ned på rocken; de efterföljdes af andra — och ur stånd att få fram hvad han ville säga, satte han sig på sängkanten, dolde ansigtet i sin tillskrynklade näsduk och snyftade som ett barn.

När han slutligen återvunnit herraväldet öfver sitt upprörda inre, såg han på kyrkoherden med en blick, full af blygsel och förvirring. »Förlåt», sade han med bruten röst, »jag kan icke hjälpa, att jag bär mig så simpelt åt.»

»Ni bär på något som trycker er», sade kyrkoherden; »säg mig hvad det är — att få tala ut, brukar ge lindring.»

»Det står i versen, herr pastorn läst», stammade den unge mannen. »Det lilla min mor egde, sen far min dött, sög jag ut och förstörde; jag var hennes enda barn och fick hvad jag ville, hon var för öm och god att tukta mig och jag blef en riktig kältring. Nog hade jag lätt för att läsa, men jag hade ingen lust för'et och rektorn tvang mor min till slut att sätta mig i snickarlära, det hade jag anlag för. Gesäll blef jag och så... skaffade jag mig en käresta.»

»Ni är ännu bra ung», sade kyrkoherden och skakade på hufvudet. »Långt in på ert tjugotal kan ni ännu ej hafva hunnit?»

»Jag är tjugufem år», svarade Bröms, »och var då just myndig. Men hon hade ett litet arf, det var inte stort, men ändå så att det lockade mig. En dugtig och bra menniska var hon också, hade lärt till klädsömmerska och förtjenade bra. Men jag svirade bort alltsammans; och när sen hon fått en liten flicka och inte just kunde förtjena något, började jag

vandra, i stället för att hjälpa henne. Nu är min mor död, min käresta vill inte mera se mig och min lilla Brita» ...

Åter svek rösten honom.

»Jag förstår nu fullkomligt edra ord om det flammande svärdet», sade kyrkoherden allvarligt. »Ert samvete har vaknat; det är det, som bränner er. Men det är vida bättre att ega ett brännande än ett sofvande samvete.»

»Säg mig, herr pastor», sade den unge mannen brådskande, »hvad skall jag göra, hvad skall jag taga mig till? Gråta mor min ur grafven förmår jag icke och till någon annan kan jag icke gå; Regina tror icke vidare på mig och jag blygs också komma tillbaka till henne, förrän jag blifvit en annan karl. Men jag vet icke om jag kan bli det; jag känner mig som en så förlorad usling. Och dock *vet* jag att jag icke vill vandra längre, icke längre hålla i hop med mina forna kamrater, icke längre flina, skoja, svira — allt det der förefaller mig nu så vedervärdigt. Säg, pastor: kan jag bli en annan karl?»

»Det kan ni», svarade kyrkoherden öfvertygadt. »Vill ni af uppriktigt hjerta bedja Gud om förlåtelse för allt hvad ni brutit, och ödmjukt i Jesu namn börja ett nytt lif, så skall det lyckas äfven er att bli återupprättad, derpå kan ni vara viss.»

Krister Bröms såg oroligt på kyrkoherden.

»Förstå mig rätt, herr pastor», sade han bråd-

skande. »Jag vill bli en annan människa än hittills, jag vill göra rätt mot Regina, jag vill gifta mig med henne, arbeta och förtjena och sörja för henne och min lilla Brita — men jag må väl kunna det, utan att bli besynnerlig; ty jag vill icke skrymta: jag förstår mig rakt inte på något läseri och jag har aldrig begripit hvad nytta det gör att gå i kyrkan och läsa religiösa böcker; jag har intet sinne för dylikt och jag kan aldrig få det. Herr pastorn tycker kanske detta vara illa, och jag ber då om förlåtelse; men ärlig har jag alltid varit och jag vill allra minst be- draga den, som visat mig så stor vänlighet.»

Kyrkoherdens anlete skuggades. »Er gamla människa», sade han med ett visst vemod i tonen, »har visserligen fått, för att använda edra egna ord, ett rätt ordentligt svärdshugg; men hon är i grunden vid god lifskraft ännu, och att döda henne skulle i närvarande stund kännas för er som att begå sjelfmord. Det är naturligt att ni skall skygga tillbaka därför. Hellre vill ni underkasta er en kur för att bli »socialt» förbättrad. Nå väl. Ni bör försöka det. Möjligen lär ni er derunder att det der svärdshugget måste gå djupare, måste rent af döda ert *sjelf*, för att ett af Guds ande vägledt lif må kunna komma till stånd inom er; jag vill gerna hoppas det. Men känn er då alltjämt under svärdet och frukta den där gamla människan i ert inre; hon bringar er annars lätt åter på fall.»

»Herr pastorn kallar henne gammal», sade Krister undfallande. »Men hon är ju i sjelfva verket bra ung! När jag blir äldre kanske jag kan bli annorlunda; ännu går det inte. Men om pastorn visste hur jag har sönderslitits vid tanken på mitt förflutna lif, så tror jag pastorn skulle förstå, hur jag fasar för att återgå till det eländet. Jag har aldrig känt hvad ånger vill säga förr än nu. Till och med vandringslifvet, hittills min vederqvickelse och min fröjd, förekommer mig nu uselt. Jag skall gå raka vägen härifrån till en stad, der jag vill hoppas att jag kan få arbete; sen vandrar jag aldrig mer. Men... jag är alldeles utan medel. Tag icke illa upp — — men om här finnes något att göra för mig, så att jag kunde förtjena mig några slantar, innan jag fortsätter, så vore jag mycket tacksam.»

»Jag vet icke något för ögonblicket», svarade kyrkoherden eftersinnande; »men jag skall höra efter. I hvad fall som helst skall ni icke behöfva gå medelös härifrån.»

Han räckte honom vänligt handen. Krister Bröms fattade den glad och tycktes erna säga något — då han hastigt släppte den, sprang bort till den vrå, der han vid kyrkoherdens inträde ställt sin käpp, fattade den och räckte den till kyrkoherden. »Ingenting har jag att ge», sade han, »för att visa hur tacksam jag är för er godhet; men om ni ville mottaga denna min vandringsstaf som ett minne af en stackare, som väl-

signar er, så skulle ni göra mig glad. Ser ni — det är min lilla Brita, jag snidat här i kryckan, min egen lilla rara flicka!»

Kyrkoherden mottog käppen och såg på snideriet. »Hvilket älskligt litet barnansigte», utbrast han öfverraskad. »Och hvad ni måtte vara skicklig; detta är ju verklig konst!»

»Så såg hon ut», nästan hviskade Krister, »när hon såg på mig och sade: 'farmor är död... hon grät för det du aldrig kom!' Det var hennes blick och ord som tände eld härinne, den eld, som brännt mig dessa båda dagar nästan till döds.»

»Det faller mig in en tanke», sade kyrkoherden. »Vi ha här i kyrkan ett gammalt altarskåp, som redan under min företrädares tid bortflyttades såsom allt för illa åtgånget; i dess ställe ha vi sedan öfver vårt altare ett ömkligt kludderi. Det har ingen rätt att intaga den platsen. Alltjemt har det varit min önskan att kunna få skåpet restaurerad — skulle ni kanske kunna åtaga er det?»

Krister visste icke rätt hvad han skulle svara. »Jag behöfde först se det», sade han.

»Riktigt», sade kyrkoherden. »Sjelf skall jag nu fara ut i socknen på en förrättning; men min hustru skall visa er det. Följ med mig öfver gården; det är väl ännu litet mulet, men regnet har upphört och vägen ned till kyrkan torkar fort.»

De följdes åt in i kyrkoherdens expeditjonsrum.

Der stannade Krister, under det kyrkoherden med Kristers käpp i handen gick vidare in i våningen för att uppsöka sin hustru.

Hon hade sett dem komma öfver gården och mötte honom i förmaket. »Hur fann du honom?» frågade hon med det lifligaste intresse.

»Han vill vända ryggen åt sitt forna lif», svarade kyrkoherden; »men det nya, han vill vinna, är endast af denna verlden. Kanske skall han med sitt lätta lynne snart hafva glömt sina själsqual dessa dagar; men hans skolkurs torde ännu icke vara slut. Jag måste bekänna att han mycket intresserar mig.»

»Nå, var det han sjelf som skrifvit verserna?» sporde fru Märta.

»Ja, det var så», svarade kyrkoherden. »Men hans begåfning på det området tyckes icke kunna mäta sig med den, öfver hvilken han på ett annat område förfogar. Som träsnidare är han *konstnär*. Eller hvad säger du om det här?»

Han visade sin hustru den medförda käppen. »Nej, sådant litet englaansigte!» utropade fru Märta. »Och det har han gjort?»

»Ja», svarade kyrkoherden, »det har han; och, vet du, när jag såg det, förstod jag hans historia. Det är utan allt tvifvel en konstnärsnatur, som känt sig tillbakastött af handtverksmessigheten i verkstädernas arbetsuppgifter och deraf låtit draga sig ut i naturen, den han funnit ojemförligt mera lockande — men de

yttre omständigheter, under hvilka han lefvat, hafva dermed gjort honom till så godt som landstrykare. Och hans sedliga förutsättningar hafva ej mäktat leda honom rätt. En svag mor har uppfostrat honom till en sjelfviskhet, hvars ytterlighet han först nu börjat inse. Och så har han, som det tyckes, icke utan tanke på pengar, dragit till sig ett qvinnohjerta; men sedan han förslösat pengarne, har han frigjort sig från förbindelsen och under sken af att söka arbete lemnat qvinnan åt sitt öde och låtit henne, så godt hon kunnat, sjelf sörja för sig och sitt barn.»

»En sorglig historia alltigenom», suckade fru Märta med djupt deltagande. »Hvad heter han?»

»Hvad han heter?» upprepade kyrkoherden frågande. »Ja, hvad heter han? Sannerligen har jag icke glömt att fråga honom derom. Men jag skall göra det nu. Jag ville blott be dig följa honom till kyrkan och visa honom det gamla altarskåpet i sakristian. Jag har föreslagit honom att restaurera det. Det är min öfvertygelse att han kan det. Kom med in på expeditionen, skall jag föreställa honom för dig. Han vill naturligtvis tacka dig för din hjälp i går.»

Hade den unge mästervennen känt sig varmt tilltalad af den vänlige kyrkoherdens lugna blick och blida anletsdrag, måste han finna sig än varmare berörd af fru Märtas yttre uppenbarelse. Nära tjugu år yngre än sin make, som hunnit ett stycke in på sitt 60-tal, bibehöll hon ännu i sin fint byggda figur, sitt

friska anlete och sin lätta gång en sådan prägel af ungdomlighet, att man lätt misstog sig om hennes verkliga ålder, helst hennes varma lifliga lynne väl öfverensstämde med hennes yttre spänstighet. När hon kom fram till honom och, helsande, räckte honom sin hand, böjde han sig djupt och kysste den, i det han stammade några ord om sin tacksamhet för den stora barmhertighet, hon dagen förut visat den olycklige vandringsmannen.

»Jag tackar Gud», sade hon, »att han ledde mina steg ditåt. Tänk om ni legat qvar i dungen under natten, då det regnat så grufligt! Men nu känner ni er vederfådd? Och nu vill ni taga itu med vårt gamla spolierade altarskåp? Hur roligt om vi kunde få det iståndsatt!»

Det gick en så underlig känsla genom Kristers hela väsen. Icke var det väl första gången han hade stått öga mot öga med »bildadt folk», ehuru han på senaste tid gjort det blott undantagsvis; men det var verkligen första gången han gjort det under sådana förhållanden som nu, att nämligen en vördnadsvärd gammal prest och en fint bildad fru vädjade till hans skicklighet för att få verkställt ett uppdrag, som han mycket väl insåg låg öfver handtverkarens breddgrad, ett uppdrag, som visade att de hade hög tanke om hans konstskicklighet. Hjertat i hans bröst slog med en sådan styrka, att han fruktade det skulle synas utanpå; han blef tvungen att räta på sig för att kunna

andas nog djupt, och han erfor en plågsam förnimmelse af att hans slitna, ovårdade dräkt icke motsvarade det personliga värde, man tydligen tillerkände honom. »Allt skall bli annorlunda!» — hans tunga sade det icke, men hvarje fiber i hans hela varelse sade det: »*allt* skall bli annorlunda!»

Kyrkoherdens vagn körde öfver gården och stannade vid trappan till det stora bislag, som byggts utanför förstugan. »Farväl tills vidare», sade kyrkoherden; »jag måste gifva mig af nu. Men innan vi skiljas, borde jag väl fråga efter ert namn?»

»Krister Bröms», ljöd svaret.

Öfverraskad såg kyrkoherden på sin maka. Äfven hennes drag hade berörts af svaret — men blott för ett ögonblick. »Ett godt namn!», sade hon nu, helt lätt och obesväradt; tog derpå farväl af sin man och följde sedan Bröms till kyrkan.

* * *

Storby korskyrka hade under mer än fyrahundra år i denna trakt burit vittne om kristen tro och kristen konst; den var uppförd i gotisk stil med höga takhvalf och invändiga hörn- och sidopilastrar samt gjorde med sitt spetsiga torn ett upplyftande och högtidligt intryck. Men dess konstnärliga inredning hade under tidernas lopp blifvit rätt illa åtgången. Med den lutherska läran hade intresset för denna inrednings vidmakthållande mycket förminskats; ett

och annat deraf hade antagligen ansetts allt för mycket påminna om påfviska kätterier och det var väl icke minst af denna anledning altarskåpet med sina helgonbilder, mellan kolonner och under baldakiner, blifvit så särskildt illa åtgånget.

Det fanns dock mer än helgonbilder i detta skåp. I midten och i de utslagna flygeldörrarne funnos framställningar af jungfru Maria och konung Herodes, Simeon med Jesusbarnet i famn, Jesu instiftande af nattvarden och hans korsfästelse; i sidofälten såg man Maria Magdalena, Herrens apostlar och några martyrer samt en del allegoriska figurer. Allt var utfördt i hel- eller half-upphöjdt snidverk i ek och måladt med ursprungligen bjärta, omvexlande färger, ehuru dessa dels under senare tid öfvermålots, dels kanske affallit eller bortskrapats. Ty omilda händer hade farit illa med det gamla konstverket. Maria-bilden likasom flera af apostla- och helgonfigurerna voro stympade, af aposteln Petrus fanns blott halfva figuren kvar; här felades en arm, der ett hufvud; om än några af figurerna voro rätt väl bibehållna, voro deremot andra synnerligen illa medfarna.

Fru Märta hade fört dit den unge snidaren.

Vid inträdet i kyrkan hade han icke undgått att taga intryck af dennas vördnadsbjudande form. Med en viss bäfvan i sinnet skred han fram under det höga midtelskeppet; det var icke utan att han kände sig derinne icke alldeles på sin plats. Men nu vek

man af mot sakristian, en senare tids tillbyggnad vid södra sidan; derinne stod nu det gamla altarskåpet. Och sedan hans följeslagarinna aflyftat det lakan, med hvilket man under sensommaren sökt skydda det, bad hon honom taga det i betraktande.

Länge stod han tyst och beskådade det. Hans öga gick från dess ena fält till det andra; det gick åter tillbaka till det redan granskade och följde der- efter samma väg på nytt. Fru Märta blef trött att stå; hon satte sig på den breda jernbeslagna kistan, i hvilken kyrksilfret förvarades, och afvaktade derpå under tystnad hvad besked han skulle gifva.

Slutligen vände han sig till henne. »Jag förstår det icke», sade han.

Hans röst lät så nedslagen; han såg så tillintetgjord ut. Ack, alla de illusioner, af hvilka han under ditvägen känt sig buren, hade redan förflygtigats. Icke dugde han för detta arbete! Det rent tekniska deri vore han väl vuxen; men det fanns något mera och högre än detta, det lif, som låg bakom, den ande, som uppbar och förenade allt, — der brast det för honom, han räckte icke till. Och därför lydde hans bekännelse på sagda sätt: »Jag förstår det icke!»

Fru Märta såg deltagande på honom. »Men», sade hon, »ni har ju skurit en så förtjusande bild af er lilla flicka?»

»Det var en annan sak!» utbrast han. »Henne hade jag lärt mig förstå, henne älskar jag!»

»Så måste ni lära er förstå och älska äfven detta», svarade fru Märta lugnt och öfvertygande. »Huru lång tid behöfde ni för att lära er förstå ert barn?»

Han dröjde en stund med svaret. »Så lång tid som en blixtnö behöfver för att genomtränga ett människohjerta.»

»Nåväl», återtog fru Märta med en glänsande blick, »ni har då redan gjort bekantskap med kärlekens magt; ni har redan lärt er att det äfven inom vårt andelofs område finnes mäktiga krafter, som verka med eller mot vår vilja — jag kan ej tvifla, att ni ju ock skall lära känna Honom, hvars tjenare de äro. Har ni lärt att älska ert barn, måste ni ock lärt er att för detta barns skull något försaka; och den, som så gjort, har redan fattat i någon tråd af den stora räddningstross, som kastats ned till oss från himmelen och som just heter sjelfförsakelse. Säg mig, är det ej så? Har ni icke lärt er försaka något för ert lilla barn?»

»Jag har måst besluta mig att alldeles vända ryggen till mitt forna lif», svarade Krister lågmäldt. »Kanske är det något af hvad ni menar med att försaka sig sjelf?»

»Nej, har ni verkligen fattat det beslutet!» utropade fru Märta. »Då är jag viss på min sak. Ni har ju redan trädtt in på rätt väg! Och ni skall se, att om ni än icke förstår vårt gamla altarskåp i dag och väl icke heller i morgon, skall det dock icke dröja

länge, förr än ni gör det. *Någon* figur fins det nog som ni redan förstår och som ni skulle kunna börja med — tror ni icke det?»

Krister rodnade. Han kände sig förlägen öfver det svar, han hade att gifva på den frågan. »Med baldakinerna och det yttre ramverket», sade han, »kan jag lätt reda mig; i fråga om personerna vågar jag mig knappast på andra än de där romerska soldaterna och kanske konung Herodes; hos dem finnes just ingenting, som jag icke förstår.»

»Nå, så börja med dem», svarade fru Märta utan tvekan; »under tiden skola vi se, om ni icke utvecklar er nog för att kunna fortsätta med de öfriga. Det är tron på sjelfförsakelsens himmelska börd, tron på Honom, som för vår skull bar korset, tron på vår pligt att följa honom i hängifven offrande kärlek, som präglar dessa anleten och ger dem färg och lif, ehuru tidens tand så hårdt behandlat deras ursprungliga utrustning. Ni skall lära er förstå denna tro. Vi skola tala om den, om dessa herrliga män och qvinnor, som kunde offra sjelfva lifvet i kärlek till sin Herre och sina medmenniskor; jag är alldeles öfvertygad, att sedan ni blott lärt känna dem, ni ock skall lära er både förstå och älska dem!»

Krister Bröms svarade icke. Hans blick drogs åter till altarskåpet; han försjönk på nytt i åskådande af dess skiljda fält. Först sedan fru Märta lemnat sakristian och redan en god stund stått väntande

utanför kyrkdörren kom han långsamt gående utför den breda gången midt i kyrkan, under det hans blickar med tydlig beundran mönstrade dess inre, allt efter som han skred förbi.

»Det här är allt en ovanligt vacker kyrka», sade han då han kommit ut i vapenhuset och märkte den väntande prestfrun.

»Ja, det är den», svarade fru Märta. »Den är ock byggd under tider, då man ännu ansåg tillbörligt att egna det skönaste åt Gud.»

»Jag gissar», sade Krister tveksamt, »att äfven arbetarne den tiden trodde på hvad presterna predikade. Men så är det icke nu. Bland oss tro icke många ens att någon Gud finns.»

»Men», utbrast fru Märta i högsta grad upprörd och pekade ut öfver nejden, »hvem har då gjort allt detta, vi se framför oss? Om ingen Gud finnes, om han icke skapat allt detta — hvem har då gjort det?»

»Vi tro, att det har gjort sig sjelf», svarade Bröms med ett besväradt leende.

Fru Märta såg förundrad på honom. Utan att svara vred hon om kyrknyckeln i låset, drog ut den och började gå vägen fram mot prestgården. Bröms följde.

Tystnaden föreföll honom tryckande. Han förstod att hans svar föranledt den och han ville gerna få samtalet åter i gång genom att införa det på något annat område. Så gaf han då luft åt en fråga, som

en god stund sväfvat honom på läpparne: »Är det kändt», sporde han, »hvem som gjort det märkvärdiga altarskåpet derinne?»

Åter såg fru Märta på honom; men denna gång lekte henne ett löje kring munnen. »Nej», svarade hon; »vi tro att det har gjort sig sjelf.»

Han förstod udden och svarade icke.

»Ja», fortfor hon då, »tyckes det er vara orimligt att ett altarskåp kan göra sig sjelft — huru mycket orimligare måste det då icke vara att hela naturen, att himmel och jord kunnat göra sig sjelfva?»

Han kunde icke strax få fram något svar. Samtalet tycktes åter vilja afstanna.

»Men», sade han slutligen, »naturen eger lif; det gör icke konstverket.»

»Nej», genmälde hon, »men hvarifrån fick naturen det lif, med hvilket den förnyar sig under striden mot förgängelsen? Det är frågan. *Gud* gaf det lifvet åt en annars död massa, så tror jag. Men låtom oss icke längre tvista härom. Lofva mig blott, att ni gör er riktigt personligen bekant med de män och kvinnor, som afbildats i vårt altarskåp; sedan skall det helt säkert lyckas er att gifva dem nytt lif.»

»Jag skulle gerna vilja försöka», svarade han helt uppriktigt; »men hur skall jag kunna bli bekant med dem?»

»Åh», sade fru Märta lifligt, »ni skall naturligtvis läsa om dem i evangelierna, i kyrkohistorien och

i många andra böcker. Och så skola vi tala om dem. Ni skall på det sättet lära er känna dem bättre än ni tror!»

Sedan de återkommit till prestgården tillkallade fru Märta en af drängarne och lät honom föra Bröms till snickarstugan, för att lemna honom tillfälle att der förse sig med hvad han för arbetet kunde behöfva. Derifrån gick Bröms åter till sin kammare. Och för att lära känna personligheterna i altarskåpet, tog han nu verkligen den bok, kyrkoherden qvällen förut lagt på hans bord, öppnade den och började läsa.

* * *

Vägen från prestgården till kyrkan var synnerligen vacker. Mer eller mindre brant stupade bergåsen just här ned mot sjön, så att landsvägen ett godt stycke måst byggas som en terrass mellan berget och vattnet; det squalpade och porlade dernere emellan vassen vid vägens fot mot klippblocken och qvaderstenarne, och albuskar och unga björkar täflade om att kunna nå upp till de råhuggna kraftiga stockar, som längs med vägen bildade skydd för dess färdefolk. Åsens hela sluttning var klädd med barr- och löfskog, deribland väldiga ekar, hvilka genom sina präktiga kronor gerna ådrogo sig vandrarens beundran. Men de högvuxna granarne sågo dock nu ned på dessa kronor i tyst deltagande; ty höstens andedrägt

hade redan andats förgängelse in ibland dem och de skulle glesna och falna mera för hvarje dag. Det gick ett stilla sus genom grantopparne; i manande allvar pekade de oafåtligt uppåt, under det furorna i underliga och ansträngda vridningar tycktes bereda sig att lidelsefullt utkämpa sina strider med snart inbrytande höststormar och oväder.

Under förmiddagens vandring till kyrkan hade Krister Bröms beslutat så fort som möjligt åter begifva sig hit. Det hade ej lyckats honom förr än efter aftonbönen i prestgårdens sal. Men qvällen var ju ej långt framskriden; klockan var ännu blott nio och han kände sig i verkligt behof af att få röra sig ute en stund för att derunder samla och begrunda alla de många skiftande intryck, dagens erfarenheter bibragt honom. Han hade därför dragit sig hit. Lutad mot räcket vid vägen stod han nu och såg ut öfver sjön, hvars ena strand låg höljd i djupaste mörker under det den andra badade i det klaraste månljus; vattnet glittrade så trolskt, det rörde sig, det låg lif deri — huru underligt snabbt ilade ej dess tysta bugtiga krusningar, den ena andlöst följande den andra, likasom om någon derborta i skuggorna kallade dem till sig, manande dem att utan rast eller ro skynda... skynda... skynda... hvart? och hvarför?

»Evigheten» — hvarför trängde sig den tanken fram? Var det verkligen dit människoslägtets bug-

tande vågor skyndade? Funnes det någon evighet? Hvad betydde det ordet?

Måste man dit? Kunde man ej stanna på vägen? Kunde man ej somna och dö utan att någonsin mera vakna? Om man, när man vaknade, skulle mötas af straff — hvarför skulle man vakna?

»Evighetsvarelse» — det var det ord, kyrkoherden sagt. Det skulle vara vår äretitel, beviset att vi egde himmelska anor. Men hvad behöfde en fattig stackare bry sig om sådant prål? Det anstode inte honom.

Och dock — denne frälsare, om hvilken alla predikade, hade ju icke varit stort mera. En snickaregesäll vore ju såsom yrkesman till och med bättre opp än en timmerman; sådana vore ju endast grof-arbetare. Men hvad betydde egentligen det der talet om frälsaren; hvad hade man i grunden med honom att göra? Det lät ju bra orimligt, att han skulle kunna hjälpa en ifrån straff för det onda, man gjort här i verlden. Om man både honom? Men hvad ondt man hade gjort, vore ju gjordt, inte kunde man komma från det genom att bedja än så vackert? Och det onda droge ju straffet med sig?

För hans inre öga målade sig mot hans vilja bilden af en småvuxen, blid liten qvinna, hvars blick var så öm men så sorgsen, så tårfylld, dragen så tärda, händerna så magra, o, huru tunga, huru tröstlösa hennes suckar — hvad var det? Hörde han icke

på nytt huru hon suckade? En darrning gick genom honom; helt hemsk till mods vände han sig om och såg in i mörkret bland buskarna och träden, det var derifrån ljudet kom; men nej, det var blott en villa, allt var tyst. »O, moder, moder,» bad han i sitt innersta, »förlåt mig, om du ännu kan förlåta, förlåt mig all den skam och sorg, jag gjort dig; om du ännu lefde — vid Gud, du skulle aldrig mer behöfva gräta för min skull!»

Men hon var ju död. Och Gud — han fanns ju heller icke.

Men om han funnes? Om det vore sannt att det äfven för de döda gäfves ett lif, ett evigt, ett saligt lif? Om det vore möjligt att till och med en förlorad usling, som pinat ihjäl sin mor, kunde få del af det lifvet och der få riktigt på allvar bedja sin arma mor om förlåtelse!

Den tanken ville nästan spränga hans bröst. Han fattade om det med händerna och höll emot; så andades han ut så djupt och långsamt han kunde, torcade bort de tårar, som trängt sig fram i hans ögon, och fortsatte vägen upp emot kyrkan.

Från motsatta hållet, uppåt stigen från kyrkvaktarens stuga glimtade ett ljus. Det kom från en lykta, som bars af en pojke; han tog vägen upp emot kyrkan. Krister hörde honom sätta nyckeln i kyrkdörren och vrida om; och full af längtan att få se hur kyrkans inre skulle taga sig ut i det ström-

mande mänskenet, påskyndade Krister sina steg för att hinna dit in, innan pojken åter kommit ut.

Det lyckades honom. Han steg in under det höga hvalfvet och såg sig omkring. O, hvilken anblick! Genom de hvälfda, spetsiga fönstren bröt en flod af det hvita månljuset in, här bredde det ut sig i den underbaraste fyllighet, der förtonade det och försvann till dess det åter, som det tycktes, i yster lek än samlade än spred sig, gäckande det mörker, som i täta massor både uppifrån takets hvalfbågar och nedifrån golvet mellan de höga stolraderna bolmade fram för att öfverväldiga det. Och hur förunderligt verkade icke det der bleka, kalla ljuset i sitt spel med ornamenterna kring altaret, med vapensköldarne och epitafierna å den belysta tempelväggen! Det såg så lefvande ut — men icke med sådant lif, som dagen lefver, nej, med något underfullt, outgrundligt, spökmessigt midnattslif. Det lekte, men det lekte så tyst; det spelade kring med yster lust — men det var som om det skedde olofvandes, det egde ingenting af den käcka, lifliga munterhet, som sätter färg på dagens fröjder.

Under ett af fönstren såg han en stor, vackert skulpterad grafsten af marmor inmurad i väggen. Månljuset letade sig in mellan dess upphöjda, till en del genombrutna urnor och löfverk, det lade en stark om än melankolisk glans öfver det förgyllda kors, som hade sin plats öfver sjelfva inskriften; under den-

samma förekom ock något upphöjdt arbete, men det doldes till det mesta af skuggan från stolraden midt emot. Krister fick lust att närmare bese det. Han gick dit bort och fann att det utgjordes af en afbildning af Lazari uppväckelse och derunder en slinga med orden: »Jag vet, att min förlossare lefver».

»En from man, tyckes det, som hvilar här.» Han afslöt tanken med att se efter stenens inskrift. Och så läste han i det dallrande månskenet derofvan under korset:

Oeconomiae Directeuren

CHRISTER BRÖMS

bidar här sin uppståndelses dag. Joh. Ev. XI, 43.

En underlig stämning betog honom. Han stod tydligen här vid någon sin förfaders grift. I den svarta marmorn läste han ju sitt eget namn — det enda arf, som tillfallit honom efter denne i lifstiden antagligen mycket framstående mannen.

Ja, han visste ju af sin moders ord att släkten förut varit rik och aktad. Men allt hade tagit slut med farfadern. Det var väl dennes far, som hvilade här, som här »bidade sin uppståndelse».

Han trodde då på en sådan, på en evighet, på ett evigt lif?

Men hastigt erinrade sig grubblaren att han ju skolat ta rätt på pojken för att bedja få veta när han skulle gå. Nu skyndade han ut för att verkställa sin afsigt. Men pojken hade för längesedan försvunnit,

dörren var låst och efter ett par fruktlösa rop uppåt tornet, dit han inbillat sig pojken gått, fann han ingenting annat vara att göra än att taga saken lugnt och för natten ordna för sig så godt som möjligt i någon af kyrkbänkarne.

För att skydda sig mot nattkylan, gick han in i sakristian och tog det lakan, som hängde öfver altarskåpet. En handduk och en gammal prestkappa såg han ock derinne; dessa tog han med. Genom trenne hörnknutar förvandlade han handduken till en mjuk hufvudbetäckning; och då det undanvikande mänskenet lemnat kyrkan i mörker insvepte han sig i det stora lakanet, lade den hoprullade prestkappan under sitt hufvud och somnade lugnt.

Några timmar hade hans sömn väl varat, då han vid något buller vaknade.

Det var kolmörkt i kyrkan. Regnet derute hade åter börjat; skurarne smattrade mot fönstren, och några lösa eller spräckta rutor klirrade hvarje gång någon vindstöt ryckte fram till anfall. Men var det detta som väckt honom?

Nej, det var något annat — nu hörde han det på nytt! Ett bändande, bräckande, brytande ljud... hvad kunde det väl vara? Var det de döda, som bröto sig upp ur sina grafvar der nere under kyrkans golf... trodde de uppståndelsens dag redan vara inne? Nej... ljudet kom från sakristian. Det upp-

repades, det lät helt jordiskt — han måste närmare undersöka dess anledning.

Svepande lakanet tätt omkring sig, smög han försigtigt bort till sakristians dörr. Der lyssnade han. Ett ögonblick var allt tyst; sedan upprepades samma ljud, denna gång åtföljdt af något mummel.

Han kom ihåg den stora kistan derinne.

En undrande tanke bände sig fram i hans inre. Sakta vred han om nyckeln; med den största försigtighet förde han dörren ifrån sig helt obetydligt för att kunna kasta en blick dit in.

Riktigt. Vid skenet af en lykta voro två karlar i färd med att söka bryta upp den stora kistans lås. Glasskärfvor från det intryckta fönstret glindrade på golvet mot det svaga ljusskenet; nu tryckte den ene af karlarne sin hand mot golvet och dervid stack honom en glasbit in i köttet. Han svor till och vred på sig.

I detsamma såg han upp — och fattad af fasa tappade han sitt bräckjern; »*de döde!*» hväste han med ansträngning och pekade för kamraten åt dörren.

Men denne såg ingenting annat än en sluten dörr. I samma sekund Krister mött Tralles blick, hade han snabbt dragit sig undan och fört igen dörren.

»Håll inne med dina dumheter», röt Svante med dämpad röst och svor en grym ed. »Hugger du icke i bättre, så hugger jag dej!»

»Svärj så mycket du vill», hviskade Tralle likblek, »jag vet hvad jag vet. Gasten stod i dörren och blängde på oss — jag säger dig, Svante, det här slutar aldrig väl. Lyder du mitt råd, så ge vi oss af och det genast.»

Ett kraftigt tag med bräckjernet blef Svantes svar; den ena af de båda kramporna bröts och med en gnistrande blick åt kamraten, fortsatte Svante ofördröjligen arbetet med den andra.

Tralle böjde sig ned, men riktade alltjemt blicken mot dörren. Han tyckte sig varsna att den rörde sig.

Sakta och som han tyckte omärkligt förde Krister ånyo fram dörren för att iakttaga hvad som vidare skedde derinne.

»Se», hväste Tralle än en gång och skälfde häftigt. »Gasten, ser du'en?»

Just som Krister rörde sig något framåt för att bättre kunna se in, lyfte Svante på sig och såg dit, kamraten pekade. En känsla af fruktan betog äfven honom. I det dystra halfmörkret derborta i dörröppningen såg han ju verkligen en hvit skepnad, orörligt stående och betraktande dem.

Ty då Krister förstod sig vara upptäckt, stannade han i den ställning han var, oviss om hvad han klokast nu skulle företaga.

Men det var slut med Tralles mod. Utan att säga ett ord ryggade han mot fönstret, svängde sig

upp å dess platta, gled emellan de rostiga, undanböjda gallren och hoppade ut.

Äfven Svante ryggade. Men Krister, som först nu förstod betydelsen af sitt hvita omhölje och den skrämnel det väckt, insåg ock, att derest Svante af någon anledning skulle förändra lyktans ställning, så att dess sken fölle direkt åt dörren, vore i och med detsamma omöjligt för honom att som nu i halfdunklet gälla för spöke. I samma stund han såg Svante böja sig ned mot golvet, ryckte han därför snabbt af sig handdukshufvan och kastade den mot lyktan, som ock föll omkull och öfvertäcktes af den.

Innan det blef mörkt, hade han sett Svante fatta något föremål på golvet och åter höja sig. Nu hörde han något hvina genom luften och han kände sig träffad i högra armen. Samtidigt hördes utifrån Tralles röst: »di kommer . . . di kommer . . .» och i nästa ögonblick sade honom bullret vid fönstret och dunsen af ett hopp i marken, att äfven Svante tagit till reträtten och flytt.

Han skyndade fram till lyktan, lyfte upp den och fann att ljuset i den ännu brann. Vid dess sken såg han sin rockärm sönderskuren och skjortan innanför något blodig; det var en knif, Svante slungat emot honom, och den låg ock alldeles riktigt vid dörren. Krister gjorde genast bruk af den; han skar en remsa af lakanet och förband dermed skåran å sin arm. Och då ingenting förspordes, som intygade befogen-

heten af Tralles påstående om att någon kom, gick Krister åter ut i kyrkan och lade sig på sin förra plats.

Men nu gick det icke lätt för honom att somna. Tankarne hvirflade omkring i hans hufvud; han mindes ju Svantes förslag den föregående lördagsqvällen å »Falska Katten» och han insåg att det var detta, som satts i verket och om hvilket han nu varit med, ehuru på ett så alldeles annat sätt än Svante tänkt. Hans varnande ord hade tillbakavisats, sjelf hade han skiljts från kamraterna, de hade ej vetat af honom, han icke af dem; men han hade ändock förmått hindra dem att begå detta skamliga dåd. Huru hade nu allt detta så skett, så fogat sig? Funnes det verkligen någon Gud, som ledde, som länkade allt?

Slutligen smög sig dock sömnen öfver honom.

När han vid klar dag vaknade, hörde han röster och steg i kyrkan. Bredvid bänken, der han låg, stod kyrkoherden och talade med några af de närboende bönderna; Krister fick utan dröjsmål redogöra för nattens händelser.

»En underlig tilldragelse», sade kyrkoherden, när han slutat; »men det underligaste af allt synes mig dock vara, att denne Krister Bröms här i vår kyrka skulle så lyckligt försvara det kyrksilfver, gamle ekonomie direktören af samma namn för hundra år sen gifvit Storby församling. Och det kunde ske, för det kyrkvak-

taren glömt sin snusdosa i tornkammaren och hade sin pojke att springa hit och hemta den!»

Med ett »tack och heder!» räckte han Krister handen. Bönderna gjorde så med. Men inom sig funno de det mycket bedröfligt att de i den fattige vandringsmannen skulle se den gamle mäktige direktörens, efter hvad kyrkoherden sade, sonsons son.

III.

Det sår, Svante med sin slungade knif tillfogat Krister, var väl icke af någon svår beskaffenhet, men hindrade dock denne att ofördröjligen gripa sig an med iståndsättandet af altarskåpet. Han använde desto ifrigare sin tid med förberedande studier.

Såsom den viktigaste af de böcker, han för detta ändamål hade att genomgå, hade kyrkoherden anvisat honom nya testamentet och alldeles särskildt dess evangeliska berättelser. Der erhöles han ju bästa kännedom om de personligheter, hvilkas bilder främst mötte honom i altarskåpet; der lemnades honom ock det bästa tillfälle att vinna någon föreställning om uppkomsten och utvecklingen af den kraft, som uppburit deras lif, och förutan hvilken de aldrig kunnat vare sig öfvertaga eller fylla den uppgift, som gifvits dem.

Af helt teoretiska motiv var det således som Krister började studera den bok, han förut skytt såsom höjdpunkten af all orimlighet och tråkighet. Han *måste* ju lära känna de personer, med hvilka han skulle umgås — det låge således ingenting förnedrande eller osant i hans »läseri». Och detta skulle ju om-

fatta vida mera. I det invid kyrkoherdens bibliotek belägna rum, i hvilket han fått inflytta, hade han samlat alla de böcker, hvilka kyrkoherden ansett kunna vara honom till särskild upplysning och nytta vid hans förestående värf; der funnos arbeten i både kyrkohistoria, allmän historia, kultur- och konsthistoria likasom ock åtskilliga andra allmänt bildande skrifter, hvilka kyrkoherden dock förmenat kunna sparas till längre fram. Men derom hade Krister icke velat höra talas. Hvem visste väl, om för honom gäfves något »längre fram»; och i hvad fall som helst kände han sig gripen af en brinnande lust att snarast möjligt blifva i stånd att fylla de luckor i sitt vetande, hvilka ju annars skulle hindra honom att utföra det arbete, han med hvarje dag fann allt mera lockande.

Härtill kom ock en allt bestämdare önskan att tillse huruvida de åsigter, kyrkoherden i sina samtal med honom så oafåtligt betonade, verkligen voro grundade. Hvad stod der om dem i dessa böcker, till hvilka de bildningssökande voro hänvisade? Huru lät desse vise mäns vitnesmål? Han ville se det sjelf.

Och med rastlös ifver kastade han sig in i dessa studier.

Kyrkoherden upptog denna hans ifver med leende godmodighet. Han förstod ju att den unge mannens förutsättningar för ett så framstormande bildningsarbete icke gerna kunde vara tillräckliga; och han var fullt viss att hans uthållighet ganska snart skulle svika.

Men så länge den räckte, ville han ju gerna vara honom till tjänst.

Och dag gick efter dag och vecka efter vecka; de frågor, hans unge gäst till en början tveksamt och skyggt framkastat, aflöstes så småningom af allt djupare och mera betänkta spörsmål, till hvilkas utredande han icke sällan sjelf med rent af förvånande reflexioner eller motfrågor i hög grad bidrog. Kyrkoherden sade både sig sjelf och sin fru, att han aldrig tänkt sig möjligheten af en sådan språngmarsch in i tänkandets och vetandets verld; med ett minne, som behöll allt, och ett förstånd, som visste att reda äfven det dunklaste, tycktes denne unge arbetare vara i stånd att åstadkomma underverk i fråga om snabb utveckling.

Fru Märta strålade af glädje. »Det är ju ingenting annat», sade hon, »än hvad som alltid lär ske deruppe i högsta nordnen. Den långa vintern tycks ha förqväft och dödat allt; men när äntligen solen hunnit fram, strålar den hela dygnet och sommaren bryter fram i ett nu; man hör hur det växer!»

Kristers arm hade redan någon tid varit fullkomligt läkt, då han började arbetet med altarskåpet. Det hade flyttats till prestgården; det stora vindsrummet mot söder hade inredts till hans »atelier». Han hade bedt att tillsvidare få arbeta utan alla besök. Ännu var det honom nämligen icke klart om han skulle kunna lyckas. Under det han sjelf mognat, hade

hans anspråk på utförandet af verket ytterligare stegrats, och han kände det mera förkrossande att tänka sig ett »mene thekel» öfver honom afkunnadt af andra än af honom sjelf. Således satt han deruppe ensam med sitt arbete, sin fruktan och sina förhoppningar.

Några dagar hade gått, då han helt modstulen tittade in i kyrkoherdens arbetsrum och meddelade denne att han kände sig hafva strandat redan i hamnöppningen. Han hade trott sig vara på det klara med åtminstone några af helgonbilderna; men han hade misstagit sig. Han kunde blott snida ansigtsdrag i allmänhet; det karakteristiska kunde han icke återgifva — och hvarför icke? Derför, att han, i trots af allt, icke kunde helt förstå eller uppfatta karaktererna. Men hur vore det väl möjligt för hans tomma jag att förstå dessa af den högsta andekraft uppfyllda heliga män och qvinnor?

»Ert tomma jag?» upprepade kyrkoherden. »Känner ni er verkligen tom?»

»Tommare än någonsin», förklarade Krister dystert. »Tom, utblottad, skuldbelastad. Jag vet att jag icke saknar hufvud, jag har lärt mig förstå mycket sedan jag kom hit, och jag ville uppbjuda all min förmåga för att visa er och er fru huru högt jag skattar ert förtroende. Men jag kan icke. Allt hvad jag gör blir uselt. Jag blygs att längre taga er gästfrihet i anspråk. Det enda hederliga jag kan göra, är, att fortast möjligt — gå!»

»'Tom, usel, skuldbelastad' — så var det ni sade. Då har ni i sanning hunnit längre än jag trodde.» Vid det kyrkoherden yttrade detta, pekade han på en bok, som låg bredvid honom på bordet. »Mins ni», frågade han, »huru i den der boken den tid skildras, i hvilken Herren lät sig födas? En tid af hög intelligens, af ännu icke öfverträffad odling, men som dock i sedligt afseende var 'tom, usel, skuldbelastad'. Hvad var det, som omskapade och pånyttfödde den? Förkunnelsen om en dödad och återuppstånden försonare, som offrat sig sjelf för att hjälpa sina fallna bröder; tron på sanningen af den förkunnelsen, tron på möjligheten af att genom anslutning till eller uppgående uti detta höga sedliga ideal varda delaktig af den försoning med Gud, han åvägabragt. Voro vi icke öfverens härom?»

»Jo visst, vi voro det!» utropade Krister lifligt. »Det var en alldeles makalös skildring — jag skall aldrig kunna förgäta den. Motsättningen emellan den så högt uppdrifna, så praktfulla, så i fråga om konst och litteratur, krigisk förfarenhet, verldslig vishet och annat mer alldeles öfverträffliga antika odlingen — och å andra sidan den i alla dessa stycken utblottade uppenbarelse, som spred sig från Genesarets stränder och Jerusalems hufvudskalleplats, förkunnad af fattiga, obildade, förbisedda män af folket och stödd af ingenting annat än sin egen upphöjda sanningskraft — o, den motsättningen var öfverväldigande! Den

afslöjade för mig med oemotståndlig styrka historiens vittnesbörd i den process mot kristendomen, hvilken förts äfven i mitt eget hjerta. Och den öfverbevisade mig om falskheten af mina funderingar. De ega för mig numera ingen betydelse; jag föraktar dem såsom ogrundade, såsom alster af en inbilsk okunnighet, öfver hvilken jag allenast har att blygas. Men...»

Han afbröt sig sjelf och teg.

Kyrkoherden vände bladen i sin bok och tycktes obenägen att fortsätta samtalet.

Krister gick bort till fönstret och såg ut. Solen höll på att gå ned, trädtopparne på bergshöjden å andra sidan sjön belystes ännu af dess ljus, men allt öfrigt famnades redan af skymning.

»Hvarför», sade han, »skall det finnas så mycket mörker i verlden? Inne i de skumma verkstäderna trånade jag efter ljuset derute — men ute blef det också mörkt; och det ljus, jag sökte ersättning i, den ystra munterheten bland kamrater i skilda kryp-in, var verkligen det sämsta af allt. Jag vet att jag behöfver ljuset, att jag sträcker mig efter det — hvarför finner jag det icke?»

»Ljuset i den yttre naturen», svarade kyrkoherden, »kommer och går efter gifna lagar. Men *det* är oss icke nog. Jemte och utöfver det behöfva vi ljuset i den andens verld, till hvilken vi innerst höra; och det ljuset vexlar icke, 'vet icke af någon nedgång'. Vi ha redan ofta talat om honom, som sjelf

sade; *Jag* är verdens ljus! Till något annat vet jag icke att hänvisa de menskoandar, som tröttnat vid mörkret.»

»Det är just detta», utbrast Krister, »som betager mig modet. Jag har läst och begrundat allt hvad ni lemnat mig; hur har jag icke stått häpnande och slagen inför den nya verld, som härunder upprullats för mig! Hur fattigt och föraktligt ter sig icke sedan dess för mig mitt gamla lif; hur ifrigt sträcker jag mig icke nu efter detta nya, storslagna, oändliga, som i den vördnadsbjudande nazaréens förkunnelser gifvits verlden och äfven mig! Men, herr kyrkoherde: sanningen måste fram. Bäst jag med hela min själskraft söker att öppna mig helt och fullkomligt för detta nya ljus, hvars höga ursprung och omätliga betydelse jag erkänner, märker jag att det viker undan mig; i ett nu försvinner det, allt i och omkring mig blir mörkare än förr och jag måste fråga mig, om icke det och hela den verld, till hvilket det skulle höra, blott är ett verk af inbillningskraften, ett fantasiens verk, i hvilket vi indikta våra egna personligheter och tro oss ega något slags burskap, till dess en vindstöt från den nyktra verkligheten skingrar alltsammans och lär oss inse, att det blott var ett alster af våra egna eller andra människors drömmier?»

»Med andra ord», sade kyrkoherden lugnt: »ni *wiflar*.»

»Ja», svarade Krister: »det är ordet. Efter all

den undervisning, ni gifvit mig, efter allt hvad jag läst, efter alla våra samtal och efter alla mina 'framsteg', måste detta bli min bekännelse: jag tviflar. Och därför inser jag mer än väl, att jag som hederlig karl blott har ett att göra: att afsäga mig arbetet, tacka er för mat, logis, kläder, undervisning och sedan gå, samme stackare som jag kom!»

Hans blick skimrade fuktig, då han riktade den mot kyrkoherden, antagligen för att inhemta hans domslut. »Vi skola icke gå för hastigt tillväga», sade denne stilla; »sätt er — ännu en undersökning kunna vi väl kosta på oss. Låt oss tala litet om tviflet i evangelierna, om tviflarne kring Kristi person.»

»Ja, jag vet», sade Krister hastigt, »att Johannes döparen tviflade och att Thomas aposteln också gjorde det. Men deras tvifvel var dock ett annat än mitt; de sågo ju Herren, de kände honom, de kunde höra och tala med honom — deras tvifvel förstår jag icke. Om jag kunnat såsom de öfvertyga mig om hans verklighet, skulle jag ju saknat allt skäl att tvifla.»

»Nej», svarade kyrkoherden lugnt. »Häri misstar ni er fullkomligt. Deras skäl till tvifvel voro alldeles desamma som våra. Att en man vid namn Jesus från Nasareth vandrade omkring i judiska landet och lärde, derpå behöfde de tvifla lika litet som vi behöfva det. Föremålet för vårt och deras tvifvel är huruvida denne Jesus var något annat än hvad han syntes vara, huruvida han verkligen var hvad han sade sig vara: Guds

son och ett med Gud, lifvets bröd och verldens ljus, vilkoret för verldens frälsning — korteligen allt det, som måste ha förefallit hans samtida lika orimligt eller orimligare än hvad det förefaller oss. Vi hafva sett hans väldiga framgångar — de sågo ju icke dem.»

»Nej», fortsatte kyrkoherden, »de hade större anledning till tvifvel än vi. Och de tviflade ju ock allesamman, äfven de, hvilka slutligen hunno till en orygglig tro. Om något antal af hans lärjungar berättas det, att de stego till rygga och vandrade icke längre med honom; och de tolf, hvilka då genom Petrus uttalade sin tro på honom, visade snart huru föga bevändt det var med den tron. Ännu vid skildringen af deras sista sammanvaro med den uppståndne mästaren, heter det ju hos Matteus, att de tillbådo honom — *»men somlige tviflade»*. Medborgarne i hans fädernestad häpnade väl öfver hans lära, men hamnade dock i tvifvel: 'är icke denne timmermannens son? Heter icke hans moder Maria och hans bröder Jacob och Joses och Simon och Judas? Och hans systrar, äro de icke alla hos oss?' Och om dessa hans bröder säges ju alldeles särskildt, att de, ännu sedan Herren börjat sitt lärarekall, icke trodde på honom. Sjelfva Maria, hans moder, måste ju hafva gjort gemensam sak med dem, då de utgått för att taga fast honom, i den öfvertygelse att han var från sina sinnen; hvilket vemod genombäfvar icke hans fråga: 'hvilken är min moder eller mina bröder?'

Ack, icke desse äro det, som derfor åberopa köttslig förvandtskap; blott de, som göra Guds vilja, äro det — och således icke de, som i kraft af egen vilja söka hindra mig att verka min faders verk. De yttre tilldragelserna vid Herrens födelse hade icke kunnat bevinga hans moders tvifvel. Hos hvem eller när skulle då andra yttre förhållanden mäga förekomma eller öfvervinna sådana? Nej, unge vän: 'svärdet' måste gå igenom vår själ såväl som det måste gå genom hennes, förrän de så naturmessiga, så oundvikliga tviflen tvingas att böja sig och dö för en segrande tro.»

»Svärdet?» upprepade Krister frågande.

»Ja», svarade kyrkoherden, »det svärd, som genomborrar sjelfvet i vårt innersta väsen, det svärd, som tvingar oss att afstå från tron på vår andliga sjelftillräcklighet och dermed möjliggör det nya lif, som följer med den nya tron! Ni talade ju en gång om 'svärds-hugget', som träffade och tillintetgjorde er — det var ett hugg af alldeles samma svärd! Och ni minnes nog hvad vi för några dagar sedan språkade om öfverensstämmelsen mellan folkens och den enskilda människans lif. Den herrskande magten i den antika tidsåldern var ju sjelfviskheten; hur hög satt icke denna verldsdrottning i sin tempelsal, byggd af de allra största snillen och värnad af det upplysta förstånd, hvilket flertalet i alla tidehvarf tillbeder såsom sin ledande kraft och förutsättningen för sitt bestånd; mot denna drottning höjde den nasareiske timmer-

mannen sitt svärd, sin andes svärd, i den förståndsvidriga läran om pligten att för andras skull försaka sig sjelf, i förkunnelsen om menskligheten såsom en brödrakrets, för hvars okända, ja, ännu ofödda medlemmar det ålåge en hvar att offra sitt sjelf så som *han* gjorde det. Ser ni: *det* var svärdet, han stötte i sin moders, i vårt, i hela mensklighetens hjerta; det måste genomtränga oss en hvar, för så vidt vi annars skola kunna i anda och sanning blifva ett med honom. Och tro mig: sjelfviskheten dog ej ut med antikens fall. Hon kämpar ännu för sin krona derute å den stora valplats, der folk och slägten strida sin strid för verldsutvecklingen; hon kämpar för sitt herravälde i hvarje enskildt menniskohjerta. Det är den striden, hvars vexlingar te sig för er som skiftande ljus och mörker; det är de svärdshugg, tro och tvifvel skifta i ert eget bröst. Men tänk ej på flykt; nedlägg icke edra vapen. 'Bed och arbeta' — det är en gammal präktig lösen. Gud sjelf har ju fört er hit. Nog var hans syfte dermed något annat än att ni blott skulle tacka och — gå!»

»Tröttna blott icke vid mig», bad den unge mannen rörd, i det han mottog och hjertevarmt tryckte den hand, kyrkoherden räckte honom. »Jag fattar nog, men jag har så svårt att praktiskt tillämpa de sanningar, ni säger mig. Så tvingar jag er att säga detsamma om och om igen. Men hur skall det bli, om jag fortsätter mitt arbete deruppe och så en vacker

dag ni, fru Märta och hela församlingen finna mig ha ersatt de ännu i sin förstörelse talande helgonbilderna med en flock ömkliga positivfigurer?

»Uppriktigt sagdt», gënälde kyrkoherden tryggt, »jag fruktar icke något sådant. Dertill tar ni er upp-gift alltför samvetsgrant. Ni skall komma att lyckas mer eller mindre väl med att framställa det individuelt karakteristiska i vissa af dessa bilder — men fåfängt skola vi komma att spana efter några positivdockor. Eller hvad tror du, Märta?»

Hans fru, som inkommit i rummet och hört sin makes svar, instämde med full öfvertygelse deri. Krister Bröms fann häruti stor uppmuntran. Men ändock kände han sig mycket misströstande. »Huru mycket lättare», sade han, »skulle det icke vara om det gällde att framställa blott lifliga, glada, hjertevarma naturer och icke sådana här allvarsamma, snart sagdt, öfvermenskliga personligheter, ur hvilka måste framlysa en helig guds ande, som väl ändå ganska få torde förmå att helt fatta!»

Fru Märta log. »Vet ni», sade hon, »min tro är, att dessa heliga män och qvinnor i det hela sågo ut som vi. Äfven bland dem fanns den skiftning i lynne och egenskaper, som åstadkommer omvexling ibland oss sjelfva, och jag är viss, att det heliga allvar, vi måste se hos dem, alls icke är oförenligt med det 'lifliga, glada, hjertevarma', som alldeles säkert äfven hos dem förefunnits. Det heliga ligger icke i en hög-

tidig uppsyn, icke i en stereotyp form för blick, tal eller hållning utan i en sjelfförgäten och kärleksfull hängifvenhet åt de pligter, hvilka Gud åt oss anvisat och med hvilka vi, i förlitan på hans hjälp, ödmjukt gripa oss an.»

Den unge bildsnidaren följde hennes ord med stor uppmärksamhet. Det spred sig ett allt mera klarnande drag öfver hans ansigte; man såg att han både förstått och gillat den uppfattning af frågan, hon framlagt. Och när han efter qvällsvard och aftonbön tog godnatt af sitt vänliga värdfolk för att gå in i sin lilla kammare, kunde han med stärkt mod säga dem: »i morgon försöker jag på nytt!»

* * *

I en smittosam sjukdom, som några år tidigare härjat inom församlingen, hade prestfamiljens enda barn, en fjortonårig gosse, skördats af döden. Det hade träffat tungt, det hugget, men föräldrarnes blödande hjertan hade dock icke förblödt; ty både kyrkoherden och hans maka visste ju, att andens lif icke slocknar med kroppens död, utan att det gifves en uppståndelse och en återförening för alla dem, hvilka genom sin inre förbindelse med livets Herre fått sig tillförsäkrad seger öfver döden. Men saknaden efter det bortgångna barnet gjorde sig alltjemt kännbar, och när julen närmade sig, kunde ju icke förekommas

att så många kära minnen från förut firade juletider trängde sig fram och gjorde stämningen dess mera vemodsfull.

Adventet var redan inne. De första snöfallen hade bredd det hvita vintertäcket öfver marken och fäst flockar af glindrande kristaller vid de dunkelgröna granbarren; efter några dagars frost hade sjön lagt sig och decembersolens sken återstudsade nu i en lång strimma från dess blanka yta. Inomhus voro de vanliga julsysslorna i full gång. Fru Märta hade just varit inne i bryggghuset, der tvätten som bäst pågick; hon stannade på sin återväg ett ögonblick å gården och såg ut öfver sjön. Ack, på dess blänkande is såg hon icke mera sin hurtige lille Hjalmar med stålskodd fot skära gnistrande skårer; hon hörde icke mera hans klara lifliga stämma mana henne att dela hans förtjusning öfver ett lyckadt försök att med konstiga svängar i det hårda materialet inrista hennes initialer — rostiga hängde hans skridskor der inne i garderoben och sjelf sof han den långa tunga sömnen under den snöbetäckta grafkullen derborta under hängbjörken å de dödas gård.

Hon drog en suck. O, huru bittert kändes det icke der innerst i det upproriska hjertat; huru oemotståndligt bände sig icke åter upp ur dess djup det klagande: *hvarför?*, som hon så ofta trott sig hafva för alltid bragt till tystnad. »Herre!» suckade det nu åter derinne... »*hvarför?*»

Så stod hon ett ögonblick i inre kamp.

Från vägen hördes bjällerklang, en släde svängde in under gårdens aflöfvade lönnar. Hon vände sig om och såg hvem det var.

Den kommande hade redan sett henne. Med ett muntert: »lefve faster Märta!» svängde han sin lufva i luften och vickade fram och tillbaka i släden för att söka åstadkomma ett surrogat för bugningar.

Fru Märtas inre blick spanade efter någon snabb undsättning mot svallvågen inom henne. Hon kände sig så hjälplös — och dock måste hon ögonblickligen återvinna sitt lugn. Då ljud genom hennes sinne liksom i ett stilla echo: »ske icke min vilja utan din!» Och med det echot följde ock bilden af den älskade mästaren, hon såg honom — och inom henne spred sig en stämning af ljuflig frid; de oroliga vågorna i det upprörda hjertedjupet tystnade hastigt och lade sig till ro. Med återvunnen fattning skyndade hon fram till släden, som nu stannat vid trappan, och helsade sin urstigande brorson, Gustaf Hall, en smärt, mörkhårig, mustascherad, något blek och mager student, hjertligt välkommen.

Efter nyss aflagd filosofie kandidat-examen hade den unge mannen befunnits öfveransträngd och i behof af luftombyte; hans föräldrar hade af familjeläkaren tillrådts att skicka honom på landet under julferierna och fru Märtas bror, hofrättsrådet, hade därför hos sin syster och svåger begärt att få sända honom till dem

för några veckor. De hade med glädje villfarit hans önskan; och afhemtad från närmaste jernvägsstation stod nu patienten, munter och belåten, på deras förstugutrappa. »Jag har fullt med helsningar med mig för er del», sade han, »och för min del lika många förmaningar; men allt det der förekommer mig som bara luft.»

»Om luften är frisk», sade kyrkoherden, räckande honom handen, »så torde den icke böra föraktas. Din del af den der luften torde du väl behöfva.»

»Ja, de tyckte åtminstone så i Stockholm», genmälde kandidaten litet dämpadt; »men det var icke så farligt. Tentamenstråket är ju alltid litet enerverande; går dock examen bra, repar man sig snart.»

I salen stod frukosten färdig. Derinne fortsattes samspråket mellan den unge fränden och värdfolket, som begagnade tillfället att underrätta honom om den äldre gästen i deras hem. Kandidaten hörde på med undrande intresse. Sympatien emellan studenter och gesäller var i allmänhet ännu blott svag; att han här skulle såsom kamrat möta en snickaregesäll, föreföll honom i sjelfva verket både oväntadt och motbjudande — men att döma af både farbroderns och fasterns uttalanden mände denne Bröms vara af ett mindre vanligt slag, och det berodde ju i allt fall på honom sjelf huru nära sig han ville släppa honom. Rätt egendomligt skulle bli att få mäta de konsthistoriska insigter, farbrodern förmenade honom på

denna korta tid hafva förskaffat sig. Gustaf Hall hade ett cum insigniori i estetik och konsthistoria; att vinna det hade kostat honom icke ringa arbete. Farbroderns omdöme om den der handtverkarens konstuppfattning lät därför i hans öron synnerligen naivt och kunde väl knappast bero på annat än farbroderns måhända något underhaltiga bildning i dessa stycken och därför jemväl outvecklade kritik. Det månne nu vara härmed huru som helst — personen och hans förhafvanden kunde ej annat än väcka intresse och Gustaf Hall kände sig mycket nyfiken att få se den der vidunderligheten Krister Bröms.

Och det dröjde icke mer än några timmar, förrän de möttes. Kandidaten såg dörren öppnas till förmaket, der han satt, såg en med honom jemnårig ung man inträda, ledig till hållningen men dock så reserverad, att man förstod huru stramt han utmätte sin befogenhet. Hans utseende slog an; det låg något i hans blick, som särskildt tilltalade. Kandidaten kände sina betänkligheter hastigt undergräfdade. »Den karlen», sade han sig tyst, »kan man bli vän med — han är ingen gesäll!»

Också hunno endast några få dagar gå, innan kandidaten hedrade honom med förslag att lägga bort titlarne. Och efter ännu några dagar anförtrodde den unge mannen sin farbror, att något märkvärdigare än denne snickeriarbetare hade han aldrig ens drömt om. Sin skolgång hade mannen afslutat i fjerde klass

och derefter ingenting studerat förrän här i prestgården nu under några månader — och likväl kunde man tala med honom som med en bildad människa, om man blott icke rörde vid de lefvande språken. Men i de stycken, han nu lagt sig på, hade han rent förvånande insigter och visste utlägga och försvara sina meningar, som om de varit honom medfödda.

»Jag vet det», svarade kyrkoherden leende. »Han har lärt mig som dig att alla goda gåfvors gifvare icke gör dessa sina gåfvor beroende af våra skolordningar eller akademiska statuter.»

Krister Bröms lärde sig ock snart uppskatta den muntre studenten, som, sin akademiska bildning till trots, dock visade sig både vilja och kunna vara »god vän och bror» med en stackars handtverksgesäll. Så länge han ännu hos honom märkte den öfverlägsenhet, som för hans ställning kunde förekomma så naturlig, iakttog han stadigt i sitt sätt emot honom en härmed harmonierande tillbakadragenhet; men då studenten förstätt att i honom se sin vederlike i verklig inre utveckling, ja, till och med börjat tvifla, om icke i detta afseende gesällen hunnit längre än han sjelf, förflygtigades snabbt det der draget af öfverhöghet och ingenting stod sen i vägen för Kristers önskan att utan alla förbehåll få återgälda den vänskap, som bjöds honom. Så utvecklades och befastes dag för dag emellan de båda en varm ömsesidig tillgifvenhet.

Men den grundade sig visserligen icke på någon i allmänhet gemensam uppfattning eller ensartad lifsåskådning. I detta afseende voro de fullkomliga motsatser.

Den lefnadsglade studenten kunde icke förstå huru en ännu ung och verkligt begåfvad man kunde öppna sig för den dystra verldsåskådning, som Bröms här i prestgården lärt sig omfatta. Att kyrkoherden hyste den, var ju begripligt; det var ju hans embetspligt, han hade utbildat sig i och för den och hade sin lön därför. Att hans fru delade hans åskådning kunde, med hänsyn till mannens öfverlägsna personlighet och hennes kärlek till honom, också förklaras. Men hur i all världen vore det möjligt att en ung människa med lifvet framför sig frivilligt ålade sig försakelse af allt hvad detta lif kunde bjuda, för att kläda sig i kristendomens säck och aska och således mer eller mindre surögdt kika å ena sidan mot denna världens förbjudna fröjder, å andra sidan åt en inbillad himmels inbillade salighet! Kristendomen, menade kandidaten, var en lära, om hvars förträfflighet såsom sådan han icke hade minsta lust att tvista; men ville den för rätten att lefva lifvet uppdraga sådana gränser att lifsglädjen derur uteslötes och all verklig lefnadsnjutning indroges mot löfte om ersättning i en annan verld — då hade den öferskridit sin befogenhet och måste bekämpas af alla klarsynta människovänner, af alla vänner till en sann och rik kulturutveckling.

Till en början hade Krister med stor förvåning åhört vännens tal. Det var honom ju i grunden så välbekant; om än orden voro mera valda och tankarne mera sofrade, var dess innehåll ju alldeles det samma som utgjort hans och hans forna kamraters trosbekännelse.

Han hade dock icke trott att den läte förlika sig med verklig bildning. Åtminstone hade de insigter, han under senare tiden vunnit, tvungit honom att se förhållandena på annat sätt än förr.

Han hade lärt sig skilja mellan människans naturlif och hennes andelif, hennes lif såsom medlem af den ändliga naturen och såsom medlem af andens odödliga, oändliga verld, tidens och evighetens gudsrike. Det funnes väl en naturens lifsglädje, som i och för sig vore befogad; mot den uppträdde icke kristendomen. Men ville den glädjen göra sig oberoende af andelifvets kraf, ville den proklamera en uteslutanderätt som den icke egde och som skulle ställa sig hindrande i vägen för vinnandet af vårt andelofs uppgifter — då öfverskrede *den* sin befogenhet; och mot dess sjelfviska njutningslystnad ställde då Nazareen sin lyftande lära, symboliserad i ett kors, som höjer sig öfver jagets hufvudskalleplats, der öfver blodet från människosonens genomstuckna hjerta strömmar.

Kandidaten gratulerade sin vördade farbror till en så förträfflig lärjunge. Men sjelf fann han sig inga-

lunda öfvertygad. Han citerade till yttermera visso den gamle teologie professorn i Upsala, som vid slutet af vårterminen hvarje år brukade mana sina åhörare att under de kommande ferierna väl sköta om kroppen; ty när allt kommer omkring, sade han, är den det enda vi äro säkra om att ha.

Äfven Krister drog på munnen åt historien. Men professorn hade för honom ingen auktoritet. Säkert hade han varit en gammal man med dålig mage, som i skötandet af den haft sin egentliga sysselsättning och föga begripit af de djupa frågor, som uppbyro hans kall.

I ständigt nya variationer återkom detta ämne i de båda vännernas tankeutbyten. Men dessa blefvo därför icke enformiga. Olikheten i utgångspunkter och lifserfarenheter skänkte dem en omvexling, som verkade för dem båda tilldragande. Gustaf Halls skildringar från sitt hem och studentlivet i universitetsstaden förekommo Krister Bröms lika intresseväckande som den senares meddelanden ur sitt lif förekommo den förre. Och dock var Krister i åtskilligt rätt förbehållsam. Han kunde blott med stor svårighet vidröra vissa punkter af sin historia; de smärtade för mycket.

Och tillträde till sin atelier hade han förmenat äfven Gustaf Hall. Hur mycket denne yrkat på att bli insläppt, hade svaret dock alltid blifvit detsamma. Dörren dit befanns alltid läst.

Men med föga dold oro hade Bröms meddelat

kyrkoherden att hans arbete närmade sig sin fullbordan. Mellan julen och nyåret skulle han ha det färdigt. Om kyrkoherden, fru Märta och kandidaten då godkände det, kunde altarskåpets återförande till kyrkan ske när som helst derefter; men om de icke godkände det, visste han verkligen icke annat att föreslå, än att de sönderbrutna figurerna ånyo insattes och att blott de infattningar — baldakiner, pelare med mera dylikt — han verkstält, finge anses utgöra det arbete, han åtagit sig.

Häremot hade kyrkoherden intet att invända.

Under de timmar, då Krister stängt in sig å sitt vindsrum, hade kandidaten god tid att göra utflygter i trakten; och han begagnade ock i detta afseende tiden synnerligen väl. Hans faster hade gjort besök med honom hos de familjer, hvilka hörde till prestgårdens umgänge; och sjelf utvidgade han sin umgängeskrets genom de bekantskaper, han inledde i sammanhang med kyrkbesöken. Det allmänna julstöket i hemmen lade dock till en början hinder i vägen för det sällskapslif, på hvilket han bespetsat sig; men när juldagarne väl voro öfver, haglade bjudningarna.

Hvar han än tittat in, hade han bragt Krister Bröms på tal. Dennes lyckade spökeri i Storby kyrka hade väl fäst uppmärksamheten vid honom; men hans bedröfliga entré i prestgården, i förening med hans tillbakadragna tillvaro dersammastädes, hade bland

traktens herrskapsfolk väckt föga lust att taga någon vidare kännedom om honom. Han ansågs som en tvetydig person, hvilken omhändertagits af prestfamiljens allmänt kända kristliga barmhertighet, därför altarskåpsrenovationen finge tjena till förevändning.

Mot denna uppfattning kämpade kandidaten på det ifrigaste. Hvad än man kunde säga om den unge arbetarens yttre afsigkommenhet — han var dock en märklig person, ja, ett verkligt fenomen, med ovanliga anlag i olika riktningar; han var en förödd slägts enda kvarlevande rotskott, hvilket generationers samlade bildbarhetsförmåga oemotståndligt dref i höjden, sedan blott hindren i de yttre förhållandena blifvit aflägsnade. Det var en trolöshet att den trakt, som i århundraden dragit fördel af den Bröms'ska släktens företagsamhet och rikedom, nu lemnade dess siste utarmade telning utan ens det understöd, som låge i ett vänligt intresse. Han behöfde höjas icke blott i vetande — derom drogo kyrkoherden och hans fru försorg — utan ock i socialt afseende; de kretsar, till hvilka han i grunden hörde, måste öppna sig för honom, måste visa honom sitt erkännande, måste göra sitt för att bibehålla honom inom den klass af samhället, till hvilken slumpen på ett så egendomligt sätt åter öppnat honom tillträde.

Och den finbildade unge kandidaten, den treflige lefnadsglade stockholmsherrn kunde man icke neka att tillfredsställa, helst han ju sjelf var en borgen för

sin önskans respektabilitet. Och så skedde, att då bjudningsbrefven till de olika julkalaserna ingingo till Storby prestgård, befanns i de allra flesta Krister Bröms också höra till de inbjudna.

Han mottog underrättelserna härom med blandade känslor. Å ena sidan kände han sig skygg och främmande för den verld, som sålunda för honom öppnade sig; men å andra sidan var han långt ifrån okänslig för det erkännande, han fann häri innefattas. Tveksam rådgjorde han med sin vän kandidaten; det var klart, att denne fann honom böra »tacka och ta' emot!» Enda hindret syntes vara att Krister icke egde någon frack; men kandidaten hade tagit med sig äfven sin »sexfrack», den var väl af äldre datum men fullt oklanderlig och den passade Krister förträffligt. I allt öfrigt var han, tack vare fru Märta's vänliga omsorger, välförsedd.

Men ändå? Icke lämpade sig väl för honom att deltaga i något »fint» sällskapslif? Han kände sig på nytt tveksam, obenägen, motspänstig.

Kandidaten vädjade till sin faster. Hon erkände betydelsen af hans skäl. Och så fogade sig då Krister i sitt öde och följde med.

Det var hos öfverstelöjtnanten von Trotz å Värnarps, hans upptagande i ortens societet skulle ega rum. Den gamle öfverstelöjtnanten, en storväxt, hvitskägig gammal herre, var, sitt namn till trots, en godmodig man, som tog alla lika och uppskattade folk förnäm-

ligast efter deras duglighet; han hade icke haft mycket emot att inbjuda »den unge snickeriarbetaren», som hans fru benämde Bröms; det var hon som gjort svårighet deremot. När emellertid kandidaten vid emottagningen i Värnarps salong, helt djerft för värd-folket föreställde sin kamrat under titeln »bildhuggare», kände den goda frun sin sinnesjemnvigt återställd; det lät ju så artistiskt och passade verkligen ock rätt bra för den unge mannens utseende. Hans allmänna presentation skedde ock dersammastädes under enahanda gynnsamma intryck; och Krister hann knappt att bereda sig på situationen, innan den redan var ett fullbordadt faktum, hvars förmodade pinsamhet han icke hunnit uppfatta.

Men med ett visst, kanske omedvetet ironiskt intresse sökte han emellertid för sig klargöra innebörden af den högtidlighet, i hvilken han fått äran att sålunda deltaga. Han hade trott sig veta att den borde uppfattas såsom ett led i den lifsglädje, för hvars befogenhet kandidaten med sådan ifver kämpade. Det förekom honom således helt följdriktigt att alla inställt sig iförda sina bästa kläder och smykkade med de dekorationer och prydnader, till hvilka tillgång beskärts dem; den något dämpade stämning, som låg öfver sällskapet i gemen, passade ock härmed väl i stycke. Det parvisa uttåget till middagsbordet, den noggrant ordnade grupperingen kring det samma, den tysta bugningen i riktning mot bordet,

förrän man tog plats deromkring — allt gaf honom vid handen att den klass af samhället, inom hvilken han nu adopterats, i detta slag af samvaro, medvetet eller omedvetet, firade någon kulthandling, någon akt af djupare innebörd än ett ytligt iakttagande kunde uppsåra. Utan tvifvel borde den uppfattas såsom spetsen af den sociala frändskapskänsla, ett odladt naturlif vore i stånd att åstadkomma, och således i en viss analogi med kulmen af den religiösa församlingsgemenskap, åt hvilken ett odladt andelif sökt gifva uttryck i tempelbesöken. Härmed läte sig ock väl förlika den seriösa ton, som beherskade sällskapet och som gjorde det snart sagdt vanskligt att, om man ej ville höras öfver hela bordet, säga något till sin granne annat än hviskande.

Från sin plats vid bordets ena kortända gjorde Krister Bröms dessa sina iakttagelser. Huru egenomligt föreföll honom icke alltsammans! Hvilken skillnad i uppfattningen af lifsglädje! Alldeles oemotståndligt kastade sig hans tanke åt annat håll — till de samqväm, som förut för honom varit de vanliga, till de yttringar af lifsglädje, som der sprungit i dagen. För hans inre öga målade sig de rum, der hans gamla kamrater och stallbröder i mer eller mindre bristfälliga, slitna, solkiga kläder samlats för att fira sina glada lag; han såg deras uppspelta miner, deras väl ofta klumpiga men ändå så obeskrifligt roliga åtbörder, deras omedvetet naturliga komik; han hörde deras

plumpa men ändock ofta så qvicka skämt, deras galna glåpord och skallande skrattsalfvor — huru fritt, huru otvunget, huru hjertans naturligt deras sätt att gifva uttryck åt lifsglädjen var emot detta! Och dock — han kunde icke neka att öfver de taflor, han frammanat, dystra skuggor hvilade: han mindes ju ock de inslag uti dem, som bildats af vilda tråtor, slagsmål och rus, af undergräfdade krafter och bort-suddade tillgångar...

Bredvid honom satt en mager man med framfallande hårlugg och tunnt gråsprängdt kindskägg; det var en gammal gårdsskrifvare, som sedan många år skött bokföringen å Värnarps gårdskontor. Nu hade han fått så pass mycket till bästa, att han kände sig hugad för litet samspråk. Han tittade på sin granne. »Det är väl inte så många vid bordet, herrn känner?»

Nej, så var det, upplyste Bröms. Derför roade han sig med att betrakta gästernas yttre och iakttaga det fint afmätta i deras sätt.

»Fint afmätta», upprepade den gamle gårdsskrifvaren gäckande. »Det är nu, det. När herrarne fått litet mera i gasken och nådig fruntimret börjat afhandla sin nästa, blir det så lagom vare sig afmätt eller fint. Men förstås: här hos öfverstelöjtnantens hindrar respekten. *Det* är fint folk, det kan ingen säga annat.»

Krister instämde utan vidare.

»Se, det är därför», fortsatte hans granne, »den

der gamle isterstinne kapten Stramén, den, som sitter andre till höger om öfverstelöjtnanten, inte tål honom. Han skall förstås vara rikare; fru kaptenskan är dotter till en bryggare, det är saken. Di bjuder aldrig på mindre än tio-tolf rätter mat och särskildt vin till hvarje rätt; inte vill jag pröfva etiketterna, inte, men olika ä' di. Man sitter till bords hos dem fyra-fem timmar. Dermed tror di, att di visar sig bättre än andra. Men di blir ändå inte fint folk för det.»

Krister undrade om deras gäster ej stöttes af att bli behandlade som gödboskap.

»Må tro!», genmälde gårdsskrifvaren. »Nej vars. De flesta mena, att det är gentilt. Med undantag af gamla lagmanskan, kyrkoherdens, herrskapet på Grimsåsa och kronofogdens, så äro de just allesammans mera simpelt folk, som göra efter kaptenens så godt di kan. Men — få se hur det går! Kniper det för bryggaren, så går det åt skogen för kaptenens. Han spelar också, skall jag säga.»

»Nej, gör han det?» yttrade Bröms förvånad.

»Åhja», fortsatte skrifvaren. »Det är ingen hemlighet. Han och kammarjunkaren på Lenlunda och sjelfve länsman Skog äro ena riktiga spelorrar; bryggaren har fått betala ut vackra pengar för att det inte skulle bli något värre för nådig herr kapten. Och sonen, fruns keledägg, är redan en likadan rucklare. Han ligger i Stockholm och skall vara något i verken; hvad han gör, vet jag icke.»

»Tänk, att det står så illa till med det här hyggliga folket», sade Bröms trohjertadt. »Jag trodde de voro riktiga hedersmän allihop.»

»Nej vars», förklarade skrifvaren. »Det är som jag sade: de flesta äro simpelt folk. Hedersmän äro alltid i minoriteten. Sådana karlar som kaptenen och hans gelikar hade redan suttit på fästning, om de födts bland fattigt folk; jag vet det, jag har sett mer än någon tror. Märk på kammarjunkaren — han 'tjuser' sina pigor; när han gjort en olycklig, tar han en annan, det tycker han är gentilt. Säg honom, att han är ett kräk, får herrn höra hvad han svarar. Nej, det är strunt med finessen, när det inte gäller parad. De flesta äro inte annat än...»

Han afbröts i sitt ordande af värden, som å sin frus och egna vägnar bad gästerna förena sig i en skål för de båda, som i dag för första gången hedrade middagsbordet å Värnarp med sin tillstädesvaro: kandidaten Hall och den unge bildhuggaren Bröms. Man skålade med dem och drack; kandidaten tackade med några ord för skålen.

»Bröms?», upprepade den gamla enke-lagmanskan Vertell, som värden fört till bordet; »så hette den der ekonomie-direktören, som ligger begrafven i Storby kyrka och som fordom egde Ekesta. Min man köpte gården af hans son, kort innan den stora katastrofen inträffade. Det var mycket ruskigt med den der saken. Han sköt sig eller tog gift; och enda barnet, det var

en ung man, nygift och hygglig, grämde sig till döds, sade man — det var något, som gjorde att han icke vågade ta riktigt i tu med förvaltaren, som påstods ha ställt till alltsammans. Min man talte mycket om den historien; han sade att det allt var något mörkt i den — och sedan den unge dött, blef det ingenting af med hela saken.»

»Den här bildhuggaren», upplyste öfverstelöjtnanten, »lär vara son till den Bröms, som grämde ihjäl sig. Jag känner ingenting till om de der bedröfligheterna; vi bodde icke då här på trakten. Men kyrkoherden har nämt något om dem för mig; och jag kan icke neka, att jag intresserar mig för den här unge mannens öde. Kandidat Hall värderar honom mycket högt och talar synnerligen väl om honom.»

»Den der unge kandidaten ser mycket hygglig ut», fortsatte lagmanskan. »Han är son till hofrättsrådet; det var en af min mans vänner, om än en af de yngre. Det skall bli roligt få språka litet med sonen; han påminner mycket om sin far: den höga pannan, det uppåtstrukna håret, den något trubbiga näsan — men mustascher hade icke fadern; det brukade blott militärer på den tiden. Nu se alla unga män af hyggligt yttre ut som löjtnanter — det är nästan litet näsvist, eller hur?»

»Förlåt, min nådiga», sade värden artigt; »det följer med den allmänna värnepligten.»

Till sist tog kyrkoherden ordet och tackade för maten. Han gjorde det med en erinran om julen såsom de goda gåfvornas och de allmänna fridsönskingarnas tid; det kunde ej hjälpas — han kom ock att tala om fridsfursten och hans gåfvor till menskligheten. Det lade sig en sky af förstämning öfver de flestas anleten. Äfven kandidaten såg missbelåten ut. Icke passade sådant tal vid middagsbordet i ett festligt lag; det var på sin plats vid helt andra tillfällen — här kunde det endast genera.

Krister Bröms tog afgjordt parti emot denna uppfattning, då kandidaten efter middagen fällde några ord i sådan riktning. Efter hans öfvertygelse hade kyrkoherden gjort just hvad han borde. Dermed hade han åtminstone för sin egen del låtit en smula ljus från andelifvets högre rymd lägga litet skimmer öfver naturlifvets försök att frambringa något kultmessigt eller åtminstone småhögtidligt i sin lägre sfer; om naturlifs-representanterna visste sig ega någon del i andelifvet, borde de ju med glädje begagnat tillfället att visa sig kunna förknippa något verkligt innehåll med sin bordknix.

Kandidaten svarade vresigt, att han gifve både naturen och anden en god dag och fann det orimligt att vilja blanda andlighet i allt. »Jag är viss», sade han, »att det skulle varit tio gånger roligare att ha blifvit bekant med dig före dina nuvarande grubblerier än det nu är. Kan du icke låta dem fara, och bli

munter och kry som förr? Det är ibland en lycka att kunna glömma. Om det är vilkoret för att du åter skall kunna känna dig ung, modig, glad — nåväl, då tillönskar jag dig djerft den lyckan!»

»För mig skulle det icke vara någon lycka», svarade Krister lugnt. »Jag har tillräckligt pröfvat den lifsglädje, du svärmar för; det skulle icke vara mig möjligt att vara hvad du menar med 'munter och glad' utan att minnen, för hvilka jag skyr, skulle stiga fram för min inre syn och komma mig att blekna. Glömde jag dem — hvart skulle då det ystra sorglösa draget i mitt väsen föra mig? Du vet det icke. Ty, i sanning, vän — du har varit allt för lycklig för att riktigt ha reda på hur försätlig den så kallade lifsglädjen är. Den ser ut att vara en glädje, men den är det icke; menskoanden har ingen verklig glädje utanför andelifvets paradisport.»

»Usch, så högtidligt», utbrast kandidaten och svängde sig på klacken. »Men du är autodidakt — och sådana äro alltid de värsta. I trots af ditt hat emot lifsglädjen, skall jag dock njuta af den så godt jag kan; bordets håfvor smakade mig förträffligt och litet längre fram mot qvällen skall jag känna mig förtjust af att få dansa!»

En stund senare satt han ifrigt språkande i en krets af unga damer, husets döttrar och några deras väninnor, då gamla lagmanskan närmade sig honom och bad att få för några minuter taga honom i beslag.

Utbytet roade honom icke — men hvad var att göra? Han fogade sig deri med största artighet. Och han kände sig snart helt nöjd, då han fann anledningen till den gamla damens närgångenhet. Hon visste ju reda på så mycket från äldre tider om den Bröms'ska familjen, hvarom han förut ingenting hört.

»Min man sade ofta», yttrade hon till slut, »att Brömsarne ledo blodig orätt. De gingo under, men förvaltaren blef rik. Brukspatron Bröms hade visst icke gjort alldeles rätt i någon transaktion med förvaltaren — det taltes om ett skenköp, som skulle gått åter, ehuru det icke var skrifvet så; men förvaltaren svek öfverenskommelsen och behöll hvad han fått, nekade till alltsammans. Det var när sonen fick veta hur härmed stod till, som han nedlade processen. Ja, kandidatens far har nog reda härpå bättre än jag, ty han var redan då adjungerad i hofrätten. Och förvaltaren blef fabrikör och bor i Stockholm.»

Kandidaten förklarade, att han visserligen skulle tala med sin far om saken; kunde än ingenting i den göras, skulle det alltid vara af intresse att få reda på förhållandena. Och den gamla lagmanskan böjde så vänligt på sitt hufvud med de silfverhvita stånglockarna och bad honom vara välkommen till Ekesta, med eller utan sällskap af den unge bildhuggaren, som hon gerna skulle vilja visa hans fäders hem, *om* det kunde roa honom.

Men Krister Bröms, som framhemtades af sin

vän, bugade sig väl vördnadsfullt för lagmanskan och tackade för hennes vänlighet — något bruk af hennes inbjudning var han dock hindrad att göra. Han hoppades inom ett par dagar hafva fullbordat sitt arbete i prestgården; sedan skulle han ofördröjligen avsluta sin vistelse här på orten och begifva sig till hufvudstaden, der han hoppades erhålla vidare sysselsättning.

Han kom icke heller att vara med på någon annan bjudning än den på Värnarp. Men kandidaten hade lika fullt vunnit sitt mål. Ty hans vän hade med den vunnit inträde »i societeten» och den inträdesbiljett, han dermed erhållit, måste ju gälla äfven på annan ort.

* * *

Nyårsaftonen var Krister färdig med sitt arbete.

Efter frukosten begåfvo sig de tre prisdomarne upp till »ateliern» i frontespicen. Dagen var klar, solen spelade in i rummet och lade glans öfver det gamla skåpet. Gerningsmannen stod förlägen vid fönstret. Kandidaten hann först in.

Under det han stod och betraktade konstverket, inträdde kyrkoherden och hans fru. Tysta riktade de sina blickar mot skåpets särskilda bilder, granskande den ena efter den andra. Så gick kyrkoherden bort till Bröms, lade handen på hans axel och

sade: »detta mästerverk skall i denna dag intaga sin gamla plats öfver altaret.»

Fru Märta räckte honom handen. »Ni har gifvit oss igen vår gamla altarprydnad!» sade hon. »Hur förträffligt har ni icke lyckats just med de svåraste figurerna!»

»Tackar för det!» utbrast kandidaten med ett högt löje. »Se på den förtjusande madonnan . . . och på sancte Petrus . . . känner ni icke igen dem?»

»Förlåt mig», sade Krister rodnande; »jag hade inga bättre modeller . . . ingen bättre för menniskosonens moder än er, fru Märta, ingen bättre för hans främste apostel än er, herr kyrkoherde. Utan detta tilltag hade jag misslyckats — jag kände det.»

Kyrkoherden och hans fru sågo ett ögonblick helt öfverraskade ut; men kandidaten fann åtgärden förträfflig och alls icke i behof af någon förlåtelse.

»*Ett* har du emellertid med detta visat», sade han till Krister, i det han helt frimodigt tog honom i famn; »och det är att du är född och boren till porträttskulptör. *Der* har du din kallelse. Du är konstnär hvarenda tum — det skall jag ge dig bref på!»

»Jag har vetat detta», sade kyrkoherden, »sedan den stund jag fick er vandringsstaf. I trots af all er egen oro, har jag aldrig tviflat på er förmåga att utföra detta ert värf. Men ni skulle ej gjort det, om ej den store konstnären derofvan först omformat er sjelf, er egen inre menniska.»

»Nej, förvisso icke», sade Krister med en varm blick. »Och för den omformningen har jag två hans utvalda tjenare att tacka.»

Han böjde sig ödmjukt och kysste fru Märtas hand.

Nyårsdagen fann den gudstjenstfirande församlingen i Storby kyrka det gamla renoverade altarskåpet upphängt å sin gamla plats på sina gamla hakar och den mycket klena oljemålade altartaflan undanflyttad. Och den belåtenhet, som häraf väcktes, visades af kyrkostämmans beslut att tilldela renovatorn icke blott ett varmt tack utan ock ett hederligt arvode, som af åtskilliga enskilda församlingsmedlemmar än ytterligare förstärktes.

IV.

Vid affärden från Storby prestgård hade Krister Bröms lofvat sina dervarande vänner att inom icke allt för lång tid öfverföra deras helsningar till hofrättsrådet Hall och hans familj.

Det var detta löfte, som nu fört honom in i hofrättsrådets arbetsrum.

Torr, mager och skallig satt den gamle juristen vid sitt skrifbord och mönstrade den inträdande med en viss nyfikenhet. Brefven från Storby hade ju talat rätt mycket om den unge arbetaren-konstnären och man undrade helt naturligt hur detta fenomen kunde se ut. Från ena soffhörnet betraktade honom lika intresserad fru hofrättsrådinnan. Fru Märta och kandidaten hade nämligen båda ålagt henne att för den unge ensamme mannen snarast möjligt öppna sitt hem. Nu vexlade de båda makarna en snabb blick med hvarandra; han var presentabel.

Med några ord framförde Krister helsningarne från Storby. Sedvanliga spörsmål om vederbörandes befinnande besvarades; följde så frågor om personer och förhållanden, som berörts i sonens bref. Varmt

och hänsynsfullt omnämde derunder Bröms den rörande godhet, som kommit honom till del dernere, i all synnerhet från kyrkoherdens, fru Märtas och kandidatens sida. Hans tacksamhet mot dem måste alltid vara ett med hans väsen; han kunde ej beskrifva af hvilken djupgående betydelse, de tre varit för hela hans utveckling.

Hofrättsrådinnan, fru Stephanie, ett femtioårigt, ännu ståtligt fruntimmer, kände sig anslagen af hans ord. Hon böjde behagligt på sitt hufvud och uttalade sin tillfredsställelse med den sympati, som åt hennes son så oförmodadt förskaffat en vän der nere i det på ungdom så tomma Storbyhemmet.

»Men», inföll hofrättsrådet, »hvad menar min herr kandidat med ett yttrande i sista brefvet, det, att ni förmått honom börja sin konstnärsbana i Storby och att han antagligen snart skall bringa sig upp till bildhuggare?»

»Det sammanhänger», svarade Krister leende, »med en följd af tvister oss emellan om handens och hufvudets särskilda betydelse för vår utveckling. Han vet knappt af annan än teoretisk verksamhet och han syntes mig öfverskatta den; jag stred för handens uppgifter, men möttes af liknande inkast från hans sida. Slutligen fick jag honom så långt att han för stärkandet af sin kropp började såga ved; det är det han menar med sin påbegynta konstnärsbana.»

»Nå, det går an», log hofrättsrådet. »Jag nekar

ej, att jag känt mig litet orolig för all er exstas der nere. Min syster har skrivit mycket om det der altarskåpet; det lyckades er verkligen göra dem nöjda?»

»Mitt arbete lemnade mycket öfrigt att önska», svarade Krister; »men jag gjorde så godt jag kunde och de voro nog vänliga att blifva belåtna.»

»Nånå», utlät sig hofrättsrådet torrt, »gubbarna i Storby äro väl icke så estetiska af sig. Deras anspråk kunde icke vara stora.»

»Men Herman», sade fru Stephanie; »du glömmer att både din svåger och syster Märta, ja, till och med Gustaf känt sig fullt tillfredsställda.»

»Nåja», sade hofrättsrådet långsamt; »de äro alla tre godhjertade menniskor... Men», fortsatte han, »nu skriva de till mig, att jag skall göra allt hvad jag kan för att få er in på fria konsternas akademi och lätta er utveckling till en stor konstnär.»

»De öfverskatta mina anlag», sade Krister lugnt. »Hade jag bättre använt mina gångna år, kunde en konstnärsbana väl stått äfven mig öppen. Nu är det omöjligt. Jag är alldeles för okunnig. Och för öfrigt: jag måste använda min tid icke på studier, som sluka medel, utan på arbete, som ger mig direkt förtjenst.»

»Er uppfattning», inföll hofrättsrådet snabbt och med synbar belåtenhet, »är alldeles riktig. Det gläder mig höra er tala så förståndigt; konstnärsfåfången plär lätt förvilla äfven ljusa hufvuden. Jag kan blott

fullständigt gilla ert beslut. Har ni ännu lyckats få någon sysselsättning?»

»Det har sett mörkt ut för mig», svarade Krister; »men i går qväll fick jag löfte om arbete i nästa vecka hos fabrikör Lund, han, som har den stora snickerifabriken på söder.»

»Jaså, Lund», sade hofrättsrådet eftersinnande; »det är en rik man. Jag känner honom icke personligen, men han har en stor affär, som han sköter förträffligt. Nå, det var ju riktigt bra. Jag lyckönskar er att ni icke låtit min svärmiska syster kollra bort ert förstånd. Det är väl sannt, att Marcus Larsson var sadelmakaregesäll och blef en framstående konstnär; men dermed är väl ändå icke sagdt, att hvar gesäll kan bli det.»

Fru Stephanie såg den skugga, som flög öfver Kristers drag. Hon fann sin mans ord ogrannlaga. De gånge ett hugg, som alls icke behöfts. »Sådana naturer», sade hon, »som din systers äro väl stämde i något högre tonart än den vanliga, men kunna just därför i somliga fall döma vida säkrare än vi andra. För öfrigt delas hennes mening icke blott af hennes man utan äfven af Gustaf; och jag tror, att han rätt väl förstår saken.»

Det blänkte till i Kristers öga och fru Stephanie läste hans tack i den blick, han sände henne. Men det dröjde blott en sekund — så sänkte han åter hufvudet. »Fru Märta», sade han, »lärde mig icke

blott att tänka högt om konsten och om allas vår pligt att samvetsgrannt utveckla oss för den uppgift, vi känna som vår, utan ock att såsom högsta pligt sätta sjelfförsakelsen. Jag skulle icke kunna arbeta för min konstnärsutveckling utan att svika mina skyldigheter mot dem som stå mig närmast. Det afgör saken. Och jag bör egentligen blygas att jag såsom sjelfförsakelse känner ett val, som bäst gagnar dem.»

»Ni är förtjent af alla rättänkandes aktning», sade hofrättsrådet kort. »Handlar ni efter sådana grundsatser, går det er väl. Och det skall bli er vida lättare att såsom arbetare vinna en god ställning än om ni sträfvade efter den så kallade konstnärslagern — på den grönsaken koka de flesta blott dålig soppa.»

Då kandidaten i midten af januari återkom till hufvudstaden fann han sina föräldrar synnerligen intagna af Krister, fadren därför, att han *ville* bli arbetare, och modern därför, att han *kunde* bli konstnär. Redan hade han ett par gånger gästtat deras hem; fru Stephanie hade med stor vänlighet för honom förevisat allt hvad detta hem egde af estetisk betydelse, hon hade lånat honom böcker ur sin sons bibliotek och under de dagar, som föregingo hans arbetsanställning, fört honom omkring på nationalmuseum. Sedan hans arbete börjat, var han blott ledig om söndagarne. Men gerna lofvade han nu sin vän Gustaf att anslå de dagarnes antingen middagar

eller qvällar åt honom; de skulle ju annars aldrig få träffa hvarandra. Och Gustaf ville träffa honom. Han var i högsta grad missnöjd med hans val af bana och dolde det icke.

»Inbilla dig icke, min gubbe, att jag släpper dig!» sade han. »Det är naturligtvis ett af de der välsignade svärdshuggen, du funnit dig böra rikta mot dig sjelf — men du är icke ämnad att hamna på en verkstad, och du skall det icke heller.»

Krister var emellertid glad att ha fått det arbete, han sökt, och kände sig viss att han gjort rätt. Men hans sinne trycktes tungt af en underrättelse, som Gustaf medfört. Hälften af det honorar, Krister erhållit för renovationen af altarskåpet i Storby, hade han nämligen lemnat fru Märta för att genom hennes försorg få det öfverbragt till Regina. Men denna hade icke anträffats i sin förra bostad. Hon hade redan någon tid före jul lemnat både den och staden, och man visste icke mer än att hon och hennes flicka från jernvägsstationen farit norrut, man gissade till Stockholm.

Krister förlorade sig i oroliga grubblerier öfver anledningen till och ändamålet med ett så oförmodadt steg. Skulle hon verkligen finnas på samma plats som han? Skulle verkligen hans lilla Brita andas samma luft som han, utan att han visste det, utan att han visste hvar hon vore att finna? Hans öga gick ut på spaning; det mönstrade de böljande mennisko-

strömmar, han vid sina söndagspromenader mötte, det sökte i kyrkorna längs stolar och bänkar, det kastade snabba glimtar åt förbiilande spårvagnar och omnibusar — men allt förgäfves. Ingenstädes såg han dem.

Det föreföll honom dock omöjligt att han icke någon gång, förr eller senare, skulle lyckas bättre. Och då skulle han för sin del vara beredd. Af sin ganska goda aflöning sparade han därför så mycket som möjligt för att kunna i rätta stunden utan dröjsmål sätta bo.

Hans enda förströelser voro söndagsbesöken i kyrkor och å muséer samt smärre vandringar utanför stadens tullar. Den sköna natur, som öfverallt i och utom staden mötte honom, gaf honom mycken njutning. Men han skulle, allt oaktadt, känt sig mycket ensam, om icke vänskapen med Gustaf Hall fyllt bristen.

Han förstod denne sin vän så väl; han igenkände i honom sitt forna jag, dock i en helt annan och vida mer tilltalande gestalt: i allt hvad yttre förhållanden anginge, vore ju ock dem emellan skillnaden stor. Men det lätta, sorglösa, njutningslystna grunddrag, han i sitt eget innersta upptäckt och nu skningslöst bekämpade, återfann han ju, så alldeles det samma, hos sin vän; dennes estetiska verldsåskådning lade väl en viss förgyllning öfver det — men för Krister var det omöjligt, att icke under förgyllningen

varsna samma omedvetna sjelfviskhet, för hvars försåt han sjelf fallit offer. Och dock: i dennes ställning — huru föga märktes det ej, emot hvad det gjort i hans!

Och Gustaf Hall såg fortfarande i sin vän Krister en vilsekommen konstnärsande, hvilken slumpen anförtrott åt hans beskydd och hvilken det för honom gällde att bringa i rätta spår. Han gjorde ock därför allt hvad han kunde. Särskildt kände han sig manad att förhindra vännens sociala nedsjunkande; hade han nu en gång genom sina ansträngningar i Storby-societeten dragit honom »upp ur dyn», kunde han omöjligen tillåta att han här ånyo sjönke dit tillbaka.

Att utöfver söndagsumgänget i hofrättsrådets hem drifva honom vidare in i Stockholms-societeten, insåg kandidaten dock vara omöjligt. Derfor lade Kristers arbetstider särskildt hinder i vägen. Men på ett sätt kunde han dock hållas qvar — och det sättet använde Gustaf med synnerlig framgång.

Det hade nämligen icke dröjt länge, innan han stött på än en, än en annan af sina gamla studentkamrater, hvilka numera i hufvudstaden »arbetade för sin framtid» och alla voro besjälade af en liflig önskan att då och då få sammanträffa för att få språka om gamla minnen, om »ditt och datt». Han delade deras önskan och han gjorde sig till redskap därför; en dag var kretsen bildad — och det var i den kretsen, han sedan införde sin vän Krister Bröms, »bildhuggaren».

Dennes öfvertalande att komma med skedde verkligen utan större svårighet. Ty Krister kände sjelf, att han behöfde ett sådant umgänge. Någon beröring med sina kamrater på verkstäderna i Lundska verket, utöfver sjelfva arbetstillfällena, egde han icke; och utan att vilja på minsta vis förhäfva sig, kände han sig dock dragen till dem, som i bildning stodo icke under, utan öfver honom. De förstodo honom bättre — äfven då de icke förstodo honom.

Ty så var i allmänhet förhållandet; han lärde inom kort till fullo erfara det.

Redan hade han några gånger varit med vid deras samqväm, då han en dag erhöll meddelande, att detta nästa gång skulle ega rum hos bröderna Liwens, läkaren och vice häradshöfdingen, hvilka bodde tillsammans och hade en liten treflig våning.

På utsatt tid samlades man; glasen och cigarrerna, förutsättningarna för bildade mäns umgängeslif, väntade redan, samtalsämnen och treflig stämning förde man med sig. De fleste hade redan slagit sig ner i brödernas gemensamma förmak; men Klase, den sprättige unge notarien, stod ännu framför spegeln i tamburen, man såg honom genom den halföppna dörren.

»Du vill inbilla oss att du ordnar din toilett», ropade Abel, den hullige och rödlätte tidningsmannen, som i högtidligt tal bar titeln redaktionssekreterare; »du gör det icke! Du unnar dig blott ett ögonblicks

hugsvalelse under jordevandringen genom att beskåda ditt ljufva jag!»

»Det är tecknet på den vise», genmålde Klase, i det han afbröt seancen framför spegeln och helsande inträdde i förmaket, »att man försöker lära känna sig sjelf. Och till sjelfvet hör äfven ens yttre. Nu skall jag i stället gå öfver till dig — men det blir dålig ersättning!»

Abel gaf honom en plirande blick. »Nå!» utbrast han, »att jag aldrig förr förstått, hvarifrån du hemtar din visdom! Tack för upplysningen! Hädanefter skall ytligheten af din insigt aldrig förundra mig.»

»Sätt dig, bror Klase», sade Otto Liwens, läkaren; »du begriper nog att redaktionssekreteraren i en venstertidning med naturnödvändighet måste finna »byråkratens» visdom ytlig. Huru skulle han annars kunna spela sin roll af folktribun?»

»Spela?» upprepade Abel. »Det är icke fråga om spel.»

»Inte?» log Klase meningsfullt och höjde sitt glas. »Jag trodde», fortsatte han, »att vi i denna upplysta krets vore nog mycket augurer för att icke behöfva skrymta.»

Abel ryckte på axlarne.

»Carissime», utbrast Nils Färdeman, »jag är visserligen blott en af många hundrade fattiga extra lärare vid vårt förträffliga undervisningsverk och tillfölje deraf högst benägen att ställa mig in med dig,

i hopp att kunna påräkna ditt beskydd vid inträffande tillfälle; men såsom 'magis amicus veritas', det är: intim vän med sanningen, måste jag i denna fråga ställa mig på Klases sida. Både du och alla andra penningstinna venstermän äro skådespelare — komiska eller tragiska, allt efter omständigheterna.»

Färdeman sköt fram öfverkroppen, stödde sitt lurfviga hufvud mot ena handen, som nästan försvann i det yfviga helskägget, och såg utmanande på redaktionssekreteraren.

Abel böjde sig bakåt och blåste cigarr-röken mot taket. »Bevis, s'il vous plait!» sade han lugnt.

»Lätt presteradt!» förklarade Färdeman. »Alla edra sträfvanden gå ju ut på, å ena sidan, att göra misstänkte och tillbakatränga de myndige och rike i samhället, och å andra sidan att för er sjelfve vinna just myndighet och rikedom. Ni och edra stallbröder talen för de fattige och förtryckte och dundren mot öfverklassen; dermed luren I från de förre deras småslantar, och efter de äro så många, fylla de snart edra fickor och I blifven inom kort lika rika och mägtiga som desse, I förföljen. Så står Eders Rikedom och talar mot andras rikedom och Eders Myndighet och talar mot andras myndighet — men är det icke att spela och spela falskt, så vet jag icke hvad spel vill säga!»

»Du må väl förstå», sade Abel med en viss vädjande belåtenhet, »att hvarje tidning är, ekonomiskt

sedt, en affär. Skötes den väl och vinner den förtroende, ja, då bli dess egare rika. De kunna ju icke undgå det. Men icke äro de därför skrymtare?»

»Jo visst äro de det», röt Färdeman och skickade redaktionssekreteraren en förfärlig blixtnad genom glasögonen. »Om de icke vore det, skulle de naturligtvis undvika att sjelfva tillvinna sig det, som de fördöma hos andra.»

»Skål, du hetlefrade och hjertegode fantast», utropade skrattande Jakob Liwens, vice häradshöfdingen. »Förstår du icke att våra venstermän äro så mycket bättre människor än desse, de bekämpa; i *deras* händer kan man utan fara lägga både rikedom och magt.»

»Du är då sjelfva oresonligheten, gamle Nils», sade Abel i det han med häradshöfdingen deltog i saluten med glaset. »Är det din mening att hvarje liberal tidningsman skulle vara skyldig att afstå från all ekonomisk vinst af sin verksamhet och från all möjlighet till magtutöfning. Det är ju ett rent och otygladt vansinne.»

»Är det de?» sporde Nils förbluffad och rätade på sig. »Nå, jag menar ju inte att han skall afstå från det inflytande, som hvarje klok man kan förvärfva — men han må väl kunna underlåta att samla pengar på hög? Hvarför ger han inte sina öfverskott till något välgörande ändamål, till arbetareförsäkringen eller till understödjande af fattiga extra lärare, hellre

än att bli samhällsfarligt förmögen och rik? Jag bara frågar.»

Förslaget om extra lärarnes understödjande väckte allmän tillslutning. Abel fann det sjelf mycket beaktansvärdt, men förklarade, att hvarken hans eget personliga anseende eller tidningens spridning än vuxit så mycket, att han kunde egna spörjsmålet något aktuelt intresse.

»Nå så då», utlät sig Nils; »hoppas du ursäktar en gammal skolfux att

åt dig så fromt han önskar ett,
ett annat åt din goda tidning:
det förra det är större vett,
det senare är större spridning!»

»Börjar Nils redan att rimma?» sporde Otto Liwens litet häpen. »Han har ju knappast ännu rört sitt glas.»

»Tack för din vackra önskan», yttrade Abel förbindligt, i det han reste sig och gjorde en lätt bugning. »Men med det vett, du tillönskar mig, förliker sig icke någon utdelning af mina öfverskott till läroverkets extra lärare. Jag behåller dem helst för mig sjelf; dertill manar mig det sunnda förnuft, jag redan har lyckan ega.»

Och det bifallande löje, som beledsagade hans ord, visade att sällskapet fann detta förfarande alldeles naturligt.

Krister Bröms, som dittills suttit alldeles stum, gjorde en ogillande åtbörd; »hu då!» utbrast han.

»Hvad nu, Krister», frågade Gustaf Hall, som satt bredvid honom. »Har du något att anmärka emot ett så förnuftigt uttalande?»

»Egentligen har jag det», svarade Krister, »mot hela tonen i ert ordande. Den är så gräsligt sjelfvisk. Det är som vissten I icke af annat än edra egna jag. Och ändå strider ju ett dylikt åskådningssätt emot den kristna religion, hvilken är både landets och er.»

»Hör!» ropades skämtsamt från flera håll.

»Jag beundrar din ursprunglighet», sade Abel, »och jag skulle dricka med dig, om du drucke annat än vatten. Nu måste jag tänka på din helsa, och därför afstår jag. Men det vill jag säga dig: med bildade män skall du icke tala om den kristna religionen såsom *deras*. Låt gå för landets, ehuru det torde vara en fiktion; men *vår*? Omöjligt!»

»Du är konsekvent, Krister», sade Gustaf Hall. »Icke blott såsom konstnär utan i allt torde du vara en sällspord antites! Du är det i kraft af den din inre åskådning, som måste komma att göra dig till framtidens prerafaelit inom svenska konsten. Men du vet, att jag beklagar denna din riktning; jag har sagt dig, att den skall göra dig oförstådd af din samtid, därför att den tro, som fordom uppbar en kristen konst, numera är död. Du hör nu sjelf hvad Abel säger, han, som både regerar och representerar allmänna meningen.»

»Den kristna tron», svarade Bröms, »är icke död.

Här i verlden är den och måste vara odödlig. Men att den kan vara död hos er och många andra inom 'kristenheten', det är en helt annan sak. Det är dock ert fel och icke dess.»

»Paradoxer!» utbrast Otto Liwens och fyllde på sitt glas.

»Kristendomen», utlät sig Färdeman allvarsamt, »har varit af den största betydelse för verlden. Om än tiden numera har vuxit ifrån den, äro vi dock skyldiga den samma vördnad som alla andra ädla, verldshistoriska minnen.»

»Med andra ord», inföll Abel skrattande: »kristendomen är en antiqvit, som bör med mycken akksamhet införpassas till något museum. Alldeles så. Jag vidgår att den till en tid gjort gagn; men snart blef den dock en verklig fara för kulturen, och sunda förnuftet, 'le gros bon sens', måste bekämpa den. Nu är den bruten och magtlös; vi rädas den ej mer och låta gerna något antal svaga själar odla den, bäst de vilja. Men jag instämmer med Gustaf; det är synd, riktigt synd om en ung talang, som med dess rostiga svärd utan förskoning dräper sig sjelf.»

»Vi äro alla», genmälde Krister, »med eller mot vår vilja, under det svärdet, och det riktas mot hvarje sjelf i afsigt att dräpa det. Men rostigt är det icke. Det blänker tvärtom med så stark glans, att vi med svårighet förmå att åse det. Annorlunda kan det

heller icke vara; ty det svärdet är ju *sanningen* — och hvad sticker oss värre i ögonen än den?»

»Hvad är sanning?» anmärkte Otto Liwens, anlåtande ett känt citat.

»Sanningen är Jesus Kristus», svarade Bröms oförfäradt.

Det lade sig en besvärad stämning öfver sällskapet.

»Med dylika slagord», yttrade Otto, »kommer man i våra dagar icke långt.»

»Jag skulle vilja fråga dig», inföll Abel, »hvad du då anser sunda förnuftet vara?»

»Sunda förnuftet i den mening du tar det», svarade Krister, »är hedningen i kristenheten, är sjelfvet i hvarje människohjerta, är Antikrist. Det är det med förnuft begåfvade jaget, som använder sagda förnuft i sträfvandet för egen fördel. Alla äro vi sådana jag. Men då vi icke alla äro lika väl rustade, måste häraf bli följd, att de bättre rustade undantränga, förtrycka, föröda de sämre rustade, de svagare, hvilka således i kraft af sunda förnuftet prisgifvas åt undergång. Häremot var det Jesus af Nasaret uppträdde. Mot sunda förnuftets sjelfviska lifsprincip satte han en annan: den sjelfförsakande kärlekens. Han ålägger oss att i kraft af denna för andras bästa försaka våra egna fördelar, att efter hans eget förödöme för dessa andras, för 'brödernas' skull försaka, ja, uppoffra oss sjelfve. Så ställer han sig, den högste

sjelfuppofferaren, i vår väg och riktar udden af sin andes svärd mot sjelfvets hjerta. Och dermed har han blifvit och är alla svagas hjälpare och frälsare. En hvar, som vet sig vara svagare än om också blott *ett enda* annat jag, har honom till bundsförvandt. Men en hvar, som hyllar och tillbeder sitt eget sjelf, ser ock i honom sin fiende. Såsom sådan uppfattades han af sin samtids sunda förnuft, som ock därför bragte honom om lifvet; och samma uppfattning besjalar än i dag hvarje sjelf. Det bekämpar honom såväl i hans lära som i hans efterföljare. Hvilar kampen någon gång eller på någon punkt, så är det därför att man ringaktar svärdet i lärjungehanden, anser det gammalt, slött och rostigt. Så ansen I det. Hur förunderligt, då ju just i våra dagar klasskampen inom samhället pågår häftigare än någonsin! Är det svärd, hvilket fridsfursten från Nasareth en gång skänkte menskligheten, nu mera otjenligt att använda i verldsutvecklingens stora strid — hvar skola vi då få något annat?»

Eldad af sitt ämne hade Krister rest sig och stigit fram på golfvet; han stod nära Nils Färdeman, som nu ock reste sig, lade handen på hans axel och ruskade på hufvudet. »Du har nog rätt i principen», sade han; »men i tillämpningen blir allt dunst och dimma.»

»Om så blir», svarade Krister kort, »visar det icke blott att kristendomen ännu ej nog genomträngt

kristenheten, utan ock att kristendomen i sin kraft är af högsta nöd för samhället, derest det ej, ledt af sitt sunda förnuft, vill återgå till naturtillståndet och på rätt hedningavis återinföra menniskooffrandets blodskult.»

»Konstnärslynnet», sade Gustaf Hall ursäktande, »älskar att måla med starka färger.»

»Du far fram, kära Bröms», sade redaktionssekreteraren med någon skärpa, »som en vild häst i striden. Det är nu väl sant att judeprofeten från Nazaret först uppträdde med krafvet på menniskokärlek såsom ett allmänt bud; men icke vill du påstå, att dittills ingen menniskokärlek funnits i verlden eller att den, utan hans uppträdande, aldrig mägtat göra sig gällande?»

»Om Gud är kärleken», svarade Krister, »och han en gång skapat människan till sin afbild, så måste ju vara klart att menniskokärleken aldrig varit okänd inom menskligheten. Men historiskt sedt hade sjelfvets princip undanträngt och besekrat menniskokärlekens under deras gemensamma utvecklingsarbete. Det var klart att så skulle ske, då ju Gud sjelf derunder förnekats och glömts. Och att någon annan än hans son skulle mägtat återinföra kärleken såsom en lifskraft i verlden, tror jag lika litet som du lär förmå bevisa det.»

»Käre bröder och vänner», utbrast Otto Liwens och höjde sitt glas, »om vi icke vilja löpa fara att

stupa på hufvudet i medeltidsmystik, så tror jag vi måste öfvergå till något annat samtalsämne. Men jag ber dig, Bröms, icke häri lägga något för dig förolämpande; jag högaktar ditt mod och beundrar den färdighet, med hvilket du för dina vapen.»

»Otto vill närmast säga», skyndade sig hans bror Jakob att tillägga, »att ämnet är honom något främmande. Och deri har han nog rätt.»

»Ja, hvarför skall det vara så?» sporde Krister sorgset. »Förstån I icke huru illa det är? Besinnen I icke hvilket inflytande det har på dem, som stå under er i bildning och social ställning? Tron icke, att jag på något sätt vill ursäkta mina förvillelser — men jag måste i sanningens namn säga, att det bästa sjelfförsvar jag under min sämsta tid visste tillgripa, var den sedliga och religiösa liknöjdheten inom de klasser, som hade det bättre än vi. Hvarför skulle väl arbetaren ställa på sig större anspråk än herremannen?»

»Nå», inföll redaktionssekreteraren, »det skall icke dröja länge innan vi äro herremän allihopa. Det beror blott på frågan om allmänna rösträtten. Så fort vi blott tvingat våra landtmän att gå in på den, är ock allas jemnlighet en sanning. Nog är bondegoismen en hård nöt att knäcka — men knäckas skall den, hur envist den än lär komma att kämpa för sin magt.»

»Om det är slut på deras magt med allmänna

rösträttens införande», frågade Krister, »hvarför skola de då införa den?»

»De måste!» förklarade redaktionssekreteraren med en befallande blick.

»Jag hoppas», utbrast Klase lifligt, »att de aldrig skola bli så dumma!»

»De skola *twingas* dertill!» sade redaktionssekreteraren och slog flata handen i bordet.

»Af hvem?» sporde Krister.

»Af oss, af allmänna meningen, af sitt eget rättsmedvetande!» svarade Abel. »Det går ej i längden att hålla arbetarne utanför de politiska rättigheterna; med flertalets rätt skola de taga böndernas magt i arf.»

»Du har således ingen respekt för böndernas sunda förnuft», svarade Krister ironiskt. »Det säger dem, att med allmänna rösträttens införande är deras magt slut — och likväl begär du, att de skola införa den. I kraft af hvilken lag kan du då kräfva detta oförnuft af deras sunda förnuft? Omöjligen med åberopande af det sjelfviska förnuftets — nej, endast och allenast i kraft af den sjelfförsakelsens lag, som kristendomen förkunnar. Det är också den, som alla århundraden igenom hjälpt de svaga och underordnade till bättre rättigheter och större betydelse. Men huru kan då du, de svages och underordnades målsman, ringakta den magt, som bryter dem väg?»

»Du misstager dig, vän», sade Abel. »Den magt,

som bryter vägen, heter *pressen* i förening med *tidsandan!*

»De båda magterna», genmälde Krister oblidkeligt, »äro ingenting i sig sjelfva. De hemta sitt lifsinnehåll från vare sig den hedniska sjelfviskhetens eller den kristna sjelfförsakelsens urkällor. Detta må ju vara så mycket tydligare, som sagda båda grundåskådningar bryta sig inom både pressen och tidsandan.»

»Det är icke värdt», sade Gustaf Hall, »att i dessa frågor tvista med Krister Bröms. Hela förra hösten fördjupade han sig så i dem, att han numera ser dem alldeles stereotyp. Men nog torde vi alla vara ense derom, att kristendomen, åtminstone om den betraktas såsom lära, ligger något utanför det allmänna intresset och att detta i våra dagar riktar sig emot materiella syften vida mera än emot kristendomens svåråtkomliga sedliga ideal.»

Han reste sig. De öfriga följde exemplet. Man kände sig behöfva byta om luft.

»Jag säger som en af våra skalder en gång rimmade i Uppsala», sade Otto Liwens:

»Om idealet låt oss ej träta,
Men låt oss dricka och låt oss äta» . . .

. . . »tömmom därför våra glas och låtom oss sen tänka på supén. Hvad sägs om operakällaren?»

Förslaget väckte ingen opposition och sattes utan vidare uppskof i verkställighet.

Krister Bröms gick dock icke med. Han hade icke gjort det de föregående gångerna och ville än mindre göra det nu. Vid en af gatorna högt upp på Söder hade han sin bostad; dit vände han sina steg.

Sakta och tankfull skred han fram öfver Gustaf-Adolfs torg och beträdde Norrbro. Det var i midten af Mars, men af någon vårmånad visste man ännu intet. Snön låg qvar å gator och torg, smutsig och svart men i mäktiga lager, och Riddarfjärdens istäcke var ännu obrutet. Strömmen dernere under brohvalfven hvälfde dock sina böljor i fritt svall; på dem rådde ej vinterkölden.

Han stannade, berörd af bruset, och såg ned i det rastlösa tumlet.

Med hvilken oemotståndlig kraft vräkte sig icke strömmen fram, hur mächtig tycktes den icke både känna sig och vara — men var det dock icke just dessa sammanslutna hvirflar, som litet längre fram i stilla månbeqlänst gupp läto vagga sig till sömns af den tysta tunga vattenmassan derute, den, som sedan årtusenden innestängd mellan samma stränder, ock mot dem sjöng sin evigt enahanda melodi?

Och gick det ej på samma sätt med mensklighetens vexlande släkten? Frihetsträngtande, kraftfulla, trotsiga bände de i början fram sin väg, litande på sig sjelfva, täflande, tvistande, brottande med hvarandra, seende i egen framgång sitt vägledande ljus — men, derest de icke vidkändes ett »ofvanefter», ett

högre ljus än det de sjelfve egde, måste de dock ej till slut allesammans liksom strömmens böljor gå till sömns i tidens tysta tunga massa, i dödens stilla ocean?

Hade nu detta »ofvanefter» en så stor betydelse för människoverlden — hvarför frågade man så litet derefter?

Som nu hade han en qväll stått vid vägen till Storby kyrka och i de ilande krusningarna på den månbeglänsta sjön sett något af underfull evighets-symbolik; huru mycket hade han icke sedan dess lärt sig! Men hvarför lärde sig icke alla detta samma så väl som han? Åtminstone de, för hvilka visdomens källor lågo öppna? Hvarför liksom täflade människorna, både höga och låga, i att vända bort ögat från dessa andens djupaste och viktigaste frågor?

Huru lik vore ej den nya, den bildade verld, i hvilken han vunnit inträde, huru lik vore den ej den gamla, han så länge tillhört! Om än mäktiga andekrafter burit det odlingsarbete, som fört denna bildade verld så högt och åt densamma anvisat och bibehållit samhällets höjder — vore dock icke dess egentliga lifskraft af alldeles samma slag som den, hvilken pulserade i samhällets bottenlager: naturlifvets sjelfviskt eggande, trängtande, drifvande kraft, å ena hållet utvecklad och förfinad, å det andra outvecklad och rå, men båda lik den, som efter en mer eller

mindre kraftigt tumlande strömgång slutligen mynnar ut i andelöshetens döda haf?

Och ändå: hur var det möjligt för människoverlden att undanskjuta och glömma sin högsta uppgift: andelifvet, lifvet i anden, i den Guds Ande, som ännu i dag sväfvar öfver naturlifvets djupa vatten?

Hur var det möjligt för en skuldbelastad och söndersliten verld att undanskjuta och glömma Honom, som i oändlig sjelfuppoffring kommit till dem som deras frälsare och kärleksfulle vän?

»Mina egna ögon hafva blifvit öppnade», tänkte han. »Hvarför hafva icke äfven desse andres blifvit det?»

Förbi honom gick en ständigt växlande ström af menniskor. Dernere i djupet tumlade den andra strömmen sina böljor. Men för hans frågor voro båda strömmarne lika otillgängliga, de gingo hvar sin väg ut emot det der stora tysta målet, der allting somnar och dör.

Han hade en god stund, försänkt i sina tankar, stått vid brons bröstvärn; nu började han åter sin gång.

En hand lade sig på hans axel. Han spratt till och vände sig om.

»Se, det var ju ändå du», sade en bekant stämman; det var Tralle, som med ett belåtet grin helsade honom. »Du har blifvit så fint tapetserad, sen vi sist träffades, så jag knappt vågade röra vid dig. Men

du hvarken hörde eller såg; jag var tvungen att slå till; du hade annars drifvit undan.»

Ett ögonblick föreföll det Krister, som hade han stupat ned i ett djup; han betogs af en obehaglig, en plågsam känsla. Men med harm dref han den ofördröjligen bort, räckte Tralle vänligt handen och sporde honom, huru han nu för tiden hade det.

»Rätt uselt», svarade Tralle och lade sitt ansigte i veck. »Anspråken stiga, skall jag säga. Det är nu för tiden icke nog med att ha arbete; man får derjemte också se till att man får skaplig betalning.»

»Det bör väl vara lätt», genmälde Krister, »för den, som har ett sådant gesällbref som du»...

»Tala inte om tockna gamla riksarkiver», afbröt honom Tralle. »Här bryr sig ingen mer om sådant; här råder den nya tiden, ingen är gesäll, alla äro arbetare. Och det är nog för mer. Ty, ser du, när alla arbetare rota ihop sig, så bli de en sju dundrans magt, som inte behöfver krusa för någon i verlden. Vi ha möten häruppe, har du inte sett om dem i bladen? När vi fatta våra resolutioner, så bleknar sjelfva kungen på sin tron. Just i qväll ha vi möte igen; jag skall dit nu och hjälpa till.»

»Men du sade ju», sporde Krister skämtsamt, »att du hade det rätt uselt? Inte kan den ha det uselt, som är så mächtig?»

»Hvad», utbrast Tralle, »kan han inte? Mins du inte Apsalom — han var en konungason och måste

ändå drunkna i ett mjödkar! Skulle tro det var uselt nog — för både honom och för dem, som annars skulle klunkat i sig soppan! Jo, 'vars, nog kan man vara mächtig och ändå ha det skralt här i verlden. Men arbete har jag ändå haft, ända sen vi kommo hit i höstas.»

»Svante och du?» frågade Krister.

»Ja visst, Svante och jag», svarade Tralle. »Vi ha arbete borta på Kungsholmen, men för usel betalning. Derfor äro vi missnöjda, förstår du. Men hur har du det sjelf? Det ser ut som hade det gått bra för dig, sen vi sist träffades. För oss gick det icke alls.»

»Hur menar du?» frågade Krister.

»Åhja», svarade Tralle, »för dig skulle jag väl kunna tala om det; men det är bäst att tiga. Svante har svurit på att sticka knifven i mig, om jag ens hviskar derom. Men du förstår: han ville till Själön. Och dit vill han än, dit eller till Amerika. Han grubblar natt och dag på att skaffa sig respengar; jag är rädd det slutar med olycka.»

»Men hvarför talar du icke allvar med honom», sade Krister ifrigt. »Hvarför håller du ihop med honom? Det är väl ock på tiden för både dig och honom att börja litet tänka på Gud.»

»Hvad har du fått för griller?» frågade Tralle förbluffad. »Gud; det vet nog du så väl som jag att han längesedan har kommit bort. Ingen har ju sett

honom sen fader Abrahams tid, och han dog ju många tusen år före världens skapelse. Nej, du, kom inte med sådant snack. Oss lurar ingen mera att tro på sådant; dertill äro vi för upplysta. Vida värre är att bli af med *den andre* — det sägs nog att han inte heller finns, men se det är lögn.»

»Hvilken andre?» frågade Krister.

»Åh, det förstår du nog», sade Tralle med sänkt röst. »De borde börjat med Skam, för han är allt den farligaste. När far min söp som värst, såg han honom — di ska' inte komma och säga mej att *han* är afskaffad. Nej, det finns mer otyg än man tror. Jag har *sjelf också* sett något. Det har Svante med; men ingenting tar bugt på honom. Och det skall jag för resten säga dig: han håller mer i hop med mig än jag med honom.»

»Det tror jag», svarade Krister. »Men akta dig för honom. Han för dig lätt i förderfvet. Och det är mycket säkert att för den, som illa gör och har ett dåligt samvete, kan Skam aldrig afskaffas.»

»Du har kanske rätt», sade Tralle en smula försagdt; »ju äldre man blir, desto svårare är det att alltid hålla modet uppe. Förr hjälpte ett par supar — men nu vill det mera till.»

Krister gick och funderade på, huru han bäst skulle begagna sig af uppslaget i denna bekännelse, då Tralle stannade. »Här skall jag in», sade han; »här ha vi våra möten. Vill du inte följa med?»

Helt obeslutsam svarade Krister icke genast.

»Tycker du kanske du är för fin?» frågade Tralle litet spefullt. »Var inte rädd för det. Häruppe äro vi alla herrar, och du skall se många derinne, som äro lika gentila som du.»

»Gå du på», sade Krister; »jag följer med.»

Samlingen derinne var icke stor, knappt mer än omkring femtio personer. Men rummet var heller icke större än att de med nöd fingo plats. Bänkraderna voro uppfyllda och en flock stående belamrade gången innanför dörren; der stannade ock de båda inkommande.

Förhandlingarne voro redan i gång. Längst fram i salen stod ett bord, vid hvilket ordföranden satt; bredvid bordet stod en kortväxt, tvärhuggen man med stubbigt hår och kortklippt skägg; han hade ordet för tillfället.

»Vi måste ha vår rätt», sade han. »Vill man ej ge oss den, ta vi den. Hur ha de, som nu betyda något i samhället, fått den rätt, med hvilken de nu förtrycka oss? De ha *tagit* den. Nåväl, vi göra som de.

Och vi ha så mycket större skäl dertill, som de hemta hela sin betydelse från oss. Det är från oss de hemta sina rikedomar.

Visserligen hafva de gjort lagar, som säga att det är stöld och rån att taga något från dem. Men hvad är då det, att taga från oss frukterna af vårt

arbete? Det är rätt, säga de. Nej, bröder, är det ena stöld så är det andra stöld; men är det senare rätt, så är det förra *också* rätt.»

Starka bifallsrop afbröto honom.

»Länge nog», fortsatte han, »voro vi trälar. Fingo vi draf för vår buk, bränvin för vår strupe och några trasor att skyla oss med, så ansågo de, att vi hade nog. Men det var icke nog. Deras prester talte om något drafvel som kallades kristendom, den sade att vi voro själar, som borde befordras till himlen, och därför behöfdes det att vi fingo lära oss att läsa abcd... Och det tyckte de myndige väl icke kunde vara farligt; vi fingo således lära oss den konsten. Men det *var* farligt, I tyranner! Ty vi lärde oss mer än abcd — vi gjorde bruk deraf, vi lärde oss att vi voro menniskor, skapade icke för en himmel, som icke finns, utan för jorden, till hvilken fattiga och rika äro samarfva; vi lärde oss fordra vår del af arvet, och vi skola visa, att man ej längre skall kunna förhålla oss den. Vedergällningens dag stundar; då skola de afgörande svärdshuggen skiftas, då skall det hat, som glöder i våra ådror, slå ut i handling.

Minnens, bröder: vårt hat är vår kraft och vår kraft är vår Gud, den vi skola lära verlden både att rukta och att tillbedja!»

Han slog handen i bordet, så att det skalf.

Det gick ett sorl genom salen. Ögon blixtrade, händer knötos; öfver dystra anletsdrag lade sig en

olycksbådande glans. Flera af de främst sittande gingo fram till talaren, tryckte hans hand och sade sitt tack.

»Det var Olsson, skomakaren», hviskade Tralle till Krister. »Det är en sju sjungande karl; låt *hon* ta hand om regering och riksdag — och det skall bli andra bullar af, det är säkert!»

En ung man, mager och med tillbakastruket lingult hår, steg fram till bordet. Han talade oredigt och häftigt, utstötte hotelser mot Gud, konung och fosterland, knöt handen, hackade, stammade och kom af sig.

»Den der Skräddarpelle», sade Tralle, »är alltid arg som ett bi; det är hans förtjenst — men tal kan han inte hålla och inte heller hålla käft. Den der Svensson, som nu klifver fram, är bättre. Han är grofarbetare och brukar ofta ha några lustigheter.»

Den nye talaren riktade sina anmärkningar hufvudsakligen emot polisen. Hans yttre antydde, att han antagligen icke länge sedan haft med ordningsmakten att göra. »Det är uselt», utbröt han, »att en sådan liga skall finnas. För den får ingen ärlig man vara i fred. Och så är det ändå vi, som med våra surt förvärfvade slantar få bekosta den. Men jag gör det icke. Mina vänner: träde den fram, som vågar säga, att jag någonsin skattat ett enda öre till så mycket som en knapp i en konstapels rock!»

»Du, Svensson!» utbrast Tralle. »Du lägger ner

i bolaget så mycket som behöfs för att både klä' och föda ett halft tjog sådana der bassar!

»Hvarför ha vi inte billigare bränvin?» frågade talaren vresigt. »Det är inte mitt fel. Men det är illa stäldt i ett samhälle», fortsatte han, »der somliga bo i palatser, under det andra inte ha tak öfver hufvudet. Och om då desse, i brist på bättre, gå till ro i rännstenen, så få de inte ens detta, utan polisen släpar sta' och bötfäller dem. Är det resonligt? Är det rätt?»

Nej», utropade han, »omkull med alltsammans! Se'n blir det vår tur att bo i palatserna. I rännstenen med de andra! Men de må få ligga der utan att böta!»

Man skrattade; stämningen tycktes förmildrad.

»Gå fram till ordföranden, Tralle», sade Krister, »och fråga om jag får säga några ord. Han känner mig inte, förstår du.»

Tralle gick fram med budet och Krister ropades upp.

Vid ljudet af dennes namn reste sig någon från en af de främre bänkarne. Det var Svante. »Är du här?» sade han hvasst till Krister; »när kom du till staden?»

»För någon tid se'n», svarade Krister och fortsatte sin väg fram till bordet.

»Det har i qväll ibland oss», började han, »talats så mycket om hat. Meningen tycks vara att vi ar-

betare skola hata dem, som ha det bättre än vi, för att vi rätt må kunna älska och omhulda oss sjelfva.

Men ha de det verkligen så mycket bättre än vi?

Nej, bröder, det är inte guld allt, som glimmar! Bland dem, som bo i palatserna, finns mycket elände, alldeles som hos oss. Om vi ock tillskansa oss deras palatser, äro heller icke vi därför eländet qvitt. Det följer med; ty hos oss som hos dem finns det värsta eländet i det egna hjertat, i dess lidelser och vanarter. Må vi mot dessa rikta våra svärdshugg — och vi skola vinna rikedomar utan att ha röfvat dem från andra!

En man talade nyss om kristendomen såsom drafvel och lögn. Han visste icke hvad han sade. I det ögonblick kristendomen upphör att vara en magt i verlden, är det slut med hoppet om vår frigörelse. *Den*, bröder, är vår starkaste bundsförvandt! Det är den, som skaffat oss de rättigheter vi ha, det är den, som skall tillvinna oss hvad vi yttermera behöfva. Blott den lär oss det abcd, som i sanning gör för oss möjligt att öppna himmelrikets port. Ty den framlägger det enda dugliga arbetareprogrammet, för 1800 år sen oss gifvet af den främste i vårt led, arbetaren från Nazaret, som dog för sina bröder men som i döden besegrade sina motståndare. Genom att hata dem? Nej, genom att lära verlden hvad en verklig kärlek vill säga, genom att lära *både* rika och fattiga att älska hvarandra och att vända svärdet mot

sig sjelfva. *Det* är vägen äfven för oss! På den skola vi eröfra icke blott denna fattiga verld utan ock Guds egen himmel!»

Han tystnade.

En slog i ett gapskratt; andra följde. »Värre prestpladder», ropade Svante, »har jag aldrig hört. Det är en Judas — ut med honom!»

Åtföljd af några andra, trängde sig Skräddarpelle fram för att följa maningen. Tralle lade sin hand på hans axel.

»Pladder eller inte», sade han argt, »det lägger jag mig inte i. Men hade han inte fått ordet? Är inte ordet fritt? Hvasa?»

Ordföranden slog handen i bordet.

»Ordning!» ropade han. »Ner med näfvarne!»

Så vände han sig till Krister Bröms. »Ni har gått vilse», sade han gycklande; »ni ämnade er på bönemöte och kom i stället hit. Jag antar, att ni redan sjelf insett ert misstag.»

Och Krister Bröms böjde på hufvudet och gick, under det skrattsalfvorna dånade och glåporden haglade omkring honom.

Så kom han hem. Der tog han fram ett papper och skref ned de tankar, som under ditvägen tagit form i hans inre:

Du menskoande, medelpunkt för allt,
Hur vet du ej att höra, fatta, tyda
Naturens språk, så rikt, så tusenfaldt,
Dess ord och tecken, huru än de lyda!

Du hör och tyder det förvägna bruset
Från våg, som emot strandens klippor slår,
Den fina dallring, som med stjerneljus
Från fjerran himlarymder till oss når;

Det doft, som höjer sig från blomsterkalkar,
Det stilla sorl, som röjer bäckens gång,
Den qvällens fläkt, som vänligt nejden svalkar,
Och skogens sus och hvarje fogels sång;

Det tysta språk, som menskohjertan tala,
En rörelse, en min, en hastig blick —
Hur lätt för dig det ifrån urtid gick
Att läsa af dess hela långa skala!

Du märker allt, du lärt dig allt förstå;
Blott ett du synes vilja förbigå:
Ty, ack, hur underligt: den djupa stämman,
Af hvilken annat allt är återljud,
Den, som bär fram till dig din faders bud,
Den hör du ej, den vill du qväfva, hämma!
Säg, vill du vara döf blott för din Gud?

* * *

Från fru Märta ingick ett bref med nya under-
rättelser om Regina. Hon hade fortsatt sina spaningar
och slutligen fått veta att Regina af en fru, för hvil-
ken hon sytt, under det denna tillfälligtvis vistats i
staden, blifvit ifrigt uppmanad att flytta till Stockholm,
der arbetspriserna för en klädsömmerska af hennes
skicklighet ställde sig vida högre än hvad hon här
kunde påräkna. Genom hennes bemedling hade Re-
gina ock erhållit anställning å en större syateljé der-
städes; af denna anledning var det hon öfverflyttat
dit. Men om hennes bostad visste man intet.

Genom dessa underrättelser kände sig väl Krister lugnad i fråga om orsaken till hennes ditflyttning; men huru han skulle få reda på henne, var honom ännu fullkomligt oklart. Efter att hafva tänkt hit och dit stannade han vid beslutet att vända sig till fru Hall, hofrättsrådinnan, för att om möjligt genom henne få reda på de olika syateliererna i hufvudstaden.

Nästföljande söndagen vid middagstiden kom han för detta ändamål gående öfver Gustaf Adolfs torg, då hans väg mot Arsenalsgatan spärrades af den folkmassa, som der samlats för att åse den framtågande vaktparaden. Han ville icke bryta sig igenom utan stannade, han med. Ljudet af trumhvirflarne lät nära; det skulle icke dröja många minuter, förrän vägen vore fri.

Man hade bildat öppen gång; Krister stod bland de främste å ena sidan och såg midt framför sig ett fruntimmer med en liten flicka vid handen. Han kände ej fruntimret; men den lilla flickan påminde honom så lifligt om hans lilla Brita, att han en stund stod och såg åt henne under väntan, att hon skulle vrida på hufvudet och derigenom för honom möjliggöra att få se hennes ansigte. Men hon vred icke på det; och så drogs hans uppmärksamhet för ett ögonblick åt annat håll; ty paraden närmade sig, musiken spelade upp och allas ögon riktade sig mot den ståtliga tamburmajoren och hans efterföljande trupp.

Då kände Krister att någon vidrörde hans hand; han såg ned och fann att det var den lilla flickan som korsat gången och nu stod bredvid honom, seende upp emot honom med sina stora, allvarliga ögon. »Far», sade barnet, »kommer du nu? Jag har sagt mor, att när du blifvit bättre, skall du komma.»

Ett ögonblick gick det omkring för Krister; i det nästa tog han upp barnet i sin famn, slöt sina armar hårdt om det, som fruktade han, att det åter kunde komma bort för honom, och under det klarinetter, messingsinstrumenter och trumhvirflar täflade om att fylla luften omkring honom med sina toners ljud och oljud, hörde han, kände han, visste han ingenting annat, än att Gud af stor barmhertighet återgifvit honom hans barn, och att för ljudet af dess stilla, oskuldsfulla lilla röst allt annat för honom vek undan och förtonade.

Tramper af den förbitående truppen var öfver, folkmassan upplöste och spred sig; det fruntimmer, med hvilket Brita följt, kom fram till dem för att återtaga det af modern henne för en stund anförtrodda barnet. Men deraf blef ingenting. Krister lofvade att utan dröjsmål följa Brita hem till hennes mor, om han blott finge uppgift om deras bostad. Han fick det; och utan att släppa barnet ur sina armar, skyndade han dit.

Och så stego de in i rummet.

»Mor», sade Brita med en varm glans öfver sitt

lilla väna anlete, »ser du, att jag hade rätt. Nu är far bättre och nu kommer han; nu blir han alltid hos oss!»

Krister satte ned barnet på golvet och räckte Regina sin hand. »Kan du förlåta mig», sade han; »vill du taga emot mig?»

Det låg något så ödmjukt bedjande i hans stämma, och tårarne trängde sig fram ur hans ögon. »Vill du taga emot mig?» upprepade han.

»Är det verkligen du, Krister?» sade Regina, dröjande och tveksam. »Hur har du blifvit så förändrad — så omskapad? Sådan drömde jag mig dig — men det var ju bara drömmar. Du *var* icke sådan. Jag vet icke... förstår icke...»

Hon vände icke sina ögon ifrån honom, men hon kunde ej fortsätta; hans nya uppenbarelse alldeles öfverväldigade henne.

Brita gick fram till modern, smög sig intill henne och slog omkring henne sina armar, så långt de räckte. »Säg ja», bad hon, »du har ju bedt Gud om detta hvarenda dag; är du då icke glad nu?»

Och Krister steg henne närmare, han utbredde sina armar och slöt henne i sin famn. »Du vill», sade han, »jag känner det. Må Gud välsigna dig!»

Och i djup sinnesrörelse böjde Regina sitt hufvud mot hans axel; hade då drömmen blifvit verklighet, skulle hennes vissnade lycka slå ut på nytt!

V.

I den stora Lundska snickerifabriken gick arbetet dag efter dag på vanligt sätt. Man hade redan hunnit in i april. Vintern var således förbi. Öst vinden blåste väl ännu kall och skarp kring torg och gator, men regnet hade sköljt bort is och snö, dagen hade långt sig och de första vårblommorna spirade upp som bäst å tegar och gården utanför tullarna.

Under ytan af det hvardagliga lugnet bibehöll sig dock alltjemt och växte ett doft missnöje bland fabriken's arbetarpersonal.

Gamle fabrikör Lund hade under många år med jernhand styrt affären. Hans grundsats hade varit att för det mesta möjliga arbete gifva den minsta möjliga lön; ingen visste att förtälja om något afsteg från den regeln. Men med öfverlägsen skicklighet hade han ledt och utvecklat fabriken's verksamhet; den var en småsak, då han öfvertog den, nu var den en ibland de största i branchen; och huru än konjunkturerna vexlat, hade hans arbetare dock aldrig behöft stå utan den förtjenst, han tillförsäkrat dem. En och annan af de äldste ibland desse visste än att förtälja

om rykten, som vid den tid, då han inköpte fabriken, omsväfvat honom och lagt ett tvetydigt ljus öfver hans person och ännu mer öfver uppkomsten af hans förmögenhet; men ingen hade dock någon verklig reda på saken och dylika rykten, det visste ju alla, spredos lätt utan minsta fog. I den mån hans förmögenhet växte, ökades ock hans anseende. Under det hans hustru lefde, förde han ett stort hus och man hade aldrig hört att han nekade sig något af detta lifvets goda; efter hustruns död och med tilltagande ålder blef han mera enstöring. För sina arbetare tycktes han dock alltjemt anse fullkomligt obehöfligt att i det der »lifvets goda» vinna någon ökad del.

»Ger man dem mer än det minsta möjliga», sade han, »så förderfvar man dem. De bära det blott till krogen. Den är oklok, som slår mer olja i maskinen än den behöfver; öfverskottet flyter bara bort.»

Men inom arbetarepersonalen funnos allt flera, som ej ville erkänna sig vara maskiner. Det yngre släktet, som i folkskolan fått bättre undervisning än sina föregångare, tillgodogjorde sig på vida mer tillfredsställande sätt än dessa de möjligheter till en höjd utveckling, som bättrad sed och lag inom samhället erbjödo dem. Allt flere visste i lif och lära bevisa att äfven arbetaren var människa och att hvad som för häfdandet af människovärdet kräfdes, borde komma jemväl honom till del.

Hvad kräfdes då för häfdandet af människovärdet?

Man svarade väl sedan gammalt och på goda grunder att härför framför allt kräfdes en religiös utveckling, som för menniskoanden öppnade utsigt öfver evigheten, öfver människans gudomliga ursprung, hennes himmelska mål. Men tidens målsmän ryckte för egen del på axlarne åt det svaret. Hvad kräfde de män, som i skriftställarnes, i embetsmännens, i näringsidkarnes, i affärsmännens skilda led uppbyro samhället och tillvaratogo dess uppgifter — hvad kräfde de i främsta rummet för häfdandet af *sitt* menniskovärde? Ett ordentligt vederlag för sitt arbete. Huru skulle de annars mäga fullgöra sina värf? Att taga deras arbete, men såsom en god del af betalningen lemna dem anvisning på en omtvistad himmels förmaner, att under vissa förutsättningar efter döden utbekomma — det vore ju ett gäckeri, som, om det öfverfördes i handling, skulle hafva till följd samhällets upplösning och undergång.

Den ledning, arbetarne behöfde vid afgifvandet af sitt svar på spörjsmålet, gafs dem här. De behöfde blott ordagrant återgifva hvad deras tidigare mognade medbröder inom samhällets stora familjekrets på samma fråga svarat. Och så skedde, att de mer eller mindre snabbt, mer eller mindre manstarkt samlade sig kring krafvet om ett ordentligt vederlag för sitt arbete.

Det var detta kraf, som bändt sig fram äfven inom personalen vid Lunds snickerifabrik.

Och icke underligt. Ty bland arbetarne derstädes rådde mycket armod. Desto bittrare kändes det för dem att se huru principalens rikedom växte; de visste, att det åtminstone till någon del skedde på bekostnad af deras rätt.

När de vid ett eller annat tillfälle förut framställt begäran om ökad aflöning, hade den alltid afvisats. Gamle fabrikören lät icke tala vid sig i dylika stycken. »Den, som icke är nöjd, får gå!» — det var hans enda svar.

Men nu hade han på senare tiden varit mycket klen till helsan; han hade nödsakats draga sig mer och mer tillbaka från de dagliga göromålen, hvilka i stället handhades af hans son, Fredrik Lund, den ende qvarlevande af hans barn. De öfriga hade dött som små. »Unge Lund», som arbetarne vanligen kallade honom, var icke lik sin far; det var nog en duglig och insigtsfull man, men han hade icke sin fars kärfva lynne och arbetarne voro inom sig öfvertygade, att han icke af egen drift vidhöll faderns stränga regemente.

Så hade förhoppningarna vuxit att med hans bistånd vinna de bättre vilkor, man så länge känt sig behöfva. Men om det icke skulle lyckas? Om gamle Lund icke ens nu skulle gifva med sig? Hvar och en visste hvad man på den frågan *kunde* svara; men man drog sig för att uttala det.

Redan hade man någon tid kunnat se, hurusom

arbetarne vid den dagliga arbetstidens slut icke alltid som vanligt gått en hvar till sitt, utan i stället vandrat nedåt gatan i skilda flockar, af hvilka en eller annan slutligen begifvit sig in på ett enskildt matställe, der man då och då brukat få för sammanträden begagna ett gårdsrum. Det var ock för sådant ändamål ett antal af arbetarne nu samlats dit. På det ena mötet efter det andra hade de lagt råd om hvad de skulle kunna göra för sin ställnings förbättrande; man skulle denna afton ändtligen fatta beslut.

Många skilda typer representerades i den samling, som fyllde rummet. Man såg der åtskilliga redan grånade män, hvilkas lugna blick och fårade drag tillsammans buro vittne om en vunnen lifserfarenhet af det slag, som höjer insigten och förädlar viljan — den arbetartyp, som med sin prägel af personlig kraft, parad med lugn sjelfförsakelse och stilla försynthet, fyller betraktaren med vördnad; man såg ännu flere, hvilka tillhörde den mycket vanliga bildningstyp, som lagas af utifrån lånade men aldrig inombords sammansmälta materialier och som därför aldrig heller gör intryck af något verkligt personligt — blott af ett mer eller mindre lyckadt återljud. Så företedde sig der ock den sjelfviskhetens typ, som fostras af råhet och njutningslystnad, den likasom i djurverlden så mångskiftande vilddjurstypen inom samfundslifvet; och slutligen också den, hos hvilken grunddragen af alla de öfriga framskymta utan att, vare sig på

grund af ungdom eller af andra orsaker, något af dem ännu bragts till mognad. Med frånseende af det yttre och tillfälliga erbjöd således samlingen just samma hufvudtyper, som möta iakttagaren öfverallt i samfundslifvet, det må röra sig högt uppe eller djupt nere — också ett vittnesbörd om den inre likhet, som med hvarandra i det dolda förbinder de skilda lagren inom det menskliga samhället.

Det var icke svårt att på den olika grad af betänksamhet, som i tal och miner utmärkte de församlade, särskilja de gifte från de ogifte. De förre förhandlade med djupt, ja, bekymradt allvar, under det de senare jemförelsevis lätt rörde sig med de framlagda frågorna. Man hade på nytt afhandlat betalningsförhållandena här, jemförda med dem vid andra likartade arbetsföretag; man hade ännu en gång slutat med att finna personalen vid Lundska fabriken obilligt behandlad.

En gråhårsman, äldre dock till utseende än till år, tog ordet. »Det finnes ingen af oss», sade han, »som ej haft sin bittra erfarenhet af hur allt på senare tid har fördyrats. Hvad hustru min går till torget med nu, räcker inte till för stort mer än hälften mot hvad hon förr kunde köpa för'et. Men på så smal kost kan en inte hålla krafterna uppe. Underligt att gamle Lund ej begriper det. Vi få allt göra hvad vi kunna för att få påökning.»

»Ja», sade en annan, »nog få vi slita hårdt för

att komma igenom. Men konsten är att veta, hur man skall bli god till att få det bättre. Gubben har aldrig varit lätt att ta's med.»

Det blef tyst en stund.

»Gamle patron», sade en af de yngre, »kostar mer på sina fyra hästar än på ett tjog af sina arbetare. Han sätter för sina vänner till en enda middag mer än vi ha att lefva på under ett par månader.»

»Nånå», sade en äldre arbetare, »hvad tjenar det till att öfverdrifva. Det är ju ingen under att husbonden skall ha det bättre än tjenarne. Det unna vi ju honom, hvarenda en. Men godt vore om han förstode att också vi äro menniskor, som bero af tiderna.»

Det blef åter tyst.

»De rike», förklarade en af de yngre, »förstå inte sådant förr än man lär dem det. Vi kunna börja deras undervisning när helst vi vilja. Olsson, skomakaren, har rätt; han säger vi ha dröjt alldeles för länge.»

Ingen upptog hans yttrande.

»Mycket beror på», sade en af de äldre betänksamt, »hur pass unge Lund betyder. Den gamle ger sig inte för någon af oss.»

»Neej», instämde en annan. »Och inte heller för son sin. Skola vi komma ur fläcken, få vi allt göra som andra. Det blir annars som det är. Och vi som inte ha andra än oss sjelfva att tänka på, ha

länge varit vissa att det enda vi ha att göra är att hugga till och göra *strejk*.»

Det var det väntade ordet.

Sedan det sagts, blef det åter tyst.

Men efter en stund upptogs det på nytt och slogs fast. Alla de unge förklarade sig vara ense derom; annat medel dugde icke. De äldre upptogo det med bekymmer och motvilja; det gällde mera för dem än för de andra och hvem visste hur utgången skulle bli? Hvem visste, om de ej till slut skulle hafva mera förlorat än vunnit på en sådan här fejd? Gamle Lund skulle ej lätt låta sig sättas ur sadeln. Och var det ens omöjligt att han kunde få andra arbetare? Hur skulle det då gå för strejkarne, för deras hustrur och barn?»

»Andra arbetare?» — Det behöfde man icke frukta för. Så pass hederskänsla hade nu för tiden hvar arbetare, att han icke läte sig bruka af de rike i kriget mot de fattige. Och funnes någon så lömsk att han sveke, skulle han få bittert ångra sig!

Mot dylika hotelser uppträdde några af de äldre. Men stämningen hade höjts. Kraftorden slogo mest an och slutet på öfverläggningen blef, att man enade sig om kraf på viss ökning af aflöningen samt om arbetsinställelse, derest godvillig uppgörelse icke kunde åstadkommas.

Första åtgärden måste dock blifva att förmå *hela* arbetarpersonalen att vara med om äfven senare delen

af sagda beslut. Och om detta, såsom man ansåg, skulle lyckas, borde vidare några personer utses att frambära arbetarnes fordringar samt å deras vägnar föra underhandlingarna med principalen.

Men alla visste att öfver dem, som i detta ärende skulle få att göra med gamle patronen, de svåraste molnen måste komma att urladda sig, de svåraste följderna antagligen slå ned. Derfor undandrogo sig de föreslagna, den ene efter den andre.

Detta väckte förtrytelse.

Så tog då en af de äldre ordet och förklarade att han skulle mottaga uppdraget, om de derjemte gifve det åt en af hans kamrater bland snidarne, Krister Bröms. Ingen borde kunna föra deras talan så bra som han; visserligen var han nykommen, men hans yrkesskicklighet och hans uppförande hade tillvunnit honom aktning bland kamraterna och man visste att unge Lund satte stort värde på honom.

Krister Bröms? Den der, som trodde han var på bönemöte? Man visste att han var »läsare» och »fantast» — men lika godt: i detta fall skadade det icke. Fråga kunde dock bli, om han ville åtaga sig uppdraget? Han var väl i grunden litet förmer än en vanlig arbetare och hade visat sig bra tillbakadragen och osällskaplig. Det kunde vara ovisst, om han alls ville vara med, helst han hörde till dem, som hade allra bäst betalt. Men ville han, vore nog valet klokt. Och så valdes han då, att tillsammans

med den, som erbjudit sig, och en af de yngre vara arbetarnes taleman.

Under de närmaste dagarne förhandlades sammanträdets beslut man och man emellan å verkstäderna under arbetsraster och om qvällarne i hemmen. Der afgjordes den af hustrurna; de flammade genast upp och gingo till storms emot männens betänkligheter. Ingen kände såsom de huru tungt, släpsamt, utpinande det var att dag efter dag, månad efter månad kämpa för lifvet med alltjemt otillräckliga medel; icke få af männen lade på dem skulden för det minskade eller försämrade kosthållet och till och med lemnade det hem, hvilket de kände såsom ett sjunkande skepp, för att på krogen åtminstone för stunden glömma de växande bekymren. Med sådant var omöjligt att utstå. Vida hellre än detta: öppen fejd!

På verkstäderna utvecklade sig stämningen i samma riktning. Hvardagslifvets entoniga visa verkade så söfvande; hvad under om man kände sig tilltalad af trumhvirflens friskhet! Här lockades man af en sådan; hvarför ej låta den ljuda ett tag, ett kraftigt, samlande, väckande tag? Och sen hade man att draga svärdet; skulle ensamt arbetaren höra till de vapenlöse?

Man hade frågan afgjord förr än man närmade sig Krister Bröms.

Det var sant att han höll sig mycket tillbakadragen. Man kunde nog med sanning säga att han

med kamraterna vid Lundska fabriken hade utom arbetet ingenting gemensamt. Hans öppna vänliga väsen i förening med det erkännande, man egnade hans yrkesskicklighet, gjorde honom dock på det hela omtyckt; äfven i de flockar, der man minst tålde »böнемannen», fanns alltid någon som höll honom ryggen fri. Ty äfven bland dessa hade den erfarenheten gjort insteg att ett religiöst och sedligt intresse icke behöfde utgöra bevis på falskhet och hyckleri; man kunde vara nykterhetsifrare, skriva in sig i goodtemplarloger, gå i kyrkor och på bönesalar och ändå vara en bra karl och en god kamrat.

Från början af april hade Krister förhyrt en enkel liten lägenhet i utkanten af staden; sedan det väl lyst ut för honom och Regina hade vigseln skett, och de hade just i dagarna tagit sitt gemensamma hem i besittning. Huru spirade icke lyckan derinne ny för hvarenda dag! Krister förstod icke huru det kunde vara möjligt, att sådana erfarenheter af hjertefrid och inre glädje kunde beskäras honom, som genom sitt usla beteende mot Regina och deras lilla barn borde hafva öfver sitt hufvud nedkallat Guds svåraste straffdomar; men Regina skakade på hufvudet och frågade, om icke det var straff nog, att han för deras skull måste försaka en lysande konstnärsbana och i stället förnöta sina krafter på arbetet i en snickerifabrik. »Den fabriken», utropade då Krister, »det är ju genom den vi ha all vår lycka! Det är ju den, som

ger mig det arbete, som bereder oss vårt dagliga bröd! Skulle du föredraga att svälta ihjäl med en halffärdig konstnär!»

Trädde så en söndagsmorgon in i hans hem en flock af hans kamrater. Deras ärende var att meddela honom arbetarpersonalens beslut att hos vederbörande framställa kraf på höjd betalning vid äfventyr af arbetsinställelse samt vidare att den uppdragit åt honom att med tvenne andra å personalens vägnar föra underhandlingarna med fabrikören och hans son.

Krister kände sig oangenämt öfverraskad.

Sjelf hade han icke ifrågasatt någon förhöjning af sin arbetslön. Han var nöjd. För föga mer än tre månader sedan hade han gått från den ene arbetsgifvaren till den andre utan att förr än här lyckas få arbete; skulle han nu just här ställa sig i spetsen för en rörelse, hvilken han anade skulle uppfattas såsom föga mindre än en revolt? Hur otacksamt, hur nedrigt skulle icke ett sådant beteende förekomma den unge fabrikören, med hvilken han så nyss aftalat sina villkor och hvilken dervid visat honom så mycket tillmötesgående? I händelse denne blefve vredgad och afskedade honom — hvart skulle han då taga vägen? Utan arbete, utan tillgångar, måste han då i ett ögonblick se hela sin ställning förstörd, se sin nya lycka sköflad, se sig ur stånd att såsom vederborde sörja för de sina, dessa, som på grund af hans fel fått så länge bida och lida!

Och åtog han sig arbetarnes uppdrag — hvad skulle man säga och tro om honom hos hofrättsrådets och i Storby?

Åtog han sig det deremot icke, vägrade han att vara med om beslutet — i hvilken ställning skulle han väl då komma till arbetarne, till dessa, som dock voro hans kamrater? Voro ej deras kraf befogade? Visste han ej, att deras ekonomiska bestånd höll på att alldeles omöjliggöras? Skulle han då kunna vägra att åtaga sig deras uppdrag eller att med dem göra gemensam sak endast därför att detta vore stridande emot hans eget intresse? Vore icke äfven här fråga om sjelfförsakelse såsom en bjudande pligt?

Han kunde icke tveka härom. Och dock kändes honom hjertat tungt. Skulle han verkligen tvingas att släppa sitt vunna tag för att kastas ut i bränningar, der möjligen endast förderf väntade honom såväl som desse, hvilkas ärende han ginge?

Han frågade, om de ej i hela sin stora skara egde bättre taleman än hvad han kunde blifva, han, som vore så ny i deras krets och icke någon enda gång ens sett den gamle fabrikören?

Nej, de hade ingen bättre. Och de visste, att han hos den unge Lund stode mycket väl. De trodde, att denne i följd af sin fars sjuklighet hade mycket mera att säga nu än tillföre; och de voro vissa, att Bröms ej skulle vilja ensam svika hvad alla de öfriga varit med om.

Nej, han kunde det icke. Han hörde sjelfforsakelsekrafvets svärdshugg hvina, han kände svedan deraf — men han mottog deras uppdrag och lofvade handhafva det efter bästa förmåga.

Under det deras samspråk pågått, hade Tralle ditkommit. När efter lemnadt besked de öfriga gingo, stannade Tralle kvar.

»Jag såg att det kostade på dig», sade han. »Och det är ju ingen under. Du får nog otrefligt af det här. Men du har en utväg.»

»Hvilken då?»

»Vänd hela bråten ryggen», återtog Tralle. »Packa din nattsäck och gif dig åstad! Det våras derute allt hvad det hinner, jag har varit ute och ströfvat ett par da'r och den gamla reslusten inom mig växer med hvar minut högre. Känner du icke huru själen inom dig snappar efter luft? Jag har gått och drönat i skacklorna alldeles för länge och är fullt besluten att med snaraste börja mitt gamla fria vandringslif. Kom med, broder! Du är lika litet som jag skapad för trældomsoket; under det har du ju redan hunnit bli fördystrad och tung, du den glade, muntre, oförbrännelige Krister Bröms!»

»Käre broder Tralle», log Krister, »den gamle kamraten finnes icke mer; för mig ter sig nu min ystra tid mindre lockande än min dystra. Jag nekar ej att jag understundom, som du säger, snappar efter luft; men den luften finner jag icke der jag förr sökte

den. Du gör det heller icke. Tro mig, vän, du vinner mera på, äfven du, att slå dig till ro och arbeta hela året om; de 'resande' få med allt större svårighet plats, då de verkligen vilja ha den.»

»Ja», sade Tralle med vemod, »tiderna förändras, som konung Faraos klagade, — deri har du rätt. De här ungvalparna, som tro sig veta allt, ehuru de aldrig lärt ens veta hut, ha nog låtit mig erfara det. De titta åt mej och säga att patron aldrig borde lemna arbete åt sådana der »simpla strykare». Drumlar, som aldrig varit utanför tullarne, grina åt mig, som haft arbete hos de flesta mästare mellan Haparanda och Ystad! Nej, här trifs jag icke längre. Du kan nog ha rätt att jag bör slå mig till ro; jag tror det — men det blir då alldeles bestämdt icke här. Hellre neråt landsorten, der folket icke är fullt så katigt.»

Tralle böjde sig fram emot fönstret och såg ut.

»Här ser du ju gatan», sade han med spefullt deltagande. »Är dig lyckan gunstig, kanske du ock någon gång får se en polis.»

Så öppnade han dörren till köket. »Det ser ut som hade du satt hushåll. Du blir riktigt en fogel i bur.»

»Går Svante med dig?» sporde Krister.

»Jag trodde det», svarade Tralle varsamt, »men han tyckes ha ändrat sig. Han säger sig erna fiska på närmare håll.»

Det låg en hop verktyg på ett bord i rummet. Tralle synade dem. Fick han så tag i en knif.

»Hur i hela världen», utbrast han, »har du fått fast i den här knifven? Den lånade jag i höstas åt Svante och han sade att han kastat bort den i...»

Tralle afbröt sig hastigt.

»I Storby kyrka», fortsatte Krister lugnt; »när han skulle stjäla kyrksilfret. Det var allt ett fult dåd, Tralle, han den gången fick dig att vara med om!»

Tralle stirrade på honom utan att svara.

»Skilj dig alldeles ifrån honom», bad Krister. »Han blir med hvar dag värre. Ditt kamratskap med honom gör dig olycklig.»

»Men hur vet du...?» frågade Tralle häpen.

»Jag hade blifvit innelåst i kyrkan», svarade Krister, »och var den som spelade gast.»

»Du... du... är från vettet!» utbrast Tralle.

Krister tog af sig rocken, vrängde upp högra skjortärmen och visade ett ärr. »Der är märket efter din knif, Tralle! Hade jag vetat att det var din, skulle du återfått den förr.»

Tralle tycktes hafva alldeles förlorat jemnvigten. »Ja», sade han, »om mig kan ingenting bevisas. En hederlig karl... har jag alltid varit. Men du har rätt... Svante är en farlig karl, en ruskig person; han skulle... *mörda* dig, om han visste att du visste att jag visste... lika godt: om han visste att jag

visste att du visste . . . och jag inte hade sagt honom det. Han skulle mörda både dig och mig. Du vet inte, du, hur han haft mig om halsen för det jag lurade honom, den der natten; jag tjöt, ser du, att di kom, men di kom inte, förstår du . . .»

Tralle försökte att le; men det ville icke lyckas. »Farväl med dig», sade han oroligt; »det är bäst för oss båda, att jag ger mig af, så fort som möjligt. Inte för det jag är rädd för Svante; men ser du, han har något kanaljeri i tankarne och du kanske skulle tro, att jag vore med om'et. Inte visste jag, Krister, att du, med allt annat du kan, också lärt dig svartkonst; men du är mig en märklig karl, du mäter dig nog med Svante! Behåll knifven, du; och farväl med dig.»

Utan att höra på hvad Krister hade att säga, tog Tralle sin hatt och sin käpp samt skyndade bort. Sjelf satte sig Krister vid fönstret och såg på hur våren kom i det gröna gräs, som spirade upp mellan gatstenarne närmast rännstenen. Så reste han sig och tog fram sin bästa bok; han ville se, om han icke der kunde få någon hjälp emot de vågor, som nu höjde sig i hans inre, något understöd i konsten att tåla nya hugg af det välbekanta gamla skarpa svärdet.

* * *

Nästa dag på morgonen begärde arbetarpersonalens deputerade företrädare inför den unge fabrikören. De fingro det och framlade de kraf, i hvilka, enligt hvad de upplyste, alla arbetarne utan undantag instämt.

»Utan undantag?» upprepade unge Lund, i det han mottog det papper, de räckte honom. »Jag hade väntat åtminstone *ett*.»

Han sände Krister en förvånad och ogillande blick.

»Sådana upptåg som detta», fortsatte han, »ha aldrig förut förekommit hos oss. Det antyder, att vi på senaste tid ej varit nog uppmärksamma vid antagandet af nya arbetare. Jag lofvar att detta fel med snaraste skall rättas.»

»Nå», tillade han; »om edra fordringar icke gillas — då blir det naturligtvis arbetsinställelse?»

»Vi hoppas», svarade Krister, »att det ej skall behöfva gå så långt. De önsknigar, vi framställa, äro icke i någon enda punkt öfverdrifna. Och jag är viss att äfven ni skall billiga dem, om ni dessförinnan vill besöka edra arbetares hem och der pröfva, om det är okynne eller nöd, som framtvingit deras begäran.»

»Ni förstår», sade unge fabrikören, »att afgörandet i saken icke ligger i min hand. Det är bäst att I sjelfve fån föra er talan inför min far. Jag skall höra efter när han vill taga emot er.»

Innanför kontorsrummen låg den gamle fabrikörens arbetsrum och innanför detta hans privata våning. Uti ett af rummen derinne fann honom hans son.

Med silfverhvitt hår, kalla skarpa ögon och djupt skurna anletsdrag satt den gamle mannen i en korgstol, lutande sig framåt mot ett bord, å hvilket lågo några böcker och tidningar. Men dem lemnade han ingen uppmärksamhet. Han trummade tankspridt å bordskifvan med fingrarne, under det blicken irrade ut i det obestämda.

Unge Lund förhörde sig noggrannt om hur hans far denna morgon kände sig; om hans andtäppa varit svår under natten eller om han haft ro.

»Jag har väl en timma i natt», svarade den gamle, »suttit derborta vid det öppna fönstret och kippat efter luft; jag har som vanligt tillbragt dubbel så lång tid med att vandra omkring i rummen. Men fram emot morgonen lugnade hjertat och jag fick sofva.»

»Kanske får jag nämna», yttrade sonen, »att arbetarne ha skickat upp en deputation på kontoret. De begära höjd aflöning. Vill pappa taga emot dem — och i så fall när och hvar?»

»Höjd aflöning», upprepade gubben; »jaså. Hvad går det löst på?»

»Det är kanske icke så obilligt», svarade den unge, »om man ser saken ensamt som en penningfråga. Men det förargar mig att det tydligen är en

ung arbetare, hvilken jag för blott några månader sedan antog och mot god aflöning, som visat sin erkänsla genom att uppvigla de andra. Han är åtminstone deras anförare och taleman.»

»Hvad är det för en?» frågade den gamle. »Hvad heter han?»

»Han är snidare, utomordentligt skicklig, det har jag sett», svarade unge Lund. »Mer vet jag icke om honom. Han heter Krister Bröms.»

Den gamle fabrikören ryckte till. »Hur var det?» frågade han, under det hans fingrar åter började trumma mot bordet, men nu mycket nervöst.

Sonen upprepade namnet.

»Det var besynnerligt... högst besynnerligt», sade fabrikören; »jag trodde den släkten... den familjen... var död... utgången... förbi. Från hvilken trakt är han? Hur gammal? Hur ser han ut?»

»Jag har icke mycken kunskap om honom», svarade den unge. »Han är ungefär vid min ålder, tror jag. Men jag kan ju kalla in honom, så får pappa fråga honom sjelf.»

»Nej», röt hans far och slog handen hårdt i bordet. »Hvad tänker du på? — Och dock», tillade han hastigt, »hvarför icke? Låt honom komma in.»

Ett par minuter senare stod Krister inför den gamle fabrikören.

Gubbens ögon riktade sig mot honom spanande och skarpt, men ändock med en viss egendomlig oro;

han såg på honom, vände derpå bort blicken, men fixerade honom strax på nytt. »Ni heter Bröms», sade han barskt. »Har ni tagit namnet?»

Krister svarade, att han ärft namnet efter sin far, och att denne tillhört en släkt, som länge burit det. På nya frågor om släktens boningsort och öden gaf Krister det besked, han kunde. Det var ju icke så mycket. »Jag var ännu späd», sade han, »när min far dog; och min mor talade icke gerna om hvad som rörde den gångna tiden. Hon tyckte nog med skäl, att jag ej visste hedra det gamla namnet och fann väl därför klokast att låta mig vara i okunnighet om dess äldre historia.»

»Ni var således en slarf?» sporde fabrikören.

»Ja», svarade Krister, »det var jag och väl mer än det. Jag bragte min gamla fattiga mor med sorg i grafven. Men jag betänkte det icke i tid; jag frågade blott efter mitt eget behag och hvad jag ansåg båta mig sjelf.»

»Nå, det är väl så än i dag?» sade fabrikören gäckande. »Det är ju ni, som sammangaddat våra arbetare?»

»Nej», svarade Krister, »det är det icke. Jag var väl tvärtom den siste, som tillfrågades. Och jag hade icke varit med om saken, derest jag icke känt det såsom en pligt att för mina kamraters bästa försaka mitt eget.»

»Såå?» yttrade fabrikören. »Ni ledes af så upp-

höjda grundsatser. Det låter ju förträffligt. Var god, om jag får be: utlägg saken litet närmare.»

Och Krister såg på den gamle torre skarpe mannen, såg hans spanande blick, hörde det gäckande tonfallet i hans stämma och fann att han här synbarligen stode inför en olycklig medmänniska, som icke visste något om det der själsgenomträngande svärdet, som icke hade reda på sjelfförsakelsens himmelska anor och den underbare förgångsmannen på dess törniga stråt. Huru skulle väl en sådan man förstå hvad här kunde vara att säga? Han påminde dock, så godt han kunde, om de många bland arbetarskarorna som icke visste af andra fröjder än hvad detta lifvet kunde bereda; vore det väl underligt, frågade han, om de klagade och förbittrades, då de sågo sig beröfvade ej blott all den glädje detta korta jordelif gaf andra, utan ock hvad de behöfde för att kunna draga sig fram utan daglig nöd och brist? Han undrade, om icke den rike arbetsgifvaren skulle öka sin egen glädje i lifvet genom att öka deras? Och han vågade försäkra att arbetarnes tillgifvenhet för sina arbetsgifvare vore den bästa skans, som kunde uppföras emot de anlopp, som från skilda håll egde rum i syfte att möta hugg med hugg, äfven med risk att derunder omhvälfva samfundsordningen.

»Det der», svarade fabrikören kort och kallt, »skulle vara bra om alla, både arbetare och arbetsgifvare, vore sådana der förträffliga människor. Men

ni glömmet att egoisterna, de, som ingen lust ha att försaka sig sjelfva, finnas fullt ut lika mycket bland arbetarne som bland arbetsgifvarne. Hvarför skola då de senare mata de förres sjelfviskhet? Det blir som det varit och är; man slåss om rofvet efter måttet af sina krafter. Er teori duger icke; åtminstone icke för denna syndiga verld.»

»Och ändå är hon ju gifven just åt den!» utbrast Krister.

»Vackert snack!» sade den gamle föraktligt. »Tror ni, att ni sjelf skulle kunna praktisera en så opraktisk lära? Nej, hvarken ni eller någon annan lär göra det.»

Kristers blick mötte hans. Såg han rätt: låg der icke bakom det der kalla, öfverlägsna, gäckande draget ett annat, som talade om — han visste icke hvad, något tungt mod, något lidande? Dock, han erinrade sig ju att den gamle var sjuk; det vore väl hans kroppsliga plågor, som gåfvo sig uttryck i det der draget.

Den gamle såg på klockan. »Säg edra kamrater», sade han till Krister, »att jag skall ge dem besked längre fram — i morgon eller i öfvermorgon. Gå nu.» — Och Krister bugade sig och lydde.

»Det kommer en herre till mig, en jurist, för resten mycket framstående», sade fabrikören till sin son; »han har ett par gånger begärt få tala med mig och jag har satt ut tiden till i dag, om en halftimme.

Jag vet icke hvad han vill. Håll dig emellertid hemma; är det affärer, skickar jag efter dig.»

På utsatt tid kom ock den väntade. Det var hofrättsrådet Hall. Han fann den gamle i hans arbetsrum, sittande vid kakelugnen och seende in i brasan. Med mycken artighet bad gubben hofrättsrådet sitta ner och sporde om hans ärende.

Och hofrättsrådet satte sig, framtog en hop papper ur ett stort konvolut och sporde, om han möjligen kunde få några upplysningar i ett mål, som väl vore ganska gammalt men dock ännu egde aktuellt intresse. Det rörde nämligen på det närmaste en ung man, för hvilken hofrättsrådet sjelf jemte flere hans anhörige mycket intresserade sig, en framstående konstnärsbegåfning, som af brist på medel stängdes från en annars lofvande utveckling, och som kanske, efter hvad det ville synas, borde kunna vänta något tillmötesgående af den, som mest... hm... vunnit på hans familjs ekonomiska undergång. Den unge mannens namn var Krister Bröms, han vore för tillfället anställd å fabrikörens eget etablissement. Kände möjligen herr fabrikören personen i fråga?

Den gamle fabrikören reste sig häftigt från stolen och drog ett par gånger hastigt efter andan; han sög in så mycket luft han kunde och satte sig sedan åter.

»Jag känner honom sedan i dag på morgonen», sade han. »Det är en fantast, men en aktningsvärd människa. Hvad önskar min herre att jag skall

göra för honom? — Ty det är väl meningen med besöket.»

»Alldeles», bekräftade hofrättsrådet. »Han behöfver understöd, ett ordentligt understöd, då han nämligen har familj att underhålla och borde kunna utan tvång af dagligt arbetsförvärf och derjemte utan uppskof egna sig åt studier; han är redan tjugofem år gammal, och har således ingen tid att förlora.»

Den gamle fabrikören såg på hofrättsrådet. Det kalla, stränga, stickande i blicken märktes knappt; det tungsinta, mörka, lidande låg i förgrunden. »Om jag», sade han, »annars har lust att godtgöra hvad jag en gång för länge sedan felat, så har jag visserligen heller ingen tid att förlora. Jag har en hjertåkomma, som när som helst kan taga mitt lif. Mina nätter äro svåra. Jag går här i rummen timme efter timme och gamla minnen, gamla anklagelser stiga då upp ur det tysta; jag har icke varit van att bry mig om lappri, jag har hela lifvet haft att sörja för mig sjelf och jag har gjort det efter bästa förmåga. Men jag gick en gång till väga på ett sätt... allt nog; jag ville nu gerna ha det ogjordt. Men det är för sent. Säg mig, herr hofrättsråd: hör ni till det folk, som tror att det verkligen finnes en Gud?»

Hofrättsrådet kastade en undrande blick på honom. »Antagligen», sade han torrt, »finnes det någon grund till en föreställning som är så allmän; men

jag bekänner, att jag icke har nog erfarenhet för att närmare yttra mig i frågan.»

»Det är så äfven med mig», sade fabrikören med en gillande nick. »Men jag har på senaste börjat tro att han existerar, ehuru jag icke vet hvar. Ser ni: om någon talar med mig i telefonen, den här märkvärdiga apparaten, och jag tydligen hör röst och ord, så måste jag säga mig, att det är någon person, som åstadkommer talet och som således finnes, ehuru jag icke ser honom och icke vet hvar han är. Nåväl, herr hofrättsråd: då jag i mitt inre hör en röst tala om hvad ingen menniska vet mer än jag sjelf och som jag sjelf *icke vill* tala om: är jag icke då tvungen att härifrån sluta till existensen af en varelse, ett väsen, som mellan sig och mig sträckt osynliga trådar, genom hvilka han talar till mig, jag må vilja det eller icke? Och den varelsen är det väl, man plär kalla för Gud?»

Hofrättsrådet ville icke bestrida detta. Så tog han af sig och torkade sina glasögon, undrande hvad den gamle mannen egentligen ville komma till.

»Ja, så har jag tänkt», sade fabrikören; »och jag tror mig icke vara dum. Hvad presterna säga, har jag aldrig intresserat mig för. Men hvad jag sjelf har funnit, ger verkligen stöd åt deras påståenden. Nå, säg mig vidare, min herre: tror ni att de der egendomliga berättelserna om profeten från Nazareth verkligen ega grund?»

En motfråga om hvad detta egentligen hörde hit, sväfvade hofrättsrådet på läpparne. Men han betvang den. »Det är mig icke alldeles klart», svarade han ointresserad; »de vetenskapligt bildade torde i våra dagar mest anse att de der bibliska berättelserna äro mycket uppblandade med dikt, ungefär som alla andra legender — men att bedöma de frågorna ligger utanför min verksamhetskrets.»

»Alldeles, för hvad mig sjelf angår, min egen tankegång», utbrast den gamle; »och dock, min herre: om någon söker mig i den der telefonen, talar till mig gång efter annan men icke får tag i mig — är det då alldeles oantagligt att han skickar någon hit, någon riktigt betrodd, hvarför icke en son, att göra upp sina affärer med mig? Jag anser, att det vore ganska praktiskt — och säg mig: *om* det finns en Gud: hvarför skulle han icke vara praktisk?»

»Mycket riktigt», sade hofrättsrådet höfligt och höjde på axlarne; »hvarför skulle han icke vara praktisk?»

»Nå det gläder mig», återtog fabrikören belåtet, »att en så bildad man som herr hofrättsrådet gillar mina funderingar. Jag har först på senare sysslat med sådant här, är därför mycket intresserad af att få höra hvad andra tänka. Hur ställer sig min herre vidare till frågan om till exempel helvetet? Finns det eller finns det icke?»

»Herr fabrikör», utbrast hofrättsrådet med dämpad

otålighet, »jag har naturligtvis läst om allt det der i min ungdom, men jag påminner mig verkligen icke rätt hvad den teologiska vetenskapen ger för upplysningar i dessa stycken. Och i alla fall är ju saken icke dermed afgjord. Teologien är en mycket egenomlig vetenskap. I hvad fall som helst, det må finnas eller icke, så hör det icke till mitt fack.»

»Icke?» upprepade den gamle och fäste sin blick med ett skarpt och misstroget uttryck på honom. »Jag trodde i sanning, att herrar rättslärde och domare räknade det pinorummet såsom sista instansen för alla dem, med hvilka de icke här i världen lyckades få bugt. Men om det icke finns — hvarför räkna då alla kanaljer med det? Då gäller ju blott, att här i tiden gå slugt tillväga och tappert hålla ut?»

Han böjde sig bakåt i stolen och andades djupt.

Hofrättsrådet kände sig förargad. Hvad var väl det här för ett förhör? Men han kunde ej undgå att finna sig till en viss grad bunden. Om den gamle påverkades af fruktan för ett kommande evigt straff — hvarför ej begagna sig deraf? Situationen föreföll honom dock obehaglig. Hans eftergift för sin hustrus och sin sons öfvertalanden — nå, hvarför icke ock vidgå det egna intresset för unge Bröms och hans framtid — hade verkligen fört honom in i ett både löjligt och besvärande läge!

»Herr hofrättsråd», sade fabrikören och lutade sig på nytt emot bordet, »jag vet bättre besked. Så

länge man är ung och frisk och gentil och har ett trefligt umgänge och goda affärer, tänker man icke på hvarken Gud eller djefvulen, icke ens då man svär vid dem. Men när man som jag sett åren gå och nu, gammal och skröplig, står vid gränsen af lifvet — då har man svårt att undgå tanken på hvad som kommer. Och antag att en person under sitt förflutna lif handlat som en skurk, att han gjort menniskor olyckliga, förorsakat deras ruin, ja, deras död, men skött spelet fint och aldrig ertappats, aldrig rönt någon olägenhet af sin missgerning — skulle det vara antagligt, att han undsluppe hvarje påföljd af sina dåd i en annan verld, om det finns någon sådan, om det finns någon Gud?»

»Visserligen icke!» förklarade hofrättsrådet kort.

»Nej, jag tänker det», sade fabrikören bestämdt.

»Jag *vet* det. Det behöfs blott att den der rösten i telefonen börjar fråga: '*hvarför gjorde du så?*' — och den skapar ett helvete åt oss redan här. Men hur länge räcker det?»

Hofrättsrådets blick hvilade forskande på den gamle; det hade blifvit honom fullkomligen klart, att dennes ord inneburo en bekännelse, att de famlande tankar, åt hvilka han gifvit luft, voro framtvingade af agg, ånger och tysta qual. En viss medlidsam stämning bevekta honom att uttänka något svar, hvarmed han kunde mildra den gamle mannens dystra logik.

Skulle han säga att när vi dö, är nog allting slut?
Men den gamle hade redan motbevisat detta.

Skulle han då säga, att Guds godhet nog sätter en gräns för straffet? Att en ändlig missgerning visserligen icke belägges med ett oändligt straff?

Ja, han fann just denna reflexion passa. Och så sade han därför några ord derom.

Gubben drog med stor möda ett par djupa andedrag. »Det är ett intressant kapitel», sade han med mycken ifver, »och det är synnerligen angenämt att få höra en så kunnig mans mening derom. Men tag inte illa upp att jag icke kan gå in på den. Se, förutsättningen är icke riktig; man lär verkligen icke kunna tala om ändliga gerningar eller missgerningar. Herr hofrättsråd, *allt* är oändligt, *allt* hvad vi göra eller låta är i eller genom sina följder oändligt.»

Hofrättsrådet knäppte ihop händerna framför magen, böjde sig bakåt i stolen och såg frågande ut.

»Jo, tänk efter», sade gubben och torkade svetten ur pannan med näsduken; »vi antaga att två personer ha en transaktion med hvarandra, den ene t. ex. mottager en hop värdepapper af den andre; ingen vet om det mer än de sjelfva, papperen lemnas i god tro och under vissa förutsättningar. Dessa inträffa icke, papperen återfordras men mottagaren åberopar den skedda öfverlåtelsen och förnekar hvarje åtagande att återställa dem. Nå, detta är ju en timlig sak, tycker man. Men den besvikne har trott sig rikare

än han var, kan icke bära förlusten, gör konkurs och blir sjelfmördare; hans son tycker sig ana värre saker, som skulle svårt skugga faderns karakter, blir sjuk och grämer sig till döds. Kan man nu verkligen säga att dessa förhållanden blott tillhöra tiden? Nej, min herre; de gå in öfver oändlighetsgränsen, det är ju alldeles klart. Men icke blott dessa; *alla* våra gerningar torde göra det, äfven de små, obetydliga, omedvetna. Vi kunna icke alltid se det, men det måste vara så. Ty, jag säger mig: äro vi sjelfva odödliga, så äro ock våra gerningar odödliga; alla våra gerningar tillsammans — hvad äro de annat än vi sjelfva — är det icke så?»

Hofrättsrådet ryckte på axlarne. Han visste icke hvad han egentligen skulle kunna säga. Det var ju icke för att afhöra den gamle fabrikörens qvasi-filosofiska grubblerier han kommit hit; men alldeles tydligt var, att de återspeglade händelser ur gubbens eget lif. Han fann bäst vara att låta den gamle gå på — antagligen skulle hvarje försök att få honom till saken på andra vägar än hans egna, blott verka oförmånligt.

»De här områdena», sade han, »torde vara nog dunkla. Men likasom de straff, samhället ålägger, uppfattas såsom medförande den brottsliges försoning, synes man väl kunna antaga en försoning äfven på andra sidan tidsgränsen?»

Det spred sig ett uttryck af trött nedslagenhet

öfver den gamles ansigte. »Jag vet icke», svarade han, »hvad jag skall tro derom. Jag har mycket tänkt deröfver, men jag har icke kommit till någon klar öfvertygelse. Presterna predika ju om en »fräl-sare», men jag förstår icke deras dogmer. Blott så mycket vet jag, att *om* någon verkligen kunde göra allt ondt till godt, så vore saken icke omöjlig.»

Hofrättsrådet satt tyst. Han hade sagt hvad han kunde säga — hvad mer skulle han göra?

»Jag har tänkt mig», återtog den gamle och fäste blicken med ett begrundande uttryck på hofrättsrådet, »jag har tänkt mig det onda i verlden som en massa af orent giftblandadt vatten, hvilket sipprar fram från alla håll kring tufvor och stenar i en öofverskådlig myr. Skulle man nu kunna, frågar jag, tänka sig såsom möjligt att myrens egare kunde genom den leda en mäktig ström, hvars rena rinnande vatten under sitt lopp förmådde upplösa och förinta allt det orena och giftbemängda i de tusen tillflödena och således vid sitt utlopp kunde framställa allt klart och rent och godt? Derpå beror det. Ser ni: man talar så mycket om dylika saker i gamla utslitna ordalag, som alla känna men ingen förstår. Så är det ock med den der försoningen, ni nyss berörde. Jag förstår den icke; men finnes den — är den icke blott en fras: kanske skulle den motsvara en sådan der renande ström? Jag vet det icke; men jag har sagt

mig, att det kunde vara möjligt. Hvad tror ni, herr hofrättsråd?»

»Förlåt», genmälde hofrättsrådet en smula sträft, »jag är alltför obevandrad i dessa spörsmål för att tillåta mig något yttrande i dem. Men hvad ni säger om det rinnande vattnets underbart renande förmåga, är ju vetenskapligt bevisadt genom undersökningar af t. ex. Seinens renhetsgrad i Paris och vid dess utlopp i hafvet. Lika är ju förhållandet med Thames och jag förmodar äfven andra större floder. Edra hypoteser förefalla mig därför väl värda uppmärksamhet af dem, som syssla med dylika spörsmål. Men» — han såg på sin klocka — »tiden hastar. Skulle vi icke kunna återgå till mitt egentliga ärende?»

»Jo, för all del», svarade den gamle. »Men dessförinnan blott en fråga: skulle min herre icke vilja vara så vänlig och hjälpa mig med att uppsätta mitt testamente? Jag har länge uppskjutit dermed; det förefaller mig dock som om tillfället just nu vore det bästa. Får jag anlita er hjälp?»

Hofrättsrådet hade ingenting deremot. Han satte sig vid skrifbordet, fabrikören framtog papper och lade framför honom. »Skrif blott», sade han, »att Krister Bröms eller hans efterlevande bröstarfvingar skola vid mitt frånfälle i all min qvarlåtenskap, lös som fast, taga lika lott med min son Fredrik, mitt enda qvarlevande barn och ende arfvinge.»

Hofrättsrådet skref.

»Är det färdigt», frågade gubben.

»Det är färdigt», svarade hofrättsrådet. »Men jag anser mig böra anmärka att detta förfogande antagligen skall komma att förefalla er son högst besynnerligt och möjligen föranleda rättstvist...»

»Min son godkänner det», afbröt den gamle.

Med en ringning tillkallade han en tjenarinna, som förständigades anmoda två af kontoristerna att infinna sig. Sedan de inkommit meddelade dem fabrikören att han upprättat sitt testamente; nu undertecknade han det i deras närvaro och bad dem underskrifva vitnesintyget. De gjorde det och aflägsnade sig.

Fabrikören tog papperet, vek det och inlade det i ett konvolut, som han sedan lemnade hofrättsrådet. »Det här ändras ej», sade han. »Min lifstid torde heller icke bli lång. Men som bevis på att jag menar ärligt vill jag säga er, att från och med i morgon inträder er skyddsling såsom tredje man i min affär.»

»Har ni nu», tillade han, »fått det besked, ni önskade?»

Den gamles röst lät åter kort, kall, affärsmässig. Hofrättsrådet mottog testamentet och förklarade sin tacksamhet för visadt tillmötesgående. Han kunde tillagt att han aldrig öfvervarit en så ovanlig rättskonsultation som den nu tilländagångna; men han fann säkrast och bäst att säga ingenting, fattade blott

konvolutet med de papper, han medfört, och beredde sig att taga farväl.

»Min herre», sade fabrikören och lade sin hand på hans axel. »Jag har en son, min ende, en god gosse — för hans skull: har ni något emot att kasta de der papperen på elden? Jag vet ju, att de icke kunna innehålla något juridiskt bindande; men ändå!»

Utan att säga ett ord gick hofrättsrådet bort till kakelugnen, sköt in papperen och lät dem brinna.

»Tack», sade den gamle. Så skiljdes de.

* * *

Med tungt och oroligt hjerta återvände Krister under middagsrasten från fabriken till sitt hem. Han kunde icke undgå att förstå innebörden af de ord, unge Lund yttrat; det vore ganska antagligt, att, om än arbetarnes önskingar i allt väsentligt blefve bifallna, han dock skulle få umgälla sitt deltagande i deras sak med förlusten af sin plats. Möjligen skulle de vilja hålla honom om ryggen och göra hans sak till sin; men derom kunde han icke vara med. Vunne de sina önskningsmål, skulle det vara skamlöst af honom att för sin enskilda fördels skull ånyo sätta alla dessa många fattiga kamraters bästa på spel.

Och likväl — huru förkrossande, att i det ögonblick han varit i stånd att i någon mån godtgöra sitt usla beteende emot Regina och det älskade lilla barnet, åter svika deras tillit till honom, åter gent emot

dem vara den utblottade stackare, som långt ifrån att kunna underhålla dem, sjelf måste underhållas! Det gick en skakning genom honom; han kände kallsvetten tränga ut genom hvarenda por. Att ånyo behöfva lefva af Reginas arbete, att åter få se henne i händerna — skulle detta vara det mål, till hvilket hans nya väg bragt honom?

Hade han måhända tagit fel om vägen? Vore sjelfintressets klokhetskraf de rigtiga, hade den gamle fabrikören rätt i sina domar öfver kristendomens sjelf-försakelselära? Skulle han måhända hafva bort parera dennas svärdshugg — tänkt blott på de sina, blott på sig sjelf och afvisat hvarje tanke på sina bröders nöd?

Nej, det var honom omöjligt så tänka. Hade han icke läst de ljungande orden i Jakobsbrevet mot de rike, som undanhöllo sina arbetare lönen för deras mödor, om skördemännens rop, som trängt in i Herren Sebaots öron — skulle derur mer än en mening kunna dragas? Han kunde ej tro det. Hans pligt hade varit otvetydig. Efter bästa förstånd hade han fyllt den.

På halfva vägen mot hemmet mötte honom hans lilla flicka. Han tog henne i sina armar och bar henne — det var honom så ljuft att omkring sin hals känna hennes lilla mjuka arm, att hålla henne riktigt fast omsluten, att kunna när som helst kyssa hennes mun, hennes panna, hennes fina lilla kind.

Men i dag blandade sig något bittert i allt detta ljufva.

Och när sedan Regina trädde emot honom i dörren till deras lilla bostad, med det uttryck af stilla, strålände lycka, som efterträdt det forna tunga ve-modet — då kändes det, som ville hans hjerta brista. Hur svår, hur tröstlös föreföll honom icke sjelfförsä-kelsens väg!

Men den var ju, den skulle ju vara ett svärd genom själen, en det bittra lidandets väg? Och huru undergifvet hade icke hans mästare gått den! An-stode det då honom, att vid första motgång gifva allt förloradt, att klaga, som om något oförtjent ve-derfores honom, att glömma sin förtröstan, sin pligt att lyda, sin rätt att bedja, sin rätt att hoppas?

Och med den tysta suck, som höjde sig ur hans innersta, lättades det tunga trycket derinne. En liten strimma af ljus bröt sig igenom mörkret. När han åter styrde sina steg mot fabriken, kände han sig väl nedstämd, men icke hopplös. Han hade undergifvet lemnat sig sin Gud i händer; borde han väl då tvifla på dennes förmåga att hjälpa honom igenom?

Det dröjde icke länge, förrän han inkallades till fabrikören. I yttre rummet möttes han af unge Lund.

»Jag misstog mig i morgse», sade denne till ho-nom. »Mina misstankar mot er saknade all grund. Ni vill ju ursäkta mig dem?»

Hans ton var så vänlig; det gick en ljusflod af

goda förhoppningar genom Kristers inre, och han svarade lifligt, att det redan vore glömdt. Så fortsatte de båda in till fabrikören.

Denne satt som på förmiddagen framåtlutad i sin korgstol och såg de kommande i möte. Det låg ett uttryck af lugn öfver hans ansigte; det hade Krister icke märkt vid förra sammanträffandet.

»Hur var det?» frågade han Krister. »Sade ni icke i morgse, att ni bragt er mor med sorg i grafven?»

Krister jakade. Det var så.

»Hur kan ni bära det medvetandet?» sporde han vidare. Hans blick fäste sig skarp och spanande vid Kristers anletsdrag, öfver hvilka en skugga af sorg bredde sig.

»Jag kunde icke bära det», svarade han, »det sög ut, sönderslet mig, ända till dess jag lärde mig betydelsen af ordet om Guds sons blod, som renar oss af alla våra synder.»

»Guds sons blod»... upprepade den gamle otåligt. »Ord... fraser! Guds sons blod!»

Han tycktes försjunka i tankar.

»Den der frasen», sade han slutligen, »erinrar ju något om strömmen, det rinnande vattnet, som renar allt. Men blod — nej, det kan icke rena något.»

Ehuru han mera talade för sig sjelf, ansåg sig dock Krister böra lemna någon ledning åt den gamles tankegång. »Blodet», sade han, »är sym-

bolen för Guds sons sjelfförsakande kärlek till den verld, han ville frälsa; annars erbjuder han sig ju sjelf åt oss under bilden af ett lifsens vatten, lefvande vattenströmmar.»

Till en viss grad störd i sitt grubbel hade den gamle dock uppfattat Kristers ord. Han såg på honom med en något frånvarande blick. »Ni tycks ha reda på de här sakerna», sade han. »Det är just inte vanligt. Men det är heller inte alla, som bragt sin mor med sorg i grafven.»

Han satt en stund tyst.

»Det är möjligt», sade han slutligen, »att den der rinnande strömmen finns . . . att det, som ni sade, är Guds kärlek. Jag har inte haft anledning så mycket tänka på den hittills. Vi skola tala härom längre fram. Men jag gissar, att ni ock har erfarenhet at den store telefonbyggaren deruppe, som knyter vid sina ledningar djupast härinne och sedan talar till oss, antingen vi vilja det eller icke?»

»Ja, jag har det», svarade Krister allvarligt. »Det var grufligt — ända till dess jag lärde mig att sjelf begagna ledningen.»

»Hur då?» sporde gubben undrande.

»Jo», sade Krister, »jag besinnade ju, att kunde han med den der telefontråden från sitt håll tala till mig, så att jag hörde det, så borde jag ju ock från mitt håll kunna tala till honom, så att han hörde det. Och det gjorde jag.»

»Hur eget», sade gubben, under det ett leende bredde sig öfver hans drag, »att jag aldrig kommit att tänka på det! Ni har ju alldeles rätt — det kan icke bestridas.»

Efter en stunds tystnad tog han åter till ordet.

»Vi skola tala om aflöningsfrågan sedan», sade han. »Men dessförinnan har jag något att säga er enskildt. Sätt er.»

Och Krister satte sig. Hvad skulle väl nu komma? Den förra oron trängde sig hastigt öfver honom.

»En gång för långt tillbaka», sade den gamle med ett vekt tonfall i stämman, »gjorde jag er farfar och dermed äfven er far och er sjelf en svår orätt. Jag kan till min ursäkt säga, att, när jag gjorde den, beräknade jag icke hvarken dess omfattning eller dess följder; jag ansåg ock därför ganska länge, att skulden till hvad som inträffade, blott delvis var min. Den delen, som kom på mig, bar jag ock så lätt jag kunde. Men den har vuxit med åren och blifvit allt tyngre. Jag kan icke, vill icke längre bära den, om jag kan undgå det. Och då jag icke lär kunna detta, utan att i möjlig mån godtgöra hvad jag felat, har jag beslutat återbetala eller rättare något afbetala på min skuld till er.»

»Gör jag icke rätt häri, Fredrik?» frågade han sin son.

Denne jakade.

»Du gillar således mitt handlingssätt?» fortsatte

gubben; »du gör det, äfven om det skulle gälla hälften af din förmögenhet?»

Sonen såg ett ögonblick rådvill ut. Han kände sig oviss om fadern måhända talade i något slags hastigt påkommen sinnesförvirring,

»Hvad svarar du?» sporde fadern med sin vanliga torra, kalla ton.

Den löste sonen ur hans ovisshet. »Du vet», sade han, »att jag aldrig varit van att tvista med dig. Gör så som du anser rätt; jag är viss att det ock är det bästa.»

»Tack, min gosse», sade den gamle och rösten lät åter vek och mild. »Jag visste att du skulle svara så.»

»Nåväl, Krister Bröms», återtog han, »jag bjuder er att från och med i morgon inträda i min firma för en tredjedel af det nu bokförda faktiska kapitalvärdet och med rätt till tredjedelen af utfallande årsvinst. I det testamente, som jag i dag upprättat, har jag ock bestämt, att ni efter min död tar lika lott med min son i all min qvarlåtenskap. Så har jag sökt afbetala på min skuld, i hvad angår det ekonomiska. I hvad det andra angår, ställer det sig vida svårare att göra upp affären. Er farfar, er far kan jag icke nå; men gif mig åtminstone er egen förlåtelse.»

Krister hade under stigande förvåning åhört den gamles ord. Han visste icke om han hade fattat dem

rätt; alltsammans förekom honom så obegripligt, så öfverväldigande. Men gubben återförde honom hastigt till den nyktra verkligheten genom att på samma sätt som till sonen med sin torra kalla affärsmässiga ton rikta en fråga. »Är ni missnöjd med mitt anbud?» sporde han. »Vill ni ha mer?»

Förlägen reste sig Krister hastigt från sin stol, skyndade fram till den gamle, räckte honom handen och började en tacksägelse, som dock snabbt afklipp-tes af gubben. »Här är icke fråga om sådant», sade han snävt. »Går ni in på förslaget? Ger ni mig er förlåtelse?»

»Jag gör det», svarade Krister rörd. »Och jag vet, att Guds förlåtelse står öppen för er som för mig.»

»Godt», svarade fabrikören och drog djupt efter andan. »Då är det afgjordt. Och nu skola vi tala om aflöningsfrågan. Den är, jag säger det rent ut, alldeles öfverdrifven. Allt i deras fordringar är beräknadt efter nuvarande konjunkturer. Men när de ändras — hur skall det då gå? Principalens vinst räcker ej till att bilda någon förmögenhet, derur arbetarlönerna under dåliga tider kunna tagas. *Hvarifrån* skola de då hemtas fram? Det blir åter kif och strid, principalen måste inställa fabriksdriften och arbetarne stå brödlösa. Det blir slutet.»

Han hade talat kort och skarpt. När han tystnat, riktade han fortfarande blicken på Krister,

»Det är mig omöjligt», svarade denne undfallande, att i detta ögonblick ingå i någon tvist med er. Men låt mig göra ett förslag. Enligt ert nyss gjorda, af mig antagna anbud ingår jag från och med i morgon såsom delegare i firman för en tredjedel af dess kapital och vinst. Nåväl: jag föreslår, att firman godkänner arbetarnes kraf, men derjemte beslutar, att den förhöjning i utgifter, som häraf vållas firman, uteslutande påföres min anpart af vinsten, i enlighet med mitt nu härom gjorda yrkande.»

Den gamle fabrikören vände blicken till sin son. »Det är opraktiskt», sade han, »men det är hans rätt. Vi kunna ej ha något att deremot invända.»

Denne instämde med fadern. Saken var afgjord.

Och nästa dag meddelade unge Lund å de olika verkstadslokalerna, att arbetarnes begäran om höjd aflöning blifvit godkänd, hvadan den komme att tillämpas med början af näst ingående veckan. Men fabrikören undanbåde sig alla tacksägelser.

Af sonens ord till arbetarnes deputerade hade man dragit blott nedslående slutsatser; då nu under rättelsen om en lycklig utgång af saken gafs, blef tillfredsställelsen desto större. Och då man visste, att endast Krister Bröms närvarit vid pröfningen af arbetarnes kraf och fört deras talan, räknades utgången ensamt honom till förtjenst. Man ville bära honom på händerna.

Men sådana funnos ock, som med en viss förar-

gelse mottogo budskapet om godkännandet af deras kraf. För dem hade strejken varit önskemålet. Att detta icke uppnåtts, harmade dem. »Huru dumt», hviskade de emellan sig, »att vi icke begärde mer!»

Ett märkligt rykte spridde sig emellertid under dagens lopp från kontoret ut ibland arbetarne. Det sades att gamle fabrikören blifvit så intagen i unge Bröms, att han gifvit honom tillsynen öfver möbelsnickeriafdelningen och dessutom tagit honom in i firman. Detta lät ju förvånande, men det måste vara sannt; man såg det på unge Lunds sätt emot honom. De gingo af och an och språkade med hvarandra utanför kontoret på inre gården, de vandrade tillsammans genom verkstäder och magasin och sågo ut alldeles som ett par jemnställda vänner. Ryktet var således ganska säkert sannt — men i alla fall besynnerligt.

Och ingen fann hvad som skett besynnerligare än Krister sjelf. Då han föregående aftonen, efter sammanträdet inne hos fabrikören, återvände hem, kände han sig fullkomligt öfverväldigad af dagens erfarenheter. Han sade icke ett ord om dem till sin hustru; det föreföll honom som om hon, derest han sagt något, ovilkorligen måst tvifla om hans förstånd. Men sedan hon gått till hvila, lät han sina tankar och känslor fritt brusa ut i tacksägelser till den himmelske fadern, som så förunderligen styrt hans öden och särskildt denna dag låtit sin sol stråla fram så mäg-

tig och klar, just som de mörkaste molnen öfver honom samlat så tunga skuggor. Hvar hade de nu tagit vägen? Var det då verkligen sannt, att han ej mera behöfde på verkstaden för hvarje dag arbeta ihop hvad för det dagliga brödet behöfdes, utan att han ändå hade nog för sig och de sina, nog för att kunna utan att kränka deras rätt tänka på sina egna önskemål, nog för att kunna upptaga och fullfölja arbetet på sin utveckling till konstnär?

Ja, detta var ju den förunderliga, ofattliga sanningen!

Och då morgonsolen med en lekande stråle stack in i rummet och väckte Regina, som, förskräckt öfver att hafva försofvit sig, skyndade att få Krister vaken, lönade han henne med att förtälja hvad som inträffat. Men af det tvifvel, hvilket han beredt sig på att här möta, märkte han icke ett spår. Kristers mor hade före sin död meddelat henne vida mer än hon någonsin sagt Krister sjelf; allt detta ofattliga var för Regina blott ett bevis på Guds rättfärdighet och godhet.

»Och nu, du Krister», utropade hon med strålande fröjd, »nu kan du följa din kallelse! Nu stå ej längre jag och Brita i vägen för din konstnärsbana!»

* * *

Några dagar hade gått.

Inne hos sin far satt unge Lund. Det var sent på aftonen och han hade redan ett par gånger velat

taga godnatt af den gamle, som ju borde väl behöfva den hvila, han kunde få. Men gamle fabrikören hade alltjemt hållit honom qvar; »jag har icke på länge», sade han, »kännt mig så kry som dessa senaste dagar. Du behöfver icke alls oroa dig.»

Nu slog klockan elfva. Sonen reste sig på nytt.

»Nå, du får väl gå då», sade gubben. »Men *ett* har jag allt ännu att säga dig; jag har haft det på läpparne hela kvällen. Ser du, jag tycker icke om de der konstnårsdrömmarne, som flugit i Krister Bröms. Jag ville han skulle lemna dem, förstår du, och stanna här i firman.»

»Jag vet icke», svarade den unge, »om man kan säga att de 'flugit' i honom. De synas mig närmare vara en frukt af hans utveckling, snart sagdt, en naturnödvändighet för honom.»

»Tomt prat!» genmälde gubben föraktligt. »Jag har aldrig funnit konstnårsverksamheten sjelf vara någon nödvändighet för samhället. Naturen är konstnär — desse, som så kalla sig, äro endast hennes klena efterapare. Ha de nu ingenting annat att göra, så låt dem hållas; men när emot dylikt nonsens ställes en nyttig verksamhet, arbete i en god affär, som ger mer än hundra munnar bröd, då förefaller mig valet icke böra vara svårt att göra.»

»Jag tror ändå», sade sonen, »att Bröms icke alldeles ser saken på det sättet.»

»Men», sporde gubben, »du har sagt mig, att

han är icke blott en förträfflig arbetare utan ock en karl med sakkunnighet och energi?»

»Det är han», svarade den unge; »han har under dessa månader gifvit oss en mängd nya modeller för vår möbelornamentik och jag kan säga: höjt hela den branchen för oss på ett makalöst sätt.»

»Ser du», sade gubben, »affären behöfver honom. Du måste mer och mer egna dig åt kontoret; hvem skall leda arbetsdriften derute i verkstäderna? Du kan ej räcka till för allt. Med den konkurrens, som råder i vårt arbete, skall det ej dröja länge, innan vi äro öfverflyglade; och hur går det sedan? Nej, jag kan ej dölja för hvarken dig eller mig: Bröms måste lemna sina konstnärspaner och stanna här, egna sig åt affären och hjälpa dig; det torde annars en dag stå illa till med er båda och äfven med den afbetalning till honom, jag trodde mig hafva gjort.»

»Vill han det», sade den unge blidt, »skall ingen blifva mera belåten dermed än jag. Från första ögonblicket jag såg honom, har jag tyckt om honom. Jag är viss att vi skulle trifvas väl ihop.»

»Du är en god gosse, Fredrik», sade fadern med en varm blick på honom; »du är din moders afbild. Gud skall välsigna dig! Tala i morgon med Bröms om saken; det är bättre att du gör det än jag. Men säg honom gerna att det är min varmaste önskan. Och nu — godnatt med dig!»

Sedan sonen gått, satt den gamle en stund kvar

i sin stol. Han visste att andnöden inom kort skulle inställa sig och han ville vara beredd derpå. Men den kom icke såsom han trodde.

»Förunderligt!» sade han vid sig sjelf. »Sedan jag gjorde upp mitt skuldkonto med unge Bröms, har mitt slitna maskineri arbetat lättare än på flere år. Hur kan det egentligen komma sig? Huru kunna väl organerna i min gamla kropp veta om hvad jag haft för uppgörelser?»

Han släckte lampan och gick in i sin sängkammare. Der brann redan den lilla nattlampan; han satte sig i den stora länstolen i ena hörnet och undrade om han skulle våga lägga sig. Men blott tanken härpå gjorde honom orolig; han tyckte sig känna andnöden vara i antågande, luften derinne föreföll honom tung och qvaf, han gick åter ut i de andra rummen och stannade som vanligt vid ena fönstret i arbetsrummet, det, som låg närmast kontoret. Så öppnade han fönstret och inandades den friska rena nattluften; det var den enda vederqvickelse, han under sina långa dystra nätter hade att bestå sig.

Himmelens stjernor tindrade emot honom från det dunkla hvalfvet derofvan. Huru ofta hade han icke som nu stått och betraktat dem! Och dock föreföllo de honom denna natt så mycket annorlunda än förut; de glänste och glindrade emot honom så vänligt, så menande, alldeles så som de gjort, då han var ett litet barn. Ack, huru mycket skiljde dock

icke honom sjelf från den tiden! Hvar hade det lilla barnet, som då nickade igen till de vinkande himlaljusen, — hvar hade det blifvit af?

I hans inre trängde sig fram tanken på den stora strömmen, det mäktiga rinnande vattnet, som kunde göra alla sina orena tillflöden åter friska och rena. Hur var det den unge mannen sagt? »Guds sons blod» skulle kunna det — *det* skulle vara den mäktiga flod, som, uppsprungen från Guds eget hjerta, skulle genomströmma alla tider, alla åldrar, för att i sig samla alla syndiga människohjertans orena giftbemängda små rännilar och renade återlemna dem åt evighetens stora ocean, åt kärleken i Guds eget fadershjerta? Den gamles ögon tårades, hans bröst fylldes af en ousäglich längtan att få vara med, att få följa den sköna röda floden på dess förlossande färd; han knäppte sina händer och bad: »Herre... Herre... förlåt mig... och tag mig med!»

En underlig känsla genombäfvade honom: han hade bedit — hade ock hans bön gått fram? Hade denna bråkdal af en sekund varit nog för att föra hans hjertas suck till Herren i höjden? Kunde en sådan som han verkligen få tala med Gud?

Denna tanke öfverväldigade honom.

Åter började han sin tysta vandring genom rummen. Han kände sig så högtidlig till mods. Det var honom som om något underbart, något heligt inträffat: kände han icke inom sig, att han talat med Gud?

Så satte han sig i soffan i sitt arbetsrum. Der smög sig sömnen öfver honom. Han lutade sig mot det höga stoppade soffhörnet och somnade lugnt.

En liten stund senare smögo sig två män i mörkret längs med husen i det Lundska etablissementet. När de hunnit baksidan af boningshuset, midt emot det öppnade fönstret, stannade de.

»Hvad sade jag», hviskade den ene af dem till den andre, »står det inte öppet, hva'? Tror du inte jag tar reda på förhållandena, innan jag ger mig ut på expeditioner? Var nu inte feg, Tralle! Du behöfver bara varsko mig, om något skulle inträffa; hvissla till i tid — särskildt om du skulle se något ljus tändas i något af de andra rummen. Hälften af hvad jag får, blir ditt; men sviker du, vet du hvad jag lofvat. Du skall inte undgå mej!»

»Låt bli, Svante», hviskade Tralle, »gör'et inte. Det är orätt; du vet jag alltid bedt dig låta bli.»

»Orätt», fnös Svante arg. »Det är inte orätt. Det ha de bevisat, som veta mera än både du och jag. Gör nu bara som jag säger — det dröjer inte länge; kontoret ligger näst bredvid; jag var der här om da'n och sökte arbete, förstår du.»

Fönstret låg icke särdeles högt från marken; litet längre fram sluttade den starkt, men här var en tomlår tillräcklig hjälp för att göra inträdet lätt.

Tralle såg honom försvinna. Litet senare vittnade ett svagt ljussken från kontoret, att han inkommit dit.

Under stor oro ansträngde Tralle sina öron för att lyssna: skulle ingen komma, hörde han icke ljudet af hastiga steg? Han hade ju sjelf i Kristers bostad på eftermiddagen inlemnadt ett meddelande till denne, deri han antydt hvad som skulle ske. Hade man icke framlemnadt det? Skulle Krister möjligen icke förstått det?

Men han hade icke misstagit sig. Ljudet blef tydligare, stegen närmade sig.

Krister hade tillbragt aftonen hos sin vän Gustaf Hall. Denne hade följt honom på hemvägen och, under uppgörandet af lockande planer för en gemensam studieresa till Rom, hade han kommit att vandra med honom ända fram. Så skulle han gå in och se hur lilla Brita sof. Men Regina framlemnade Tralles meddelande och Krister insåg att han ej finge fördröja sig en sekund.

Gustaf följde honom än vidare. »Du kan ej veta», sade han, »om det icke behöfs!»

Nu hunno de fram. Tralle pekade på tomlåren och fönstret. »Han är redan der!» hviskade han. »Men jag är tvungen att hvissla...»

Svante hade brutit upp en låda i kontorspulpeten, der han vid sitt besök sett penningar ligga; han hade funnit något mindre antal sedlar och stoppat dem på sig. Nu var han i färd med låset till kassakistan.

Det knäppte och knakade, då han sökte bända upp det; ljudet väckte den gamle, som såg ljusskenet

och förundrad reste sig för att tillse, hvad som stod på.

I detta ögonblick ljöd Tralles hvissling.

Snabbt reste sig Svante, lyssnade ett ögonblick, förnam ljudet af steg i yttre rummet och skyndade ditut, för att hastigast nå fönstret.

Men just då hade Krister utifrån tagit det i besittning. Han hoppade ned i rummet och stod ansigte mot ansigte med Svante.

Denne hade glömt att släcka det ljus, han tändt på kontoret. I dess sken såg han framför sig två personer: den ene, gammal och grå, som han antog, fabrikören sjelf, den var icke farlig; den andre...

En stråle af vildt hat sköt fram ur Svantes öga. »Ställer du dig än en gång i min väg?» utbrast han. »Så skörda din lön — jag skall mäta bättre än sist!»

Han drog sin knif och sprang fram mot Krister med knifven i högsta hugg. Denne grep honom om armen, men han ryckte sig häftigt lös och stötte till...

Mellan honom och Krister störtade sig i samma ögonblick den gamle. I hans bröst trängde knifven in.

Från fönstret svängde sig Gustaf ned i rummet. Svante såg honom, förstod, att han måste söka sig ut genom något af de inre rummen och ilade dit. I nästa ögonblick hörde man huru ett fönster slogs upp och strax derpå ett tungt fall.

Den gamle låg utsträckt på golfvet. Krister böjde sig ned öfver honom och ville lyfta honom upp.

Han rörde afvisande på hufvudet. »Blott litet till», hviskade han, »på... af... be... talningen!» — —

Stum tryckte Krister en kyss på hans hand.

Öfver den gamles anlete lade sig ett mildt, vänligt leende, ett sådant, som ett tacksamt och ödmjukt barn kan le. Han mötte Kristers blick, lugnt, trofullt — så slöt han ögonlocken och drog en suck. Det var den sista.

Utifrån hördes Tralles röst, orolig och jämrande. Gustaf, som full af häpnad åskådat tilldragelsen derinne, skyndade till fönstret och frågade hvad det var.

»Som jag spådde, så blef det!» svarade Tralle klagande. »Svante ligger derborta under ett annat fönster, sönderslagen och blodig, han svär, men det hörs knappt, det måste vara mycket illa med honom. Det är skamligt löpa ifrån honom — men stannar jag, tar polisen mej och jag blir fast!»

»Ge dig af tvärt, Tralle», sade Krister; »vi skola sköta om honom så godt det är möjligt.»

Och inom ett ögonblick var Tralle försvunnen.

Krister satte husets folk i rörelse. Svante affördes till närmaste sjukhus; under vägen dit förlorade han medvetandet och dog innan morgonen grytt.

Tillsammans begåfvo sig Krister och kandidaten till Fredrik Lund för att meddela honom hvad som inträffat. De hade att berätta om ett nesligt dåd och en ädel handling; och den blide sonen, sin moders afbild, fick känna som en tröst att hans fader slocknat

i sitt lifs högsta ögonblick, i den stund, då han visade sig hafva lärt konsten att för andras bästa offra sig sjelf.

* * *

Fru Märta i Storby prestgård hade i likhet med sin make känt stor lust att få personligen lära känna Regina Bröms liksom ock att få se originalet till det lilla »englaanletet» å den vandringsstaf, Krister Bröms gifvit kyrkoherden. I det bref, hvaruti fru Stephanie underrättade dem om hofrättsrådets besök hos fabri-
kär Lund och om dess resultat, hade hon ock föreslagit dem ett besök i hufvudstaden. Det gick så. Dagen efter den natt, nyss skildrade händelse egt rum, anlände de dit.

Det behöfver icke sägas, att deras sammanträffande med sin förre skyddsling och hans familj å båda sidor var prägladt af innerlig tillgifvenhet och djupt allvar.

Fru Stephanie hade i sitt hem för dem anordnat ett litet enkelt samqväm. Sjelf hade hon ganska mycket fäst sig vid Kristers hustru, som ej blott på grund af sina inre egenskaper utan väl ock genom arten af sin sysselsättning varit i tillfälle att förvärfva ett sätt att vara, derå fru Stephanie satte mycket värde. Fru Märta jäfvade icke hennes omdöme. Med moderlig ömhet öppnade hon sin famn för icke blott det lilla intagande barnet utan ock för Regina, och

desså båda kände sig ju i sin ordning innerligt berörda af en hjertlighet, om hvars upprigtighet ingen möjlighet till tvifvel gafs.

Krister ditkom först något senare. Han hade haft en rådpläging med Fredrik Lund; den hade räckt längre än han beräknat.

Och under den hade unge Lund till honom framfört sin fars sista önskan.

Han omnämnde den nu.

Gustaf stod ögonblickligen i eld och lågor. Icke för något pris finge Krister taga hänsyn till den. Han måste följa sin innersta höga kallelse. Det vore helt enkelt hans pligt.

Fru Stephanie såg saken på samma sätt. Fru Märta kände sig tveksam. Men då Gud så förunderligen ledt honom fram till den efterlängtade möjligheten att utveckla sin så rika konstnärsbegåfning, föreföll det henne nästan upprörande att tänka sig allt i ett ögonblick omintetgjordt.

Kyrkoherden log. »Sådana», sade han, »äro dock icke sällan Guds vägar. I sjelfva segerkransen virar han törnet. Och han torde väl hafva sina skäl, hvarför han icke ens i medgångens stund låter oss glömma att vi stå under svärdet, under det uddhvassa krafvet på ytterlig sjelfförsakelse.»

»Så kände jag det», sade Krister. »Då Fredrik Lund meddelade mig sin fars helsning, föreföll det mig som om solen i ett nu skulle gått ned. Och

dock var det mig klart, att jag *måste* böja mig. Det var de mångas intresse, som korsade mitt; och emot dessa många eger jag förpligtelser — de egna ju mig en stor del af sitt arbete; skulle jag då ega rätt att undandraga dem mitt? Behöfva de icke också mer än väl understöd och ledning i kampen för sin inre utveckling och sitt sociala framåtskridande — och har icke jag, i följd af min egen utvecklings gång, blifvit särskildt rustad att härutinnan tjena dem? Hvad än tanken på min innersta håg ville i saken invända, kunde jag ju icke tveka om svaret. Jag bad väl Lund att få uppskjuta med mitt sista ord till i morgon; men jag visste redan då, hurudant det blir.»

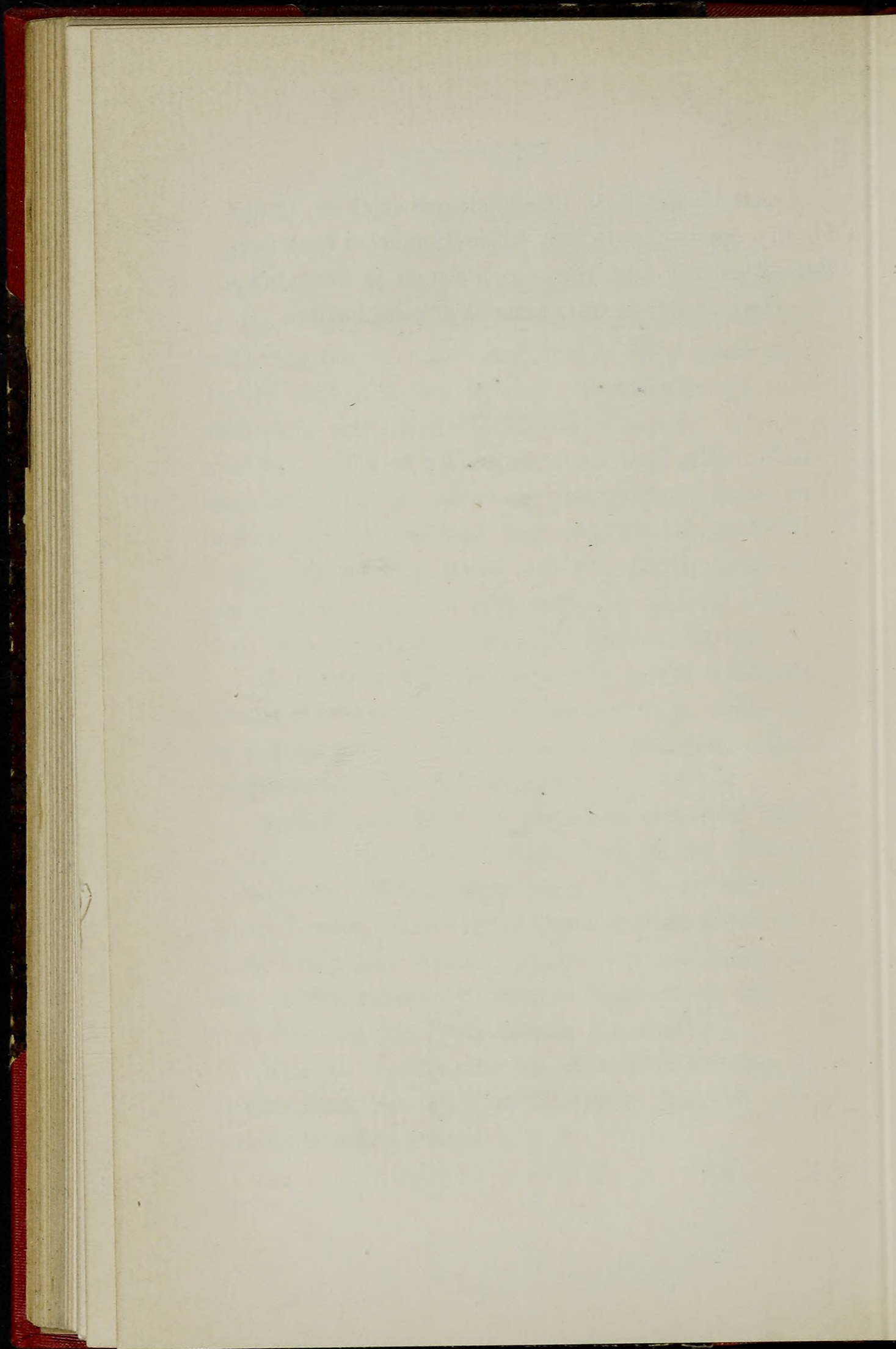
»Jag skulle vilja spränga dina teorier i luften!» utbrast kandidaten med förtrytelse. »De vålla att, då jag en gång skrifver Sveriges konsthistoria, skall jag nödgas förbigå ditt namn!»

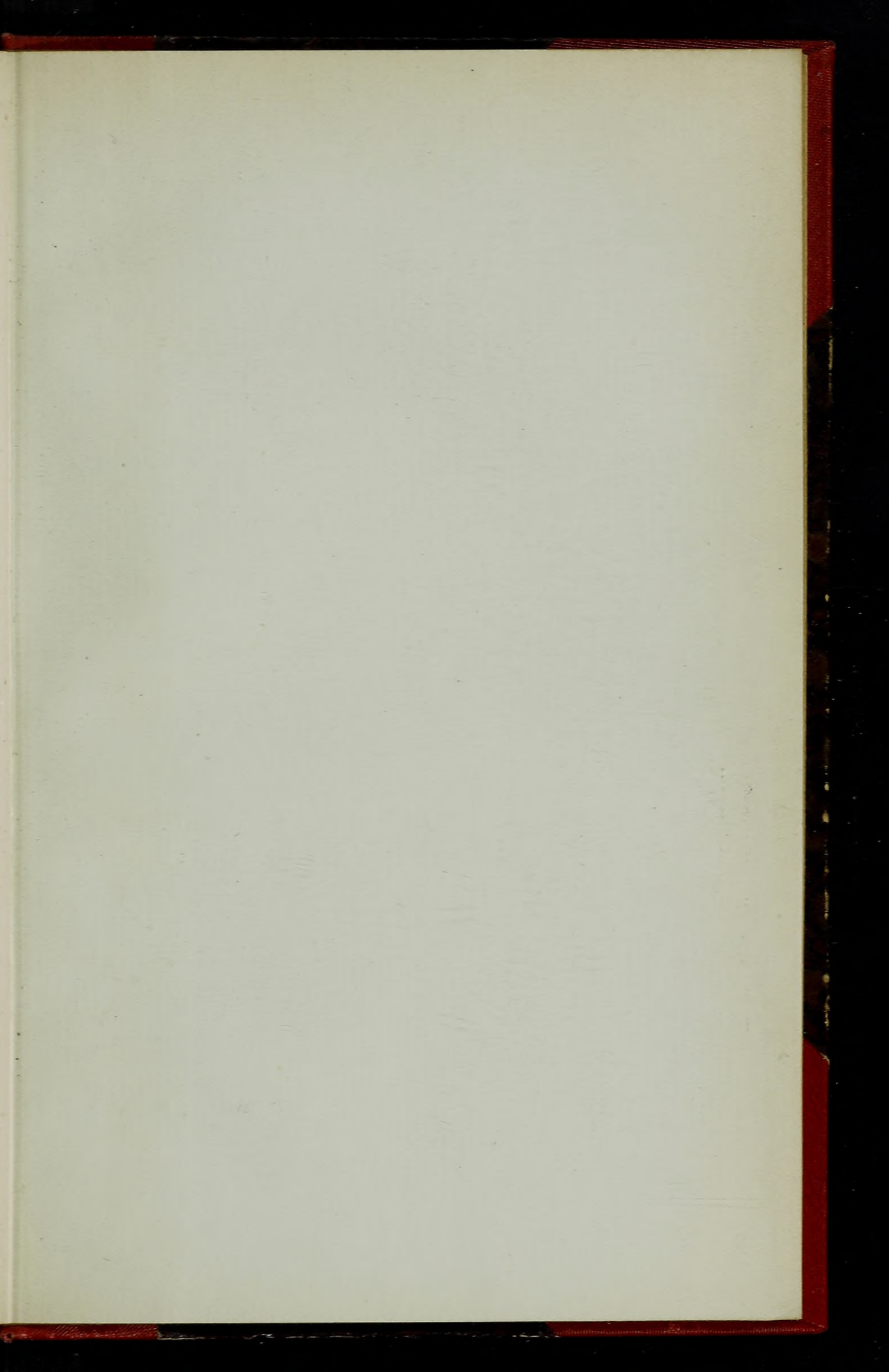
Regina gick bort till sin make, som med Brita på sitt knä satt i bortre delen af salongen. Hennes ögon stodo fulla af tårar; hon böjde sig ned och kysste honom. Han såg på henne med en kärleksfull blick: »Om än», sade han, »detta sista svärdshugg för mig afskurit mången bedårande förhoppning, har jag ändå i er fått den bästa balsam för såret!»

Med ett tydligt uttryck af belåtenhet reste sig hofrättsrådet och gick ut i rummet bredvid. Fru Stephanie följde honom.

»Att i valet mellan konstnär och snickare, stanna för det senare», sade hon, »är ändå mycket besynnerligt. Men han blir rik — och det är ju ändå bra.»

»Det är det bästa», genmälde hofrättsrådet.

Af signaturen **HORATIO** hafva förut utkommit:

En man öfver bord. 2:a uppl. Pris: 1.25.

»O Gud, Horatio, hvad skändadt namn
Jag lemnar qvar, om du ej gåtan tyder

—————
Förtälj min saga —————

Dessa Hamlets allbekanta ord till Horatio stå äfven som motto till skildringen, som är *en* själs och en rik, högt sträfvande andes historia, men så framställd, att den speglar troget och fylligt många samtida själers utvecklingskamp. Det är en icke blott intressant psykologisk tidsbild, det är en bild till väckelse, varning och lärdom, som här åskådliggöres för läsaren och det i våra dagar ännu mer, än då bilden först sändes ut i världen.»
Östergötlands Dagblad.

Genom hvirflarne. 2 delar. Pris: 4.50. (Upplagan är slutsåld med undantag af ett fåtal ex.)

Af N. P. ÖDMAN hafva på *Fahlcrantz & C^{OS}* förlag utkommit:

Från Vår, och Sommardagar. Förra samlingen. Pris: 2.25. — Senare samlingen. Pris: 2.50. Båda delarne inbundna i ett band. Pris: 5.75.

Ny samling Studentminnen och Resebilder. Pris: häft. 3.25, inb. 4.75.

Vexlande bilder. Pris: häft. 3.25, inb. 4.75.

Hemma och borta. Pris: häft. 3.25, inb. 4.75.

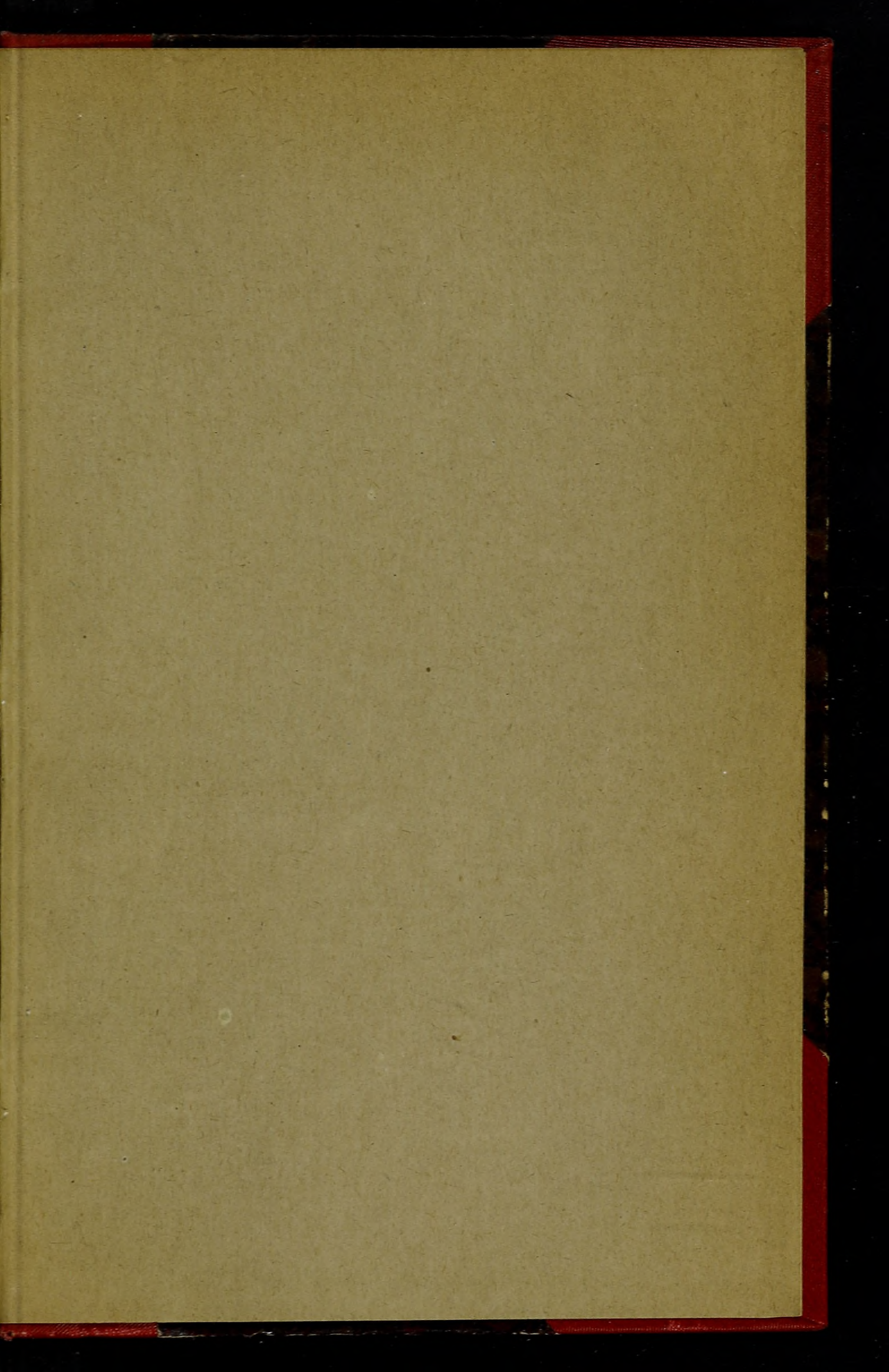
Samtidigt med föreliggande arbete har på *Fahlcrantz & C^{OS}* förlag utkommit:

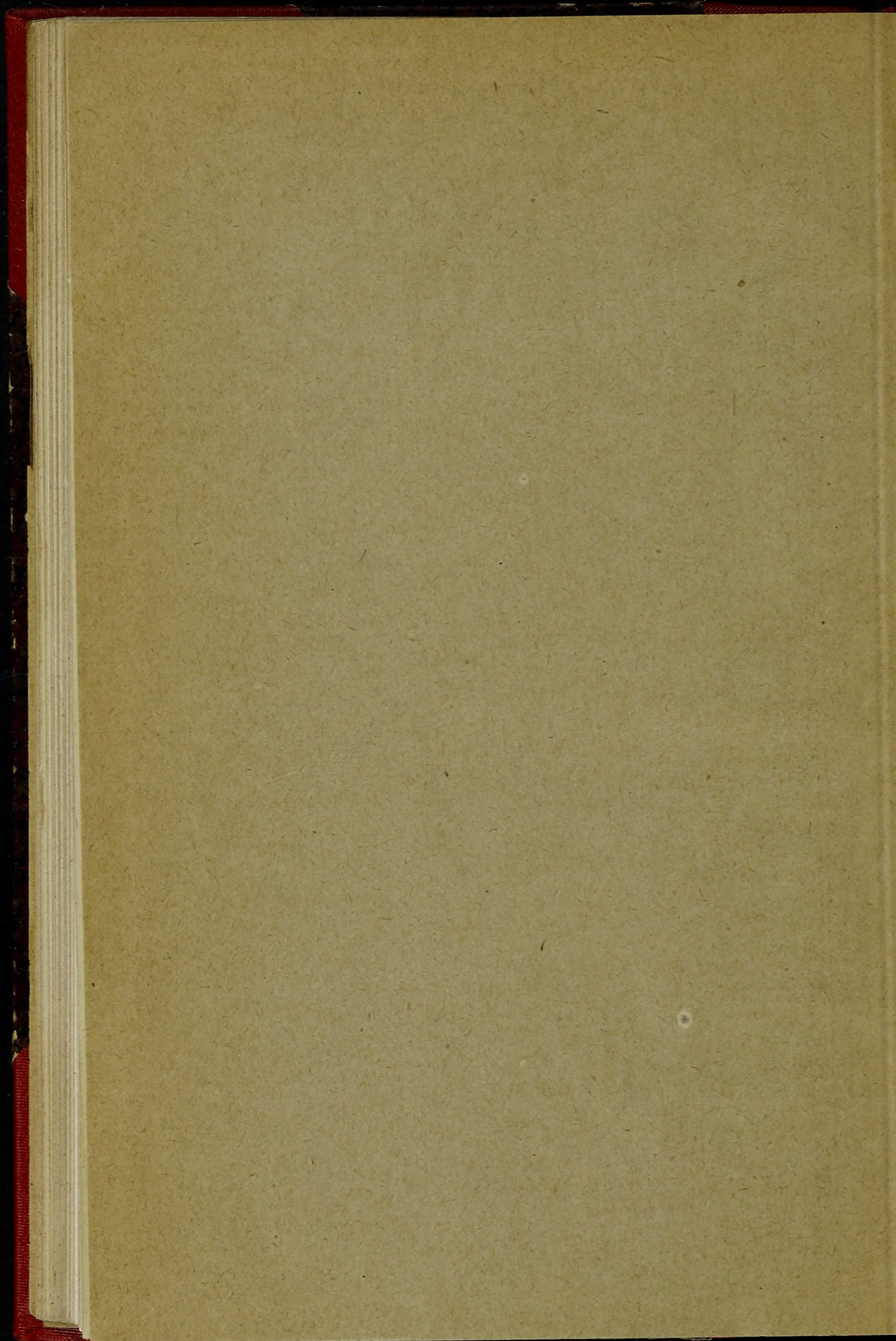
AFORISMER, af En Lekman. Pris: 2.50.

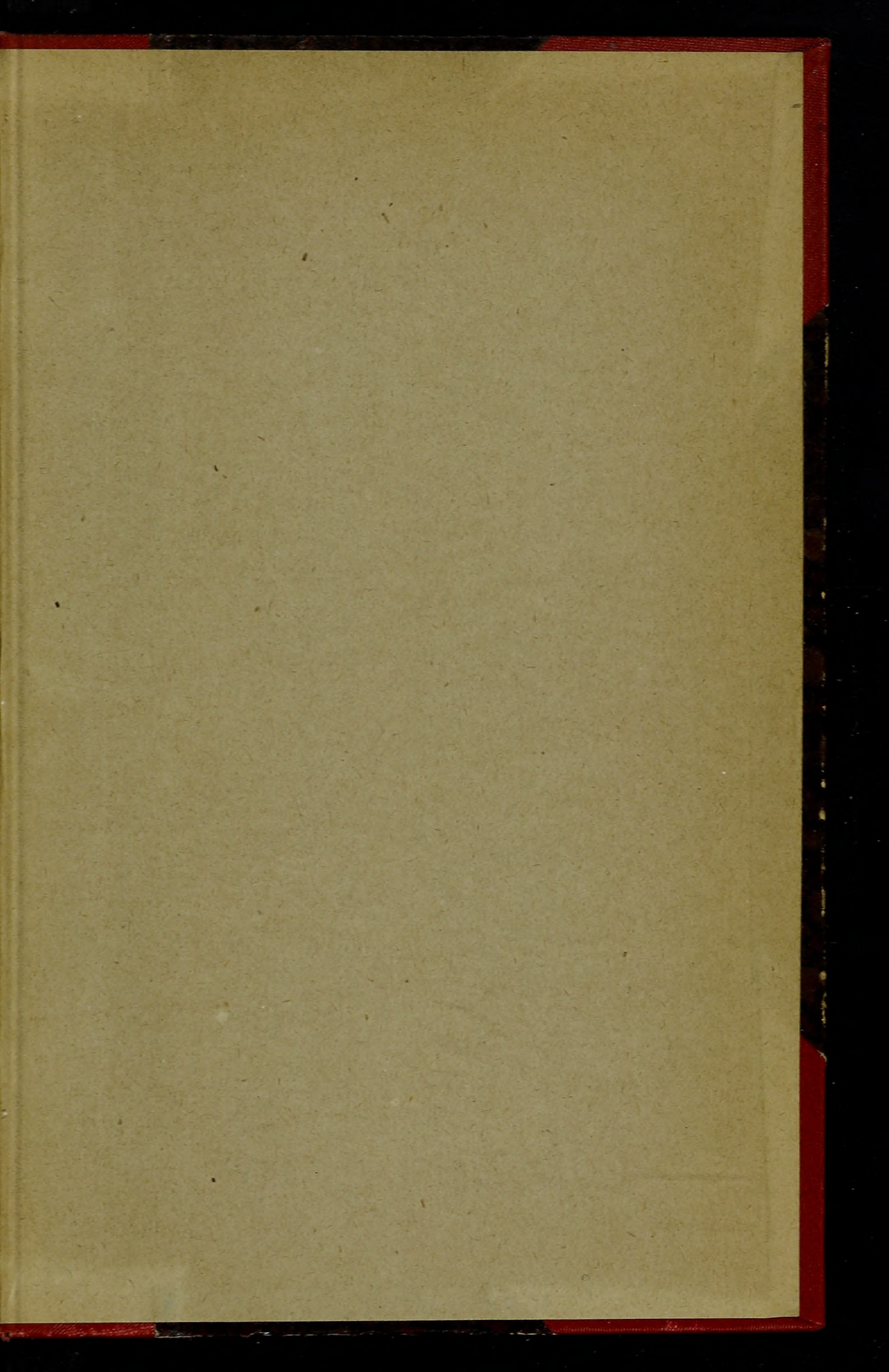
Bakom »En Lekman» döljer sig en äldre man, framstående inom flere olika områden, hvilken under den gemensamma titeln »Aforismer» här sammanfört korta och kärnfulla reflexioner och tankar i olika ämnen, främst religiösa, men äfven politiska, estetiska o. s. v., frukter af en lång och mogen lifserfarenhet samt vittnande om en alltjämt klar och fri syn på tingen. Det är *bon sens* i ordets bästa bemärkelse, som bjudes i dessa kärnfulla tankar, åt hvilka författarens stora stilistiska begåfning dessutom förlänat en ovanligt klar och genomskinlig form.

Boken, som är tryckt i mycket stort oktavformat, har erhållit en ovanligt dyrbar, gedigen och smakfull utstyrsel.

LUNDS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

15000

600344824